

Onsdagen den
29 november 1978

Onsdagen den 29 november

Kl. 10.00

Förbud mot automatspel, m. m.

§ 1 Justerades protokollet för den 21 innevarande månad.

§ 2 Föredrogs och hänvisades

Proposition

1978/79:69 till socialförsäkringsutskottet

§ 3 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1978/79:137–145 till näringsutskottet

1978/79:146 till arbetsmarknadsutskottet

1978/79:147 till näringsutskottet

1978/79:148 till trafikutskottet

1978/79:149 och 150 till arbetsmarknadsutskottet

1978/79:151 till socialutskottet

1978/79:152 till utbildningsutskottet

1978/79:153 till jordbruksutskottet

1978/79:154 till arbetsmarknadsutskottet

1978/79:155–157 till trafikutskottet

1978/79:158 till civilutskottet

1978/79:159 till näringsutskottet

1978/79:160 till skatteutskottet

1978/79:161–163 till näringsutskottet

1978/79:164–166 till justitieutskottet

1978/79:167 och 168 till civilutskottet

§ 4 Förbud mot automatspel, m. m.

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1978/79:11 med anledning av propositionen 1978/79:20 om förbud mot automatspel, m. m. jämte motioner.

I propositionen 1978/79:20 (handelsdepartementet) hade regeringen föreslagit riksdagen att anta förslag till

1. lag om ändring i lotteriförordningen (1939:207),
2. lag om ändring i lagen (1972:820) om skatt på spel.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”Riksdagen beslutade under 1977/78 års riksmöte att hos regeringen begära förslag till lagstiftning om förbud mot spel på s. k. enarmade banditer

och liknande apparater från den 1 januari 1979. I propositionen föreslås nu sådan lagstiftning.

Enligt förslaget förbjuds anordnandet av automatspel när vinsterna utgör pengar, värdebevis, spelpolletter eller liknande. Den enda form av sådant spel som i fortsättningen kan tillåtas är spel på fartyg, som sker i anslutning till internationellt avtal om begränsning av fartygsspel. Vidare föreslås förbud mot innehav av spelautomater som utbetalar sådana vinster.

Med hänsyn till den starka begränsning av automatspelet som förbudsregleringen medför föreslås spelskatten på automatspel bli slopad.

Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 januari 1979. Innehavsförbudet skall dock träda i kraft den 1 juli 1979.

Slutligen föreslås vissa justeringar av värdegränser i lotteriförordningen."

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1978/79:21 av Arne Pettersson (s) och Valter Kristenson (s), vari hemställdes att riksdagen beslutade tillåta spel på enarmade banditer och liknande apparater i den omfattning som angavs i motionen,

1978/79:22 av Bo Siegbahn (m), vari hemställdes att riksdagen beslutade

1. att spelautomater med lägre insatser i viss utsträckning efter prövning skulle tillåtas,

2. att den föreslagna lagstiftningen trädde i kraft först efter särskilt beslut av regeringen, dock tidigast den 1 januari 1980,

1978/79:23 av Sten Svensson (m) och Erik Hovhammar (m), vari hemställdes att riksdagen med ändring av propositionen 1978/79:20 beslutade att förbud mot automatspel på s. k. enarmade banditer infördes tidigast fr. o. m. den 1 januari 1980, samt

1978/79:24 av Rune Torwald (c).

Utskottet hemställde

1. beträffande bestämmelser om roulettspel att riksdagen med avslag på motionen 1978/79:24 yrkandet 1 i ifrågavarande del skulle anta det i propositionen 1978/79:20 framlagda förslaget till lag om ändring i lotteriförordningen (1939:207) såvitt avsåg 1 b §,

2. beträffande förbud mot automatspel, m. m. att riksdagen med avslag på

a) motionen 1978/79:21 i ifrågavarande del,

b) motionen 1978/79:22 yrkandet 1 i ifrågavarande del och yrkandet 2,

c) motionen 1978/79:23,

d) motionen 1978/79:24 yrkandena 1 och 2 i ifrågavarande del, skulle anta i propositionen 1978/79:20 framlagda förslag till

dels lag om ändring i lotteriförordningen (1939:207), utom såvitt avsåg 1 b §,

dels lag om ändring i lagen (1972:820) om skatt på spel.

3. beträffande tillstånd för visst automatspel med lägre insatser att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:21 i ifrågavarande del, motionen 1978/79:22 yrkandet 1 i ifrågavarande del och motionen 1978/79:24 yrkandet 2 i ifrågavarande del.

Reservation hade avgivits beträffande förbud mot automatspel, m. m. av Bengt Sjönell (c), Karl-Anders Petersson (c) och Sten Svensson (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:22 yrkandet 2 och motionen 1978/79:23 och med avslag på

a) motionen 1978/79:21 i ifrågavarande del,

b) motionen 1978/79:22 yrkandet 1 i ifrågavarande del,

c) motionen 1978/79:24 yrkandena 1 och 2 i ifrågavarande del skulle

dels anta i propositionen 1978/79:20 framlagt förslag till lag om ändring i lotteriförordningen (1939:207), utom såvitt avsåg 1 b §, dock med av reservanterna angiven ändrad lydelse av ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna enligt alternativt förslag, innebärande att förbudet mot anordnande av automatspel som erbjöd vinst i form av penningar, värdebevis, spelpoletter eller liknande skulle träda i kraft den 1 januari 1980,

dels anta i propositionen 1978/79:20 framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1972:820) om skatt på spel, dock med av reservanterna angiven ändrad lydelse av ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna enligt alternativt förslag, innebärande att spelskatten skulle slopas den 1 januari 1980.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande beträffande förbud mot automatspel, m. m. av Sten Svensson (m).

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Regeringens förslag till lagstiftning om förbud mot automatspel är en följd av riksdagens tidigare principuttalande. Riksdagen beslöt den 6 december 1977 att hos regeringen begära förslag till lagstiftning om förbud mot spel på s. k. enarmade banditer och liknande apparater.

När detta ärende behandlades reserverade sig moderata samlingspartiets representanter i näringsutskottet mot majoritetens förbudslinje. Vi förordade i stället de riktlinjer för regleringen av automatspelet som hade framlagts av den dåvarande trepartiregeringen. Syftet med dessa riktlinjer var att, i avvaktan på resultatet av den totala översyn som görs av lotteriutredningen, sanera automatspelet och eliminera avarter och olägenheter som uppkommit. I likhet med dåvarande handelsministern var vi reservanter angelägna om att skadeverkningarna av spel och lotterier måste begränsas. I kammarens debatt framhöll vi att spel på t. ex. enarmade banditer – i de former som nu förekommer – kan medföra sociala och ekonomiska skadeverkningar. Däremot ansåg vi att det inte finns hållbara skäl för riksdagen att förbjuda människor att under några som helst omständigheter ägna sig åt ett

Nr 43

Onsdagen den
29 november 1978

*Förbud mot auto-
matspel, m. m.*

Onsdagen den
29 november 1978

*Förbud mot auto-
matspel, m. m.*

förströelsespel av den typ som t. ex. automatspel utgör.

Nyligen hade vi här i kammaren en annan förbudsdebatt – då gällde det alkohol- och tobaksreklam. Efter att ha hört allmänhetens reaktioner är jag oroad för att dessa förbudsbeslut undergräver förtroendet för oss politiker.

Desom vi omyndigförklarar är vuxna medborgare – våra väljare. Vi litar till deras omdöme att välja riksdagsmän. Men riksdagsmännen litar inte på medborgarnas omdöme. Det finns därför, herr talman, principiella betänkligheter mot varje slag av förbud.

Just i den här frågan finns det dessutom andra oroande och uppseendeväckande inslag. Även de gäller ytterst förtroendet mellan riksdagen och dem som berörs av besluten.

Som jag inledningsvis nämnde, fattade riksdagen den 6 december förra året ett s. k. principbeslut – dvs. majoriteten i kammaren uttryckte en viljeinriktning – men beslutet innebar inte något rättsligt beslut om ikraftträdande av någon förbudslagstiftning.

När det under tiden efter principbeslutet inträffade händelser som gjorde att det fanns större anledning än tidigare att hysa oro för sysselsättningen för tusentals människor – och då dessutom i en tid med allmänna sysselsättningsproblem – ansåg vi moderater att det fanns anledning att uppskjuta ett ikraftträdande.

I motionerna nr 22 och 23 har Bo Siegbahn, Erik Hovhammar och jag begärt att den föreslagna lagstiftningen inte skall få träda i kraft förrän tidigast den 1 januari 1980. Vi konstaterar att regeringen har varit bunden av riksdagens uttalande beträffande tidpunkten för ikraftträdandet. Men dåvarande handelsministern påpekar i propositionen att frågan huruvida tillräcklig tid hinner förflyta mellan utfärdandet av en förbudslagstiftning avseende spelanordnandet och dess ikraftträdande kan prövas när riksdagen tar ställning till regeringsförslaget.

Motionskraven har dock inte fått något gehör hos majoriteten av näringsutskottets ledamöter. Tvärtom försvarar majoriteten en extraordinär snabbhet i ikraftträdandet av detta förbud, en snabbhet som är extraordinär så till vida att den strider mot vad vi i praxis och i enlighet med tidigare riksdagsuttalanden brukar anse vara förenligt med rättssäkerheten. Majoriteten skriver: "Det kan rimligtvis inte ha undgått någon som har ekonomiska intressen inom hotell- och restaurangnäringen eller i automatspelsbranschen att riksdagen gjorde ett principuttalande till förmån för ett förbud från den 1 januari 1979."

Egentligen kan man inte sätta något annat värde på detta uttalande än vad utskottsmajoritetens tänkesätt kan tyckas förtjäna. För majoriteten är riksdagens prestige viktigare än människors sysselsättning.

Rättssäkerheten kräver att det måste förflyta en viss tid mellan den tidpunkt då en lag kungörs och den då lagen träder i kraft. I den reservation som fogats vid betänkandet erinrar vi reservanter om konstitutionsutskottets uttalanden. Enligt vår mening rimmar ett beslut om förbud mot spelanordnande redan från den 1 januari 1979 illa med riksdagens i andra sammanhang

hävdade uppfattning att erforderligt rådrum bör ges innan en författning träder i kraft.

Jag vill dessutom påpeka att utskottsmajoriteten handlar inkonsekvent. För ca två veckor sedan uttalade ett enhälligt näringsutskott att en viss lagstiftning skulle träda i kraft senare än vad regeringen – på riksdagens begäran – hade föreslagit. En ny lagstiftning om marknadsföring av alkohol- och tobaksvaror skulle inte, menade utskottet, få träda i kraft utan att näringsidkarna beretts tillräckligt rådrum att anpassa sin verksamhet.

När det nu gäller automatspelets borttagande erbjuds inte något sådant rådrum, om riksdagen antar utskottsmajoritetens förslag. I dag är det den 29 november. Författningskungörelsen kan inte ligga färdig förrän tidigast omkring Luciadagen, dvs. någon gång i mitten av december. Sedan återstår i bästa fall några veckor fram till årsskiftet, då spelförbudet skall träda i kraft.

Att det är med skrivna lagar som landet skall styras, därom borde vi alla vara överens. Mot den bakgrunden är det agerande som utskottsmajoriteten föreslår anmärkningsvärt. Medborgarna borde få mer än 14 dagar på sig att anpassa sig efter lagarna såvida det är möjligt – och det är det i det här fallet.

Den motivering som utskottsmajoriteten anför för att försvara det korta rådrummet är unik. Man hänvisar till att frågan fått stor publicitet i massmedia. Först och främst måste sägas att ett tidigare beslut som innebär att man skall återkomma till ett slutgiltigt ställningstagande *inte* kan uppfattas som definitivt. Riksdagen kan ändra sig – alla vet att den har rätt till det. Varje riksdag är suverän – eller vill utskottsmajoriteten hävda motsatsen? Jag ställer den frågan till utskottets talesman.

Vad vi kan kräva är att medborgarna skall anpassa sig efter vad riksdagen *beslutar*, inte efter vad riksdagen *tycker* utan att besluta. Land skall med lag byggas, heter det.

Utskottsmajoriteten skriver dessutom – och detta är än mera anmärkningsvärt och utmanande för rättssäkerheten: "Härtill kommer att frågan om ett förbud har diskuterats under lång tid före det aktuella riksdagsbeslutet."

Detta är häpnadsväckande! Vad som här lanseras är en ny typ av lagstiftning: lagstiftning genom tidningsartiklar. För att vinna rådrum skall tydligen landets företagare och andra medborgare genom att följa med i tidningar och i den politiska debattens utveckling i övrigt hålla sig à jour med vilka nya författningar som kan vara på gång. Respittiden för anpassning skulle alltså börja löpa så snart politikerna hade startat debatten. Man kan fråga sig vad detta skall innebära för framtiden.

Riksdagen har i andra sammanhang genom lagstiftning ålagt företag som tvingas avveckla eller skära ner sin verksamhet att i mycket god tid varsla berörd personal om eventuella uppsägningar. Jag måste fråga utskottets talesman: Menar utskottsmajoriteten att företagen skall vidta sina dispositioner helt efter beställningsbeslutet förra året och att dagens beslut endast skall uppfattas som en bekräftelse härpå?

Ytterligare en fråga: Vad skall ske med alla de investeringar som

Nr 43

Onsdagen den
29 november 1978

Förbud mot automatspel, m. m.

Onsdagen den
29 november 1978

Förbud mot automatspel, m. m.

automatföretagen har gjort? Dessa är ju i god ordning baserade på den lag om automatspel som trädde i kraft så sent som 1973. Ett förbud med kort tidsfrist innebär att branschföretagen inte kan göra normala bokföringsmässiga avskrivningar.

Reservanterna anser att hotell- och restaurangnäringens synpunkter är tungt vägande. Vi finner det oklokt att riksdagen – genom att anta utskottsmajoritetens förslag – skapar ytterligare sysselsättningssvårigheter inom en hel bransch och därigenom skapar ökade anspråk på statligt och kommunalt stöd till näringslivet.

Självfallet bör riksdagen, när en hittills tillåten näringsverksamhet förbjuds, ge erforderlig tid för dem som berörs att ändra sina ekonomiska dispositioner. Det kan inte vara rimligt, bl. a. med hänsyn till de varsel- och uppsägningstider som gäller, att berörda företag endast får några veckor på sig att anpassa sin verksamhet till helt nya förutsättningar. Tillstånd till automatspel bör därför kunna förekomma enligt nuvarande regler under ytterligare ett år.

Jag ber därför att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen av Bengt Sjönell m. fl.

Slutligen, herr talman, skall jag kommentera det särskilda yttrande som också redovisas i näringsutskottets betänkande. Jag konstaterar i detta yttrande att den nu aktuella propositionen svarar mot vad en klar majoritet inom riksdagen har begärt. Med hänsyn härtill vill jag inte motsätta mig att förslaget genomförs, även om de principiella betänkligheter som jag inledningsvis redovisade alltjämt kvarstår. Jag vill dock betona att det är angeläget att berörda myndigheter noga följer hur spelverksamheten utvecklas efter förbudet. Det är inte uteslutet att verksamheten kommer att ta sig andra, mindre godtagbara former, som det blir svårt att kontrollera och ingripa emot. Vidare bör förbudets konsekvenser för ekonomi och sysselsättning inom bl. a. hotell- och restaurangbranschen analyseras. Det är inte uteslutet att ytterligare utredningsinsatser måste göras. Statsmakterna måste självfallet ta på sig ett stort ansvar för följderna av riksdagens förbudslagstiftning.

I detta anförande instämde Knut Wachtmeister (m).

SVEN ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Det är tredje året i följd som riksdagen får ta ställning i den här banditföljetongen.

Vi skall nu ta ställning till det av riksdagen i december 1977 begärda förslaget om lagstiftning om förbud mot s. k. enarmade banditer. Eftersom frågan om banditspelet under flera år varit föremål för ingående debatter i riksdagen och alla argument för riksdagens ställningstagande är kända, finner jag det inte motiverat att upprepa vad som förevarit sedan riksdagen i november 1975 beslutade om utredning om ett eventuellt förbud mot denna spelform. Riksdagens tidigare beslut finns ju också redovisat i näringsutskottets betänkande nr 11. Jag hoppas därför att kammarens ledamöter håller mig räkning för att jag fattar mig kort i den här frågan.

Det framgick inte alls av Sten Svenssons anförande, det vill jag slå fast, att bakgrunden till riksdagens beställningar är de sociala skadeverkningarna. Jag vill att kammarens ledamöter noterar att det inte fanns ett uns av känsla för de människor som på grund av det här spelet fått problem. I stället ville Sten Svensson dra upp en rättssäkerhetsdebatt.

Med anledning av den proposition som ligger till grund för utskottsbetänkandet behandlas också fyra motioner, där det bl. a. yrkas att spel på 25-öresautomater skall vara tillåtet i folkparker och på tivoli. Utskottet framhöll vid behandlingen 1977 att det från kontrollsynpunkt är angeläget att det finns enhetliga bestämmelser. Utskottet har samma uppfattning i år, varför ett enhälligt utskott på denna punkt avstyrkt samtliga motioner.

Till utskottets betänkande är fogad en reservation. De som reserverat sig ansluter sig till utskottets ställningstagande på samtliga punkter utom i vad gäller lagens ikraftträdande. De begär, som framgick av Sten Svenssons anförande, att lagen skall träda i kraft först den 1 januari 1980. Reservanterna motiverar förlängningen av tiden fram till ikraftträdandet med att den föreslagna intervallen mellan beslut om ikraftträdande blir alltför kort. Reservanterna framhåller att de som berörs av att en hittills tillåtlig näring, verksamhet förbjuds självfallet bör få erforderlig tid att ändra sina ekonomiska dispositioner.

Sten Svensson raljerade litet grand över utskottets uppfattning, men vi delar inte reservanternas mening att tiden fram till ikraftträdandet skulle vara alltför kort. Vi delar inte heller den uppfattning som reservanterna gör gällande, nämligen att branschen skulle ha alltför kort tid för sin omställning för att disponera sina resurser efter beslutet. Vi hävdar bestämt – trots Sten Svenssons raljerande – att branschen har varit väl medveten om vad som skulle komma att inträffa. Jag vill på den punkten hänvisa till ett uttalande föregående vecka av direktör Hellström, SARA, där han säger: Vi har haft två år på oss för att omstrukturera vårt företag med vetskap om det förbud som skulle komma. Direktör Hellström på SARA-bolaget har också som bekant medverkat till en kraftig omdisponering av bolagets verksamhet.

Reservanterna vill nu göra detta till en rättssäkerhetsfråga. Sten Svensson ställer till mig i min egenskap av utskottets talesman frågan om man inte i branschen kan räkna med att ett beslut som riksdagen fattade förra året också skall träda i kraft vid den tid som riksdagen då uttalade. Har då inte riksdagen möjlighet att när som helst riva upp beslut som fattats tidigare år? Jo, självfallet kan riksdagen ändra uppfattning i sådana här frågor.

Även Sten Svensson har möjlighet att ändra uppfattning, och det har han också gjort sedan förra året, vilket jag skall återkomma till. Utskottet avgav förra året ett betänkande med anledning av den då framlagda propositionen om beskattningen av automatspel. Utskottet föreslog att riksdagen skulle fatta ett beslut om lagstiftning om förbud mot automatspel. I samband med propositionen hade väckts motioner bl. a. från moderata samlingspartiet, där det begärdes att propositionens förslag om en väsentlig höjning av den aktuella beskattningen från den 1 januari 1978 skulle antas. Vi i utskottsmajoriteten anförde då att alla skäl fanns att ge branschen tillräckligt rådrum för

Onsdagen den
29 november 1978

Förbud mot automatspel, m. m.

att anpassa sig till ett ikraftträdande av en sådan lagstiftning.

Jag vill, herr talman, citera vad Sten Svensson anförde i sin reservation förra året i frågan om hur lång tid som skulle förflyta mellan beslut och ikraftträdande:

”I propositionen framläggs också förslag om en väsentlig höjning av skatten på automatspel från den 1 januari 1978. Skatteutskottet har i yttrande — — — till näringsutskottet över propositionen i denna del tillstyrkt förslaget under förutsättning att riksdagen godtar de i propositionen angivna riktlinjerna för reglering av spelet.

Under näringsutskottets behandling av propositionen har framkommit att ett genomförande av förslaget om skatteskräpningar kan vålla svårigheter inom restaurangnäringen. Önskemål har framförts om en viss övergångstid innan den skärpta beskattningen träder i kraft. Utskottet har viss förståelse för dessa synpunkter men vill erinra om att det förslag till reglering av spelet som lotteriutredningen lade fram sommaren 1976 — och som avsågs träda i kraft den 1 januari 1978 — för restaurangnäringens del var väsentligt mer långtgående än det som nu framläggs i propositionen. Restaurangbranschen har sålunda” — jag vill understryka detta — ”sedan mitten av år 1976 haft anledning räkna med begränsningar av automatspelet och har alltså haft möjligheter att planera för ett läge då detta spel inte står till buds som en väsentlig inkomstkälla. Det kan mot denna bakgrund knappast hävdas att det i propositionen framlagda förslaget om ändring av spelskatten utgör ett icke väntat ingrepp mot branschen som förändrar dess ekonomiska förutsättningar.”

Detta anförde alltså Sten Svensson i reservation under fjolåret. I år gör han detta ärende till en stor rättssäkerhetsfråga och gör gällande att branschen inte haft tillräcklig tid för omDispositioneringar. Det är ju ett påstående som saknar fog. Men det är klart att när Sten Svensson och moderata samlingspartiet under många år har motsatt sig ett förbud — ni var enhälliga förra året när ni gick emot förslaget — så förstår jag att ni har er speciella uppfattning. Men att göra en rättssäkerhetsfråga av denna sociala fråga tycker jag är väl magstarkt.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Sedan ställde Sten Svensson några frågor till mig, bl. a.: Vad skall ske med alla automater som finns?

När lotteriutredningen, som jag själv sitter i, lade fram sitt förslag, så ansåg vi, med vetskap om de inkomster man har på automatspel, att dessa inkomster fuller väl skulle täcka kostnaden för en automat under den tid som skulle förflyta. Sedan går det att sälja apparaterna — om man nu så vill. En enhällig utredning var överens på den punkten, och jag tror att alla som har någon vetskap om de inkomster som man haft genom att man fått tillstånd till spel förstår att dessa har räckt till full kostnadstäckning. Företagen i branschen har haft möjligheter att både skriva av och få en hygglig förtjänst på en spelautomat.

Herr talman! Jag har tidigare sagt att vi under många år har diskuterat

denna fråga. Utöver vad som har sagts vill jag tillägga att det inte finns någon anledning till farhågor. Branschen har självklart haft vetskap om ett kommande förbud.

Vad som inte har nämnts i utskottets betänkande – och det hör egentligen inte hit – är att vi till följd av spelautomaterna har fått en överetablering i restaurangbranschen av sådan art att man, framför allt från Hotell- och restauranganställdas förbund, har uttryckt stora farhågor. Man är i förbundet på det klara med att man vill ha bort den här spelformen från branschen.

Med det sagda, herr talman, yrkar jag än en gång bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

I detta anförande instämde Fritz Börjesson, Birgitta Hambræus och Anton Fågelsbo (samtliga c).

STEN SVENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall först be att få korrigera Sven G. Anderssons historieskrivning. Den var felaktig på många punkter.

Jag skall börja med de sociala skadeverkningarna, som Sven G. Andersson påstod att jag inte hade tagit upp i mitt inledningsanförande. Då tror jag att Sven G. Andersson lyssnade väldigt dåligt, men jag skall för säkerhets skull upprepa en mening. Jag citerar mig själv. Jag sade så här: "I kammarens debatt framhöll vi att spel på t. ex. enarmade banditer – i de former som nu förekommer – kan medföra sociala och ekonomiska skadeverkningar." Har Sven G. Andersson *nu* hört att jag har tagit upp frågan?

Sedan vill jag påpeka att även de remissinstanser som under fjolåret ställde sig negativa till automatspel genomgående pläderade för en mycket lång övergångstid. Man ansåg att detta var nödvändigt innan ett förbud genomfördes. HTF och TCO förordade 18 månaders övergångstid, dvs. att de nya bestämmelserna skulle träda i kraft efter ett och ett halvt år. LO och Hotell- och restauranganställdas förbund ansåg att tidpunkten för definitiv avveckling av spelet skulle fastställas då man behandlar branschutredningens förslag. Denna utredning framlade sitt betänkande i maj detta år, och ännu har regeringen inte tagit ställning till förslaget. Remisstiden gick ut den 1 november. Härtill kommer behovet av tid för berörda myndigheter att utfärda tillämpningsföreskrifter och anvisningar för en tillfredsställande kontroll över det aktuella förbudet.

Detta måste, Sven G. Andersson, gälla generellt i alla lagstiftningsfrågor. Riksdagen måste t. ex. ge polismyndigheten tillfälle att i god tid ordna för en tillfredsställande kontroll och att utfärda anvisningar och instruktioner, även om ett automatspelsförbud kan förefalla enkelt att tillämpa. Sven G. Andersson stirrar sig blind på sakfrågan och bortser från rättssäkerhetsaspekterna, men det är från principiella och generella utgångspunkter icke försvarbart att, som utskottsmajoriteten förordar, anta en förbudslagstiftning som skall träda i kraft endast 33 dagar efter beslutet.

Det är *det* saken gäller, Sven G. Andersson. Frågan gäller om respittiden för anpassning till ny lagstiftning skall börja löpa när en författning har utgivits

Nr 43

Onsdagen den
29 november 1978

Förbud mot automatspel, m. m.

Onsdagen den
29 november 1978

Förbud mot automatspel, m. m.

eller, som utskottsmajoriteten utgår från, när riksdagen enbart har gjort ett principuttalande.

Detta är en viktig principfråga, Sven G. Andersson, och det är den jag har tagit upp. När näringsutskottets majoritet skriver att frågan om ett förbud har diskuterats under lång tid måste man tolka detta uttalande så, att respittiden skall börja löpa så fort politikerna har startat debatten. Vad blir konsekvensen av detta för framtiden?

Sven G. Andersson! Frågan om löntagarfonder har diskuterats av och till under hela 1970-talet. Kärnkraften och förtroendemannalagen är exempel på andra långkörare i den politiska debatten på helt andra områden. Det socialdemokratiska partiet har haft republikkravet på sitt program under hela detta århundrade.

Jag fick, herr talman, inget tillfredsställande svar från Sven G. Andersson i principfrågan. Jag ger honom chansen att i nästa inlägg komma med detta besked.

SVEN ANDERSSON i Örebro (fp) kort genmäle:

Herr talman! Sten Svensson ställer frågor men svarar själv inte särskilt mycket på frågor.

Jag har tidigare svarat Sten Svensson att riksdagen självfallet är suverän att varje år ta upp och ändra på vissa förslag som man tidigare har beslutat om. Det borde väl stå klart för Sten Svensson.

Sedan vill jag tillstå att jag kanske inte lyssnade på Sten Svensson när han i en halv mening eller så tog upp de sociala skadeverkningarna och sade att reservanterna var medvetna om dem. Men det var ju så svag betoning på de sociala skadeverkningarna, och det är trots allt dessa som är helt avgörande.

Sten Svensson vill göra det här till en debatt om rättssäkerhet, men jag vill hävda – och det har vi på vårt håll alltid gjort i den här frågan – att det är en social fråga. Vi, och även utskottsmajoriteten, anser fortfarande att branschen har haft tillräcklig tid för att kunna anpassa sig efter de nya bestämmelserna. Det beslut som fattades här i december 1977 var så pass vägledande att branschen dessutom har haft alla möjligheter att genom kontakter med utredning och utskott få klart för sig vilka dispositioner den skall företa i detta avseende. Den lag som vi skall anta i dag ändrar ju inte på detta förhållande i den meningen att det skulle ha införts några lättnader – det har inte gjorts på någon punkt – utan det principbeslut som riksdagen fattade förra året finns med i lagtexten.

Att göra detta ärende till en rättssäkerhetsfråga tycker jag mot denna bakgrund rimmar väldigt illa med de verkliga förhållandena.

STEN SVENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jo, rättssäkerhetsaspekten är en viktig fråga, Sven G. Andersson. Bortse inte från den, och stirra er inte blinda på sakfrågan, utan se helheten! Sätt det här i relation till alla andra frågor vi behandlar! Och jag frågar ånyo Sven G. Andersson: Hur skall branschen kunna veta vilket beslut

riksdagen fattar i dag?

Om lagen träder i kraft från årsskiftet anser branschens företrädare att antalet friställningar under våren 1979 kan uppgå till mellan 2 500 och 3 000. I princip är det inte riktigt att restaurang- och hotellnäringen skall vara beroende av automatspel, men vi måste inse fakta – sådant är tyvärr läget i dag. Frågan är också vilket alternativ som ger upphov till de största sociala skadeverkningarna. Jag hänvisade till den debatt vi hade den 6 december 1977, där jag tog upp de sociala skadeverkningarna, och sedan påminde jag i inledningsanförandet om vad jag då hade sagt så att jag inte skulle behöva upprepa det än en gång, Sven G. Andersson.

Frågan gäller ett ikraftträdande vid årsskiftet eller ett års uppskov. Vi skall inte tro att hotell och restauranger omedelbart i höjda priser kan ta ut vad de nu kommer att förlora i intäkter. Det blir fråga om nedläggningar och friställning av personal eller också måste det bli ökade kommunala subventioner, om inte vissa orter skall förlora sin viktiga hotell- och restaurangrörelse.

Genomsnittligt disponerar företagen – enligt de uppgifter som lämnats till näringsutskottet och som också Sven G. Andersson tagit del av – för avskrivningar, räntebetalningar och förnyelse endast 3–4 % av sina intäkter. Spelintäkterna – ca 170 miljoner – motsvarar två tredjedelar av detta belopp. Ett bortfall på en gång av dessa intäkter kommer att ställa många företag inför akuta svårigheter. Särskilt gäller detta stadshotell i medelstora samhällen, där kommunerna kan tvingas gå in med skattemedel för att rädda situationen.

Det sägs från förbudsanhängarnas sida att spelautomaterna är farliga därför att de utövar lockelse på människorna. Jag måste tyvärr, herr talman, konstatera att de tydligen utövar farlig lockelse även på somliga av riksdagens ledamöter. Det är farligt och felaktigt, Sven G. Andersson, att tumma på principer som vi har för att garantera att lagstiftningen sker i former som uppfyller krav på rättssäkerhet. Frågan har dessutom visat sig innebära farlig lockelse för Sven G. Andersson och hans partivänner, som i andra sammanhang kallar sig liberala. Folkpartiet är det enda liberala partiet i Sverige, fick vi höra av partiledaren för några veckor sedan. Herr talman! Jag har nog litet svårt att inse det.

SVEN ANDERSSON i Örebro (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte hemfalla åt den debatteknik som Sten Svensson tillämpar. Det är i och för sig rätt betecknande för honom när han tar upp uttalanden som statsminister Ola Ullsten har gjort. Den vägningen och värderingen av liberalism förstår jag att Sten Svensson inte har mycket känsla för.

Jag skall, när Sten Svensson så energiskt hävdar att branschen inte haft rådrum, bara kort redovisa några synpunkter som restaurangnäringens företrädare framförde inför utskottet. Man sade där – och det tror jag att alla som var närvarande och lyssnade kan vitsorda – att restaurangnäringen var väl medveten om att lagen skulle träda i kraft den 1 januari 1979, men man

Nr 43

Onsdagen den
29 november 1978

Förbud mot automatspel, m. m.

Onsdagen den
29 november 1978

*Förbud mot auto-
matspel, m. m.*

ville ha ytterligare rådruum.

Jag tycker att den här debatten är tämligen lik de tidigare debatterna. Min och utskottsmajoritetens uppfattning är tämligen klar på denna punkt, men att påverka Sten Svensson i den riktningen nu, när han har gjort det hela till en rättssäkerhetsfråga medan jag har sett det som en social fråga, är inte lätt. Jag tycker att det är mest väsentligt att i det här sammanhanget skydda alla svaga människor. Men den argumenteringen har vi, som jag tidigare sade, fört under så många år att jag nu avstår från några fler inlägg.

Talmannen anmälde att Sten Svensson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

BO SIEGBAHN (m):

Herr talman! Som Sven G. Andersson har påpekat befinner vi oss i en ganska märklig situation. Vi har i dag att ta ställning i en fråga som har diskuterats en hel del under de senaste åren i riksdagen. Jag fruktar att en del tidningskåsörer kommer att kritisera oss för en kanske något löjeväckande verksamhet och frågar vad vi egentligen håller på med.

För egen del känner jag till de problem med automatspel som vi nu behandlar, eftersom jag tidigare har suttit några år i näringsutskottet. Den här frågan kom upp, som Sven G. Andersson också har utvecklat, på grund av att ekonomiska och sociala problem var förknippade med spelverksamheten. De sociala problemen var kanske inte av särskilt stor vikt, men de observerades av en del riksdagsledamöter och av personer som vände sig till riksdagsledamöter. Det förekom att en del pensionärer och ungdomar spelade på enarmade banditer och förlorade pengar, och det hade olyckliga konsekvenser. Men det är klart att man kan ställa sig frågan: Har dessa konsekvenser varit allvarigare än konsekvenserna på många andra områden? Har någon varit ute på kapplöpningsbanorna och närmare undersökt de sociala konsekvenser som där kan uppstå, när folk spelar om betydligt större pengar än vad man under rimlig tid kan göra av med i samband med spel på enarmade banditer? Man kanske också skall nämna bingospel som förekommer i allt större skala. Det är en spelform där precis samma kategorier kan göra av med stora pengar.

Vi har i riksdagen så småningom blivit eniga om att de sociala konsekvenserna av automatspel var olyckliga och att man skulle införa åtminstone vissa begränsningar i denna spelverksamhet, så att dessa konsekvenser inte uppstod.

Vad den ekonomiska sidan beträffar fanns det en tid då en del personer skar guld med täljknivar, då skattelagstiftningen var utomordentligt otillfredsställande osv. På det området har man under de gångna åren kommit åt missförhållandena. Det har tillkommit en skattelagstiftning och en kontroll som gör att man numera inte ser så mycket av de verkliga oarter som tidigare förekom.

Vissa åtgärder har alltså vidtagits, och det har diskuterats i näringsutskottet och i motioner på vad sätt man slutligt skulle reglera den här frågan. Därvid

har man framfört dels förslag om helt förbud mot enarmade banditer, dels förslag om en nedskärning av insatserna till rimligare belopp – 25 öre har nämnts.

Nu föreligger motioner från socialdemokrater och från moderater, bl. a. mig själv, om att man borde omvandla hela automatspelverksamheten till att gälla 25-öresautomater. De betänkligheter som tidigare förelegat från ekonomisk synpunkt skulle icke längre föreligga om insatserna rörde sig om så små belopp. Ingen kan ruinera sig på sådant spel – det skulle ta alltför lång tid. Kvar står emellertid alla de andra möjligheterna att ruinera sig på lotterier av olika slag, bingospel m. m., som man än så länge inte yrkat något liknande förbud mot. Betecknande är ju att skatteutskottet anfört att om man övergår till 25-öresautomater behövs det över huvud taget ingen skattebeläggning.

Vad sedan de sociala konsekvenserna av en omvandling av enarmade banditer till 25-öresautomater beträffar har näringsutskottet två gånger – såväl förra året som i år – uttalat att de olika sociala betänkligheterna försvinner. Jag citerar för säkerhets skull det uttalande som gjordes förra året och som återges i det nu föreliggande betänkandet från näringsutskottet: "Ett förbud mot de s. k. 25-öresautomaterna torde visserligen knappast – annat än i undantagsfall – kunna motiveras med risker för sociala skadeverkningar. Det eventuella förströelsevärdet hos s. k. 25-öresautomater kan dock enligt utskottets uppfattning inte vara ett tillräckligt starkt skäl för att motivera avsteg från principen att enarmade banditer och liknande apparater bör vara förbjudna. Från kontrollsynpunkt är det angeläget med enhetliga bestämmelser."

Utskottet åberopar alltså två synpunkter. Den ena handlar om att det skulle vara ett avsteg från en viss princip. Man lyfter sig således upp till himmelska höjder och hävdar att det finns en princip att sådana här automater skall vara förbjudna. Det är ett ganska barockt resonemang. Den andra synpunkten är att det ur kontrollsynpunkt skulle vara angeläget med enhetliga bestämmelser. Detta är för mig ganska främmande. Den stora svårigheten blir naturligtvis att kontrollera att enkronasbanditerna, de nuvarande banditerna, inte kommer att användas illegalt. Jag vill minnas att polisen räknar med att 350 milj. kr. omsätts på illegala enkronasbanditer. Och från polishåll har man hela tiden varnat för ett totalförbud, som säkerligen skulle öka den här verksamheten mycket väsentligt även om den är förenad med risker för straff. Och när de här banditerna väl en gång finns i landet är det inga svårigheter att förse dem med reservdelar. Det är mycket enkla ting som vilken garageindustri som helst kan tillverka.

När automaterna skall vara försvunna den 1 juli nästa år, enligt utskottsmajoritetens förslag, så kommer säkerligen många att finnas kvar och många att säljas och sättas upp på andra ställen. Och vi vet att polisen inte kommer att ha tid att kontrollera att lagen efterlevs utan faktiskt har betydligt viktigare saker att syssla med enligt den prioritering som redan gjorts från polishåll och som jag tror också överensstämmer med vad riksdagens majoritet anser om vikten av att bekämpa annan brottslighet.

När det gäller att besluta om förbud måste enligt min uppfattning

Nr 43

Onsdagen den
29 november 1978

Förbud mot automatspel, m. m.

Onsdagen den
29 november 1978

Förbud mot automatspel, m. m.

bevisbördan alltid ligga på dem som kräver förbud. Det får inte vara så att man tycker att förbud är det naturliga. Det finns vissa riksdagspartier för vilka reglering är den naturliga formen för all mänsklig samvaro. Men jag kan inte ansluta mig till den uppfattningen. Och jag vill anknyta till den diskussion som här just har förts om liberalism. Jag känner mig mer liberal än jag kan inse att Sven G. Andersson är när han nu har anslutit sig till yttrandet att det inte skall finnas 25-öresbanditer för principens egen skull – inte därför att han är övertygad om att detta får olyckliga konsekvenser. Jag tycker att Sven G. Anderssons motargument mot Sten Svensson var ganska magert på den här punkten. Det är förvånansvärt att man från liberalt håll utan minsta betänkligheter fortsätter på den förbudslinje som i många kretsar dragit ett visst löjets skimmer över riksdagsarbetet på en del punkter.

Det sägs i en vetenskaplig utredning att den person som mest av alla yrkat på förbud skulle vara just den som talade före mig. Men låt oss inte ta en intern debatt om vem som är mest liberal – det kanske vi kan överlåta åt partiledningarna. Det kan emellertid ändå finnas anledning att just i den här frågan omnämna dessa principfrågor.

Jag har i min motion yrkat att 25-öresautomater skall vara generellt tillåtna. Det finns inga vettiga argument mot ett sådant förhållande. Jag skulle bara som exempel kunna ta Liseberg i Göteborg, som är inte bara en nöjespark utan en kulturpark och som, genom att man där haft automater, under de gångna åren kunnat hålla utomordentligt låga inträdespriser och därför också kunnat vara en plats dit hela familjen haft möjlighet att gå till rimlig kostnad och få ett kulturutbyte av mycket värdefullt slag. Där har de nuvarande automaterna, som redan i mycket stor utsträckning är 25-öresautomater, årligen gett en inkomst av 6–8 milj. kr., vilket varit en förutsättning för att kunna driva verksamheten till så rimlig kostnad för konsumenterna, dvs. för dem som går till parken. Liseberg har under 40 år haft sådana automater – tidigare 5-öresautomater och de senaste tio åren 25-öresautomater. Ingen människa har talat om socialt olyckliga konsekvenser av detta, och Liseberg är dock tillgängligt för den stora allmänheten, under det att det är en ganska begränsad krets av personer som har tillgång till de restauranger med utskänkningsrättigheter som de enarmade banditerna är reserverade för.

Jag kan inte se något vettigt skäl för att man inte skulle godta en lösning i form av 25-öresautomater. Utskottet har inte heller anfört något sådant. Det har sagts mig att den frågan blev något knapphändigt behandlad i utskottet.

När det gäller övergångstiden vill jag anknyta till den tidigare debatten mellan Sten Svensson och Sven G. Andersson. Det är i detta sammanhang fråga om flera olika slags problem. Dels blir det problem för de företag som tillverkar och säljer automaterna, dels blir det problem för bl. a. restaurangbranschen. Det är riktigt, som Sven G. Andersson säger, att man borde kunna överblicka de problem som för restaurangnäringens del skulle uppstå vid en övergångstid. Men det är inte riktigt detsamma för tillverkaren.

Jag kan ta ett exempel från Sven G. Anderssons tidigare verksamhetsområde. Antag att man, kanske med stöd av statligt lån – den jämförelsen har

viss relevans i detta sammanhang, eftersom man 1973 införde större möjligheter att anskaffa enarmade banditer – köper en frisörstol som kostar 200 000 kr.. Det kanske inte finns sådana ännu, men de kommer väl när man rationaliserar den branschen så att man kanske t. o. m. kan avskaffa frisörerna. Året därpå säger riksdagen: Nu får inte sådana här stolar användas längre. Då har man visserligen ett år på sig att anpassa sig, att försöka sälja stolen, osv. Men avskrivningen hinner man inte göra på ett år, så därför drabbas man av ganska betydande förluster.

Man kanske kan säga att det uppstår förluster litet varstans i det ekonomiska livet. Alla kan vi inte möta. Men man kan möjligen säga att staten inte bör medverka till att skapa förluster när man kan medge en längre övergångstid.

I ett annat land, där man haft detta problem – Finland – hade man fyra års övergångstid. Då får man en helt annan möjlighet.

Till detta kommer de arbetslöshetsproblem som kommer att uppstå. Redan om någon vecka räknar man med att producenterna i den här branschen kommer att varsla 500 anställda om uppsägning. Med den siffran kommer då de arbetslösas antal att öka. I hotellbranschen blir det enligt de uppgifter man har 2 000–2 500. Restaurangerna kan naturligtvis möta det här om möjlighet ges att sänka vin- och spritpriserna och därmed öka vin- och spritkonsumtionen. Men det kanske finns en del här i kammaren som tycker att det är en tvivelaktig väg för att klara de restauranger som man ändå anser bör finnas kvar.

Jag kommer i denna situation att stödja i första hand det förslag som framlagts och som kommer att ställas under proposition, att ikraftträdandet skall skjutas ett år fram i tiden, i andra hand att frågan om tillstånd för 25-öresautomater skall utredas.

Om riksdagen tänker igenom saken ordentligt igen och under vårriksdagen fattar beslutet att det är rimligt att tillåta 25-öresautomater hamnar vi i en besvärlig situation. Vid närmare eftertanke kommer man säkerligen fram till att 25-öresautomaterna inte har några av de sociala och ekonomiska nackdelar som funnits med de tidigare automaterna. Men då har man ett förbud mot att över huvud taget använda automater under ett halvår, och efter den 1 juli får man icke heller inneha dem, hur man nu skall göra med det. Det är en tekniskt mycket komplicerad situation som man försätter sig i, och det enda rimliga för dem som önskar 25-öresautomater är därför att stödja reservationen om ett uppskjutet ikraftträdande av lagen.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

SVEN ANDERSSON i Örebro (fp) kort genmäle:

Herr talman! Bara ett par ord: Det tycks alldeles ha förbigått herr Siegbahn att reservanterna och utskottsmajoriteten är fullständigt överens när det gäller spel med 25-öresautomater.

Onsdagen den
29 november 1978

Förbud mot automatspel, m. m.

BO SIEGBAUM (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt att som det nu står föreligger reservation bara i fråga om ett uppskov med ikraftträdandet. Men det uppskovet skulle användas – det har jag förstått av flera av reservanterna – för att man skulle kunna ta upp frågan om 25-öresautomaterna i dess helhet igen, och det finns en socialdemokratisk motion på den punkten som kanske kommer att ställas under omröstning.

Det går inte att genomföra tillstånd för 25-öresautomater i riksdagen – inte ens i näringsutskottet – eftersom det kräver en lagstiftning som i och för sig förutsätter att regeringen gör förarbetet. Om jag inte är fel underrättad, var det emellertid ganska delade meningar även i utskottet om huruvida man inte omedelbart skulle gå på 25-öresautomaterna. Det är klart att vi nu måste hålla oss till det utskottsbetänkande som finns, men jag tror att det skulle finnas ganska stor sympati för ett förslag som gör det möjligt att fatta ett positivt beslut på den här punkten.

ARNE PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag hade haft för avsikt att yrka bifall till motionen 1978/79:21, men av tekniska skäl går inte det. I stället kommer jag därför att yrka bifall till ett särskilt yrkande om en begäran från riksdagen till regeringen om lagtext som möjliggör det undantag som vi hemställer om i vår motion. Vi föreslår nämligen att spel på automater skall kunna förekomma i folkparker och på liknande ställen vid offentliga nöjesarrangemang, där insatsen är maximerad till 25 öre och vinsten till 20 gånger insatsen.

Automatspelet har förekommit i bortåt 50 år i våra folkparker, och det har spelat en stor roll både för verksamheten i sig som lockmedel och som ett icke föraktligt ekonomiskt tillskott. Jag har aldrig över huvud taget hört någon påtala några sociala vådor. Det argumentet gäller alltså inte i det här fallet, vilket utskottet mycket riktigt medger.

När man avvisar den här motionen sker det med hänvisning till att förströelsevärdet inte motsvarar de besvärigheter som en kontroll skulle medföra. Jag tycker att det verkar vara en blandning av byråkrati och beskäftighet. I sak är det inte mycket till motivering.

Vad förströelsevärde spelet har vet vi som har jobbat med parkverksamhet. Det är ett omtyckt inslag i nöjesverksamheten i parkerna. Men det finns också två andra motiv till att jag framhårdar. Det första är att jag tror att detta öppna, oskyldiga automatspel kan hjälpa till att motverka det illegala spel som är en oundviklig följd av ett beslut om förbud mot spel på enarmade banditer. Det kan alltså bli en hjälp i den saneringsverksamhet som efter ett par tre år får lov att sättas in. Det andra motivet är att det ekonomiska tillskott som kommer exempelvis folkparkerna till del genom denna spelverksamhet i många fall är betydande. För den park där jag är verksam – Malmö Folkets park – innebär det ett nettotillskott på i runt tal en halv miljon kronor per år. Det är ett bra tillskott, eftersom parken i övrigt arbetar med stora ekonomiska svårigheter. Underskottet uppgår till miljonbelopp. En ytterligare belastning av detta slag för den parken liksom för många andra parker och nöjesarrangörer kommer

att skapa stora problem. Parkrörelsen arbetar f. n. under utomordentligt stora svårigheter. Ett stort antal parker har tvingats upphöra med sin verksamhet på grund av att man inte har klarat ekonomin. Alternativet är att kommunerna går in med pengar, och jag hoppas att de som nu eventuellt deltar i ett negativt beslut är beredda att ge parkerna på sina hemorter ett kompensationsstöd. Tyvärr brukar det inte bli på det sättet. Det är alltså viktigt för folkparker och andra nöjesarrangörer att beredas denna möjlighet till spel.

Jag vill dessutom säga att jag är rädd för det här förbudet. Det är så stora pengar i rörelse kring de enarmade banditerna att det är en illusion att tro att spelet kan stävjas genom förbud. Det talas om sociala vådor av det öppna, legala spelet, men jag är rädd för att dessa vådor bara utgör en liten del av de sociala vådor som orsakas av ett okontrollerat, illegalt spel. Var övertygade om att när det rör sig om hundratals miljoner kronor, som dessutom i den nya spelformen inte kommer att beskattas och där spelets regler inte kommer att kontrolleras, så kommer det att dyka upp personer som bjuder ut till spel. Det kanske allra allvarligaste är att det, när det nu rör sig om så stora belopp, finns risk för att vi här får en inkörsport till organiserad brottslighet. Nu kan någon säga: Där står Arne Pettersson och målar hin på väggen. Men jag gör inte det. Den som vill lära av historien eller ta del av vad som hänt i andra länder med liknande förbud skall snart erfara att det illegala spelet ligger i händerna på syndikat som också organiserar prostitution och pornografi. Det är det klassiska fundamentet för den organiserade brottsligheten. Jag tror alltså man skall vara försiktig när man talar om sociala vådor.

Herr talman! Jag yrkar bifall till det utdelade, särskilda yrkandet, som lyder: att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:21 hos regeringen begär förslag till riksdagen av innebörd att spel på enarmade banditer och liknande apparater tillåts i den omfattning som anges i motionen.

BENGT SJÖNELL (c):

Herr talman! Till den reservation som har fogats till detta näringsutskottets betänkande nr 11 har två av centerns ledamöter anslutit sig, nämligen jag själv och Karl-Anders Petersson. Jag skall här helt kort anföra skälen till att vi har reserverat oss.

Jag vill först slå fast att vi är ense med utskottsmajoriteten i själva sakfrågan om förbud mot spel på enarmade banditer. Vår avvikande mening gäller den tid som rimligen bör ställas till förfogande för de berörda människorna att anpassa sig efter riksdagens beslut. Vi har alltså föreslagit en skäligen övergångstid och att tidpunkten för förbudets ikraftträdande skall sättas till den 1 januari 1980.

Det finns, herr talman, två mycket tungt vägande skäl för detta. Det ena är av social natur och det andra rör rättssäkerheten.

Det har talats rätt mycket i den här debatten om de sociala konsekvenserna som ett tungt vägande skäl för ett förbud, och det är riktigt. Vi reserverar instämmer i detta. Men, herr talman, det här landet har upplevt och upplever fortfarande en mycket djup konjunktursvacka med utomordentliga sysselsättningssvårigheter i de flesta branscher, icke minst i hotell- och restau-

Onsdagen den
29 november 1978

*Förbud mot auto-
matspel, m. m.*

rangbranschen. I ett sådant läge finns det ingen argumentation, byggd på sociala skäl, som är stark nog för att man skall stänga av automatspelet så snabbt som utskottsmajoriteten nu föreslår.

Det måste vara orimligt att besluta om en lag vid ett tillfälle och sedan föreskriva att den lagen skall träda i kraft bara 14 dagar eller tre veckor efteråt. Det strider, herr talman, både mot de sociala kraven och mot rättssäkerhets-synpunkterna.

När det gäller de sociala skälen är det egendomligt att man i debatten bara talar om sociala konsekvenser för de människor som deltar i spelet, de som satsar pengar och kan ruinera sig, etc. Men det finns sociala skäl som är ännu mera aktuella. På grund av ett abrupt ikraftträdande av riksdagens beslut kommer många människor i sysselsättningssvårigheter, och de har inte möjlighet att skaffa sig nytt jobb inom rimlig tid. De sociala skälen talar man inte alls om, men det är vad jag gör, liksom de övriga ledamöter som står för reservationen.

Det har sagts att branschen har haft god tid på sig. Det är möjligt att man har haft det, men många företag har inte varslat om uppsägning, på grund av att de har avvaktat själva lagstiftningen. Det rör sig härvidlag ungefär om 3 000 à 4 000 människor.

Jag måste konstatera att utskottsmajoriteten intar en mycket egendomlig attityd, när man vill tillgodose sociala skäl genom att förbjuda banditspel men samtidigt underlåter att tillgodose andra minst lika tungt vägande sociala skäl, nämligen att människor som drabbas av arbetslöshet måste få tillräckligt rådrum för att skaffa nya jobb. Det är egendomligt att man vill vara med om bara den ena delen. Vi reser vanter anser att man måste kombinera de här sakerna och alltså ha respekt för de sociala skälen både när det gäller att förbjuda banditspelet och när det gäller att ge människor rådrum för att skaffa sig jobb. Det rör sig om fattiga tolv månader. Vår grän om rådruu måste vara ett helt osakligt ställningstagande som utskottet gör under inverkan av något slags känslosvall.

Det andra argument som vi anför i reservationen är rättssäkerhetskravet, som jag tycker har viftats bort alldeles för lätt. Det finns en betydande och växande opinion i det här landet som anser att riksdagen alltmer har börjat tumma på rättssäkerhetskravet i lagstiftningsarbetet. Under det senaste årtiondet har vi här gemensamt stiftat ett antal lagar som varit ganska luddiga och som varit ganska litet inriktade på att tillgodose 100-procentiga rättssäkerhetskrav -- lagar och författningar med generalklausuler och liknande. Det finns en växande opinion mot detta. Man har här i debatten velat liksom vifta bort rättssäkerhetskravet därför att det skulle vara mycket mer angeläget att tillgodose de sociala kraven, men det håller inte. Bägge kraven måste tillgodoses.

Herr talman! De båda skäl som jag har redogjort för är så väsentliga att det skulle förvåna mig om riksdagens majoritet ändock skulle följa utskottsmajoritetens förslag.

Jag vill sluta mitt anförande med att säga att jag har svårt att se att de som tänker rösta på det förslag som Arne Pettersson har framställt under

överläggningen skulle kunna göra det utan att samtidigt stödja reservationen. Det är en klar konsekvens av hans förslag att reservationen måste stödjas, så att de berörda myndigheterna, i första hand regeringen, får tillfälle att tekniskt klara ut situationen. Man kan inte först besluta om att förbjuda banditerna och sedan komma tillbaka kort tid efteråt och införa en ny form av banditer.

Nr 43

Onsdagen den
29 november 1978

Förbud mot automatspel, m. m.

SVEN ANDERSSON i Örebro (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag sätter mycket stor tilltro till vad Hotell- och restauranganställdas förbund har sagt i den här frågan. Om någon organisation skall vara väl införstådd med hur det är inom en bransch, så är det ju det fackorgan som representerar de anställda. Från fackets sida har man hävdat med bestämdhet under alla år – och gör det även nu – att man vill ha bort det här spelet.

ARNE PETTERSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kommer för min del att i voteringen om uppskov rösta för detta uppskov. Om vi inte skulle vinna framgång med de ideér som Valter Kristenson och jag fört fram i vår motion, så får vi ett vakuum i verksamheten i folkparkerna och på andra ställen. Det anser jag vara orimligt och olyckligt. Därför kommer jag alltså att rösta för ett uppskov.

BENGT SJÖNELL (c) kort genmäle:

Herr talman! Till vad Sven G. Andersson sade om facket vill jag mycket kort säga följande.

Jag har svårt att tro att facket skulle motsätta sig att medlemmarna får tillräckligt rådrum för att försöka skaffa sig nya anställningar.

STAFFAN BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! Den förbudsproposition som nu debatteras framtvingades av att riksdagen den 6 december förra året beslutade att enarmade banditer och allt annat automatspel om pengar eller polletter skulle förbjudas från den 1 januari 1979. Det var alltså mot den bakgrunden som jag i min tidigare egenskap av handelsminister hade att framlägga den proposition som nu är föremål för behandling.

Jag och den tidigare regeringen hade i september 1977 framlagt ett annat förslag om enarmade banditer. Det förslaget gick ut på att vissa begränsningar i spelet skulle införas och att man skulle vänta med ett slutligt beslut tills man fick vissa erfarenheter av hur dessa begränsningar verkade. Dessutom skulle man vänta tills den s. k. lotteriutredningen hade framlagt sitt förslag till en helt ny lotterilag.

Men riksdagen förkastade som sagt den propositionen. Röstningen gick något över partigränserna, men det var två förbudspartier som klart framträdde, nämligen folkpartiet och socialdemokraterna. Jag vill särskilt framhålla att riksdagen då beslutade att de nya lagarna skulle träda i kraft redan den 1 januari 1979, vilket ger orimligt korta övergångstider, som har påpekats flera gånger här. Ur den proposition som är föremål för behandling

Onsdagen den
29 november 1978

*Förbud mot auto-
matspel, m. m.*

och som jag alltså har lagt fram vill jag citera ett avsnitt:

”Riksdagen har i sitt beslut begärt förslag till lagstiftning om förbud mot spel på enarmade banditer och liknande apparater från den 1 januari 1979. Såvitt gäller anordnandet av automatspel med penningvinster e. d. saknas därför utrymme för regeringen att föreslå annan tidpunkt. Frågan huruvida tillräcklig tid hinner förflyta mellan utfärdandet av en förbudslagstiftning avseende spelanordnandet och dess ikraftträdande kan dock prövas av riksdagen vid ställningstagandet till regeringsförslaget.”

Herr talman! Även om jag har fullgjort den här riksdagsbeställningen och framlagt propositionen, så har jag under den tid som har gått inte blivit övertygad om att de av riksdagsmajoriteten beställda förslagen verkligen är förnuftiga. Det finns risk för ökat illegalt spel. Det finns risk för att ytterligare en bransch med stora ekonomiska bekymmer genom endast en månads övergångstid utsätts för onödiga påfrestningar med stora sociala besvärigheter i form av sysselsättningsstörningar som följd. Det finns det svårförståeliga i att just enarmade banditer skall förbjudas medan en lång rad av annat spel, t. ex. hästtoto, skall få finnas kvar. Samtidigt finns där, herr talman, den utmanande motsättningen mellan å ena sidan allt tal om medbestämmande i de mest invecklade frågor och å andra sidan misstroendet mot enskilda människors förmåga att hantera sin egen vardag.

Jag antar att det inte händer ofta att någon som har framlagt en proposition uttrycker så starka tvivel om densamma som jag finner anledning att göra. Men inte minst när så många talar om ”förbudsriksdag” har den historiebekräftade skrivning jag har gett varit nödvändig som en röstförklaring för den moderata riksdagsgruppen.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Bengt Sjöncell m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Sten Svensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 11 mom. 2 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Bengt Sjöncell m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Sten Svensson begärde rösträk-

ning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 210
Nej - 88
Avstår - 3

Eric Rejdne (fp) anmälde att han avsett att rösta ja men av misstag nedtryckt nej-knappen.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av Arne Pettersson under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Arne Pettersson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 11 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit det av Arne Pettersson under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Arne Pettersson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 203
Nej - 73
Avstår - 24

§ 5 Förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti, m. m.

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1978/79:11 med anledning av motioner om förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti, m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1977/78:402 av Sixten Pettersson (m) och Allan Åkerlind (m), vari yrkats 1. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag till lag om förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti, 2. att riksdagen beslutade hos regeringen anhålla att rättighetsskyddsutredningen fick i uppdrag att utreda huruvida offentliga myndigheter, t. ex. via dataregister för lönerregistrering, med anledning av kollektivanslutningen noterade de kollektivanslutnas politiska uppfattning,

1977/78:924 av Daniel Tarschys m. fl. (fp, c), vari yrkats att riksdagen åter uttalade sin principiella inställning mot politisk kollektivanslutning, och

Nr 43

Onsdagen den
29 november 1978

Förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti, m. m.

Onsdagen den
29 november 1978

Förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti, m. m.

1977/78:1422 av Per-Olof Strindberg m. fl. (m), vari yrkats att riksdagen beslutade uttala att kollektivanslutning till politiskt parti ej stod i överensstämmelse med vårt demokratiska samhällsskick, varför det i grundlagen borde inskrivas den enskildes rätt att själv avgöra eventuell anslutning till politiskt parti.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. beträffande uppdrag åt rättighetsskyddsutredningen i kollektivanslutningsfrågan avslå motionen 1977/78:402 yrkandet 2,
2. beträffande lagstiftningsåtgärder mot kollektivanslutning till politiskt parti avslå motionerna 1977/78:402, yrkandet 1 och 1977/78:1422,
3. beträffande riksdagsuttalande mot kollektivanslutning till politiskt parti avslå motionen 1977/78:924.

Reservationer hade avgivits

1. av Anders Björck (m) och Lars Schött (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen beträffande lagstiftningsåtgärder mot kollektivanslutning till politiskt parti med bifall till motionerna 1977/78:402 yrkandet 1 och 1977/78:1422 hos regeringen begärde förslag till lagstiftning mot kollektivanslutning till politiskt parti,

2. av Karl Boo (c), Bertil Fiskesjö (c), Sven-Erik Nordin (c), Bengt Kindbom (c), Britta Hammarbacken (c) och Esse Petersson (fp) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen skulle beträffande riksdagsuttalande mot kollektivanslutning till politiskt parti med bifall till motionen 1977/78:924 godkänna vad reservanterna uttalat i frågan.

KARL BOO (c):

Herr talman! Vid de senaste årens författningsreformer och reformer inom den kommunala sektorn har de politiska partiernas förutsättningar att obundet och effektivt verka ägnats stor uppmärksamhet. Detta var också vägledande vid införandet av partistöd på olika nivåer.

Självfallet är det i en demokrati som vår viktigt att slå vakt om de politiska partiernas möjligheter att arbeta obundet. Det är i och genom de politiska partierna och givetvis också genom andra folkrörelser som medborgarna har de största förutsättningarna att vara med och forma samhället. Ju större dessa förutsättningar är, desto vitalare blir demokratin och desto större blir medborgarnas intresse och ansvar. Detta kan inte nog ofta upprepas och poängteras i dessa tider, då så många – icke minst massmedia – försöker att nedvärdera det partipolitiska arbetet.

Självfallet är det angeläget att så många som möjligt sluter upp som medlemmar i de politiska partierna för aktivt arbete och engagemang. Vid ställningstagandet till frågan om medlemskap i ett politiskt parti måste en

viktig princip komma till uttryck: medlemskapet i ett politiskt parti måste alltid få bestämmas av den enskilde själv genom egen aktiv handling.

Det är mot denna grundläggande princip som det nuvarande systemet med kollektivanslutning av medlemmar till det socialdemokratiska partiet strider.

Denna fråga har varit föremål för en livlig diskussion under många år – ja, ända sedan systemet infördes omkring sekelskiftet. Detta framgår icke minst av den bilaga som är fogad vid utskottsbetänkandet.

Även här i riksdagen har det förekommit diskussioner om kollektivanslutningen, och det har också gjorts ställningstaganden i frågan. Vid flera riksdagar under 1970-talet har det gjorts uttalanden med uppmaning till det socialdemokratiska partiet att sluta att som medlemmar registrera sådana som anmäls kollektivt. Ett sådant uttalande gjorde riksdagen så sent som förra året. I år har frågan återkommit i motioner som behandlas i det föreliggande utskottsbetänkandet.

De yrkanden som framställs i motionerna gäller dels ett upprepande av ett uttalande liknande fjolårets, dels också yrkanden om lagstiftning, bl. a. införande av bestämmelser i grundlagen mot kollektivanslutning.

Från centerns sida vill vi understryka att ett system med kollektivanslutning till politiskt parti kan komma i konflikt med den åsiktsfrihet som den nu gällande grundlagen utgår ifrån såvitt gäller de medborgerliga fri- och rättigheterna. Reservationsrätten ändrar ingenting i denna grundläggande principfråga. Den enskilde tvingas då att offentligt avslöja att hon eller han inte vill tillhöra ett visst politiskt parti. På grund av att detta också kan komma att framgå av vissa avlöningslistor eller liknande ligger det nära till hands att, om man så vill, betrakta reservationsrätten som en omvänd åsiktsregistrering. Det finns anledning att kraftigt poängtera att uttalandet mot kollektivanslutning inte riktar sig mot de fackliga organisationernas rätt att besluta i egna angelägenheter. Denna rätt är självklar och skall vara orubbad.

Det uttalande som vi föreslår att riksdagen skall göra riktar sig mot att socialdemokraterna som medlemmar registrerar andra än dem som individuellt sökt medlemskap i partiet. Detta vill socialdemokraterna i utskottet inte fatta, utan de envisas med att svara på annat än vad uttalandet och frågeställningen avser. Detta framgår av den minst sagt korta motivering för avstyrkande av motionerna som majoriteten står bakom.

Att det är många som kollektivt ansluts till det socialdemokratiska partiet framgår också av den tidigare nämnda bilagan som finns fogad vid utskottsbetänkandet. Ca tre kvarts miljon medlemmar i det socialdemokratiska partiet ansluts på det här sättet, och enligt redovisningen utgör detta 68 % av socialdemokraternas medlemskår. Inom centern, som vid de senaste två valen har haft över en kvarts miljon väljare från LO-sektorn, märker vi också att många känner en olust över att vara inne i ett system med kollektiv upptagning i annat politiskt parti. Även i de fackliga kretsarna märks en ökad olust över kollektivsystemet som sådant, vilket inte minst framgår av de många uttalandena i pressen.

Vi förutsätter att det som nu ändå sker ute på fältet kommer till uttryck i

Nr 43

Onsdagen den
29 november 1978

*Förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti,
m. m.*

Onsdagen den
29 november 1978

Förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti, m. m.

socialdemokraternas framtida handlande. Den utredning som nu pågår inom det socialdemokratiska partiet måste, hoppas jag, vara lyhörd för diskussionerna ute på fältet och i fackorganisationerna, som jag tidigare refererade till.

Inom centern vill vi upprepa tidigare uttalanden mot kollektiv anslutning, dvs. upptagning av medlemmar i ett politiskt parti, och vi förutsätter också att detta skall leda till resultat.

Individens rätt att själv avgöra medlemskap i politiskt parti är en utomordentligt stor fråga i en demokrati som vår. Vi kan inte ansluta oss till moderaternas krav på lagstiftning. Politiska partier skall enligt vår uppfattning verka obundna, och därför kan en lagstiftning på det här området betraktas såsom tvivelaktig, vilket också kommer till uttryck i vårt ställningstagande.

Med det sagda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid utskottetsbetänkandet fogade reservationen 2.

ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Denna fråga handlar inte bara om kollektivanslutningen som sådan utan också om i vilken utsträckning ett politiskt parti skall ta hänsyn till uttalanden som riksdagen upprepade gånger gjort.

Kollektivanslutningen har åtskilliga gånger diskuterats i Sveriges riksdag. I själva sakfrågan är argumenten välkända. Socialdemokraterna håller fast vid principen att människor kollektivt och mot sin vilja skall kunna anslutas till ett politiskt parti. Förra året var det inte mindre än 768 000 människor som på så sätt inrangerades i den socialdemokratiska fällan. Under hela efterkrigstiden har mer än två tredjedelar av det socialdemokratiska partiets medlemmar rekryterats på detta sätt.

Det säger sig självt att detta har många fördelar för det socialdemokratiska partiet. Bl. a. är det en betydande inkomstkälla. Jag tror mig våga säga att vi här har en orsak till att socialdemokratin så envist håller fast vid den odemokratiska kollektivanslutningen. Jag tror mig också våga påstå att bara en begränsad del av dessa 768 000 medlemmar frivilligt skulle söka medlemskap i det socialdemokratiska partiet om inte kollektivanslutningen fanns. En realistisk uppskattning tyder på att det socialdemokratiska partiets medlems-tal då skulle vara ca 639 000 i stället för, som man redovisade förra året, 1 129 461. Detta skulle i sin tur innebära att det socialdemokratiska partiet var nere i samma medlemstal som 1948, då man redovisade 638 512 medlemmar totalt. 30 års medlemsökning skulle då vara borta.

Hur har jag då, herr talman, kommit fram till detta resultat? Ja, medlemssiffrorna är de som konstitutionsutskottet fått del av direkt från det socialdemokratiska partiet, såväl vad gäller siffrorna för individuella anslutningar som vad gäller siffrorna för kollektivt anslutna.

Enligt en undersökning som gjordes för några år sedan av professor Leif Lewin om demokratin inom fackföreningsrörelsen är det 64 % av fackföreningsmedlemmarna som anser att kollektivanslutningen är en felaktig form för medlemskap i ett politiskt parti. Man kan utgå ifrån att de 64 procenten

heller inte skulle söka ett individuellt medlemskap, om detta blev den normala möjligheten. Av de 768 000 medlemmar som kollektivt anslutits till det socialdemokratiska partiet kan man alltså räkna med att 64 % eller 491 000 skulle falla bort. Av andra orsaker tror jag att man t. o. m. skulle kunna räkna med högre bortfallstal, men det skall jag inte gå in på här.

Jag har velat redovisa dessa siffror för att göra klart att bakom det högstämnda talet från socialdemokratins sida, att man bara vill bereda medlemmarna inom fackföreningsrörelsen möjligheter att påverka, ligger krassa beräkningar om medlemsbortfall och ekonomiska kalkyler. Socialdemokratins inställning till kollektivanslutningen grundar sig framför allt på sådana överväganden.

Herr talman! Det har trots detta förekommit en debatt inom press med anknytning till socialdemokratin och fackföreningsrörelsen de sista åren, som av många tyfts som att det nu skulle vara dags för en omprövning av kollektivanslutningen. Många förhoppningar har knutits till att partiet självt nu skulle ta itu med saken. Det var mot denna bakgrund som vi från moderata samlingspartiet gick ifrån vårt gamla krav på lagförbud mot kollektivanslutning när ärendet var uppe förra året i kammaren.

Vi gjorde det då därför att vi trodde oss se vissa förhoppningsfulla tecken på en omprövning, och vi hoppades att årets socialdemokratiska partikongress skulle fatta ett beslut som innebar att kollektivanslutningen försvann. Så blev tyvärr inte fallet.

I det anförande som hölls av ordföranden i den grupp som sysslar med kollektivanslutningen inom partiet, ledamoten av denna kammare Sten Andersson, som tillika är ledamot av konstitutionsutskottet, gavs emellertid inga besked i någon sådan riktning. Sten Andersson talade endast om att "en eventuell reformering" bara skulle gälla den "tekniska formen för anslutning". Här ligger såvitt man rimligtvis kan bedöma uteslutande vissa marginella justeringar av det nuvarande systemet.

Detta är djupt beklagligt. Men det är också avslöjande. Det visar att socialdemokratin inte tar fasta på den kritik som riktas från stora delar av fackföreningsrörelsen, men också från riksdagen, mot kollektivanslutningen.

I detta läge har moderata samlingspartiet självfallet funnit det naturligt att återgå till det krav som vi sedan länge förfäktat, nämligen lagstiftning mot kollektiv anslutning till politiskt parti. Detta är uppenbarligen den enda metoden att få till stånd en bättre ordning. Det är aldrig trevligt att behöva ropa på lagstiftning när det gäller de politiska partierna och fackföreningsrörelsen, men det finns såvitt vi kan bedöma inget annat alternativ. Uttalanden från riksdagens sida kommer man att nonchalera. Uttalanden av denna art är bara ett slag i luften. Vill man att något skall hända, är lagstiftning det enda som återstår. Med tanke på att kollektivanslutning av människor till ett politiskt parti är en ytterst allvarlig sak har vi dock inte tvekat att ånyo kräva att en lagstiftning kommer till stånd. Det är på det sättet, herr talman, att de uttalanden som riksdagen har gjort och som den kanske kommer att göra ytterligare en gång här i dag, inte kommer att leda till något resultat. Därför är

Onsdagen den
29. november 1978

*Förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti.
m. m.*

förslaget från de båda mittenpartiernas sida om ett uttalande i och för sig behjärtansvärt, men ingenting annat än ett slag i luften. Den här typen av uttalanden kan man naturligtvis fortsätta med, men jag tycker att även de partier som har försökt uttalandevägen så många år till slut borde ta sig en funderare på om det verkligen är rimligt att upprepa försöket gång på gång och naturligtvis också ställa frågan till socialdemokratin – den frågan tycker jag vi skall få ett klart svar på i dag: Är det på det sättet att man inte heller i fortsättningen tänker fästa det minsta avscende vid de många uttalanden som riksdagen har gjort? Om man fortfarande har den uppfattningen – och det verkar dess värre så, herr talman – tycker jag man skall säga det klart ut. Då bör vi också rimligtvis kunna bortföra uttalandena från dagordningen i fortsättningen. Det är fromma förhoppningar och absolut ingenting annat.

Herr talman! Det finns så många ting som talar emot den nuvarande kollektivanslutningen, men jag skall här inte ta upp den saken vidare. Den är väl känd sedan tidigare kammardebatter, och ett flertal partikamrater till mig kommer senare under debatten att redovisa såväl principiella skäl mot kollektivanslutningen som egna erfarenheter av hur den fungerar i praktiken. Kammarrens protokoll innehåller dessutom så mycket av argument mot kollektivanslutningen att jag här slutar med att yrka bifall till reservationen I.

ESSE PETERSSON (fp):

Herr talman! Det är beklagligt att vi skall behöva föra denna diskussion år efter år i den här kammaren och ta upp riksdagens tid med en fråga som det borde vara självklart att man klarade ut inom det parti som tillämpar systemet att kollektivt ansluta människor till en viss politisk riktning. Tyvärr, herr talman, tycks detta inte vara fallet. Man tycks tro att politiska åsikter inte är en personlig sak utan en sak som man kan fatta majoritetsbeslut om. Detta måste djupt beklagas.

Riksdagen har ett flertal gånger – åren 1973, 1974, 1976 och 1977 – ställt sig bakom uttalanden som innebär att kollektivanslutning till politiskt parti inte borde förekomma men att frågan inte i första hand bör lösas genom lagstiftning, utan genom åtgärder från partiernas sida. Med intresse har jag följt den diskussion som har förekommit inom det socialdemokratiska partiet. Även grupper inom de fackliga rörelserna och inom det socialdemokratiska partiet har varit och är kritiska mot förfaringsättet att tillämpa kollektivanslutning. Den arbetsgrupp som socialdemokraterna har tillsatt för att arbeta med denna fråga har jag hyst stor förståelse för när det gäller dess arbete, nämligen att man där borde kunna komma fram till en lösning som vore positiv och rättvis i sammanhanget. Det är därför med ett visst beklagande som man sedan tar del av den socialdemokratiska arbetsgruppens rapport vid årets kongress, där det enligt snabbprotokollet i redovisningen konstateras:

”Det är ställt utom allt tvivel att kollektivanslutningen har ökat de anslutna fackföreningarnas politiska inflytande och detta har varit till fördel för såväl medlemmar som samhälle.

Det är också ställt utom allt tvivel att framtiden kommer att kräva en allt starkare sammanhållning mellan partiet och fackföreningsrörelsen. Därför måste en eventuell reformering av den tekniska formen för anslutning ta sikte på att vidmakthålla starka band mellan den politiska och fackliga arbetarrörelsen.”

Detta innebär att frågan om kollektivanslutning reduceras till en fråga om teknisk anslutningsform och eventuell reformering.

Vi som har hyst och fortfarande hyser en tro på att man inom det socialdemokratiska partiet kommer att kunna rensa upp i denna fråga måste, efter att ha tagit del av den rapport som avgavs på den socialdemokratiska partikongressen, medge att vissa frågetecken kvarstår. Detta är en principfråga och inte en fråga om vilka praktiska lösningar man bör välja. Men det kan väl ändå inte vara på det sättet att man inom det socialdemokratiska partiet inte känner till att enskilda människor kan anslutas individuellt till ett politiskt parti? Det hoppas jag verkligen att man inte är främmande för, men av det citat jag här föredrog skulle man kunna dra den slutsatsen och börja undra hur det verkligen förhåller sig.

För oss inom folkpartiet är individens rätt att fritt och självständigt välja politiskt parti grundläggande för vårt ställningstagande liksom för vår demokrati. Därför kan vi av principiella skäl inte acceptera en kollektivanslutning av människor till ett politiskt parti. Ett sådant system strider mot den åsiktsfrihet som nu gällande grundlag utgår från vad gäller de medborgerliga fri- och rättigheterna.

I det snabbprotokoll från den socialdemokratiska partikongressen som jag tidigare citerat finns ytterligare ett avsnitt som förtjänar att citeras, nämligen det om hur man går till väga när det gäller att kollektivansluta:

”2. Rätten till kollektivanslutning innebär att arbetarekommunen säger till en fackförening, som vill stödja partiet politiskt och ekonomiskt: Om ni vill, ställer vi till ert förfogande en rätt för alla era medlemmar till demokratiskt inflytande på den politik ni vill stödja. Ni avgör själva om ni vill utnyttja denna rätt eller inte.

Blir fackföreningens svar positivt kan den enskilda fackföreningsmedlemmen – utan att uppge orsaken – ställa sig utanför detta medlemsinflytande. Det är det som kallas reservationsrätt. Besluten tas i demokratisk ordning och ingen tvingas till medlemskap i partiet.”

Man slår alltså fast att initiativet till kollektivanslutningen ligger hos partiet. Detta har vi också hävdat så många gånger, men socialdemokraterna har då oftast velat flytta över initiativet till facket. Här säger emellertid socialdemokraterna i sitt eget protokoll att initiativet ligger hos partiet. Sedan är det fråga om ett enkelt majoritetsbeslut som man ansluter personliga åsikter med. Då återstår bara reservationsrätten, alltså mer eller mindre en bakvänd åsiktsregistrering. Låt vara att orsak inte uppges, men ändå uppkommer frågeställningen varför man inte vill vara med i det kollektiva beslutet.

Beslut om anslutning till socialdemokratiska partiet som fattats en gång gäller sedan tills nytt beslut fattas. Då måste man ställa frågan: Hur är det med

Onsdagen den
29 november 1978

Förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti, m. m.

reservationsrätten? Gäller en reservation vid beslutet för all framtid så länge beslutet är gällande, eller är det så att man årligen får upprepa den här reservationen? På den punkten har det ute i landet visat sig råda en hel del oklarheter, och det kan finnas skäl för att också det blir klargjort i dagens debatt.

När det gäller kollektivanslutningen säger socialdemokraterna i olika sammanhang, och det upprepas i den bilaga som finns till konstitutionsutskottets betänkande, att det rör sig om endast en rent lokal angelägenhet. Samtidigt konstaterar man att denna rent lokala angelägenhet, som man från centralt håll vill skjuta litet åt sidan, betyder två tredjedelar av det socialdemokratiska medlemsantalet. Det skall också noteras att mer än en tredjedel av LO:s medlemmar röstar på ett annat parti än det socialdemokratiska och att en femtedel, ca 20 %, av det socialdemokratiska partiets kollektivanslutna medlemmar röstar på annat parti än det socialdemokratiska, trots att de är medlemmar där. Detta säger något om problemen med kollektivanslutningen och reservationsrätten som, vilket jag tidigare nämnde, kan leda till en viss form av åsiktsregistrering bakvägen, som är ytterst tvivelaktig och beklaglig.

Herr talman! Utskottets hemställan är i och för sig kortfattad. Det kan man ju förstå att den behöver vara i det här ämnet. Men utskottsmajoriteten som gör denna hemställan är egentligen utskottets minoritet, beroende på att den verkliga majoriteten har valt två olika linjer – dels den som uttalas i reservation 2, dels reservation 1 om lagstiftning, som föregående talare har argumenterat för. I utskottets s. k. majoritetsskrivning står: "Enligt utskottet måste det tillkomma fackliga organisationer att fatta beslut i egna angelägenheter. Av principiella skäl avstyrker därför utskottet bifall till nu aktuella motioner i kollektivanslutningsfrågan."

Det är alldeles självklart att det är de fackliga organisationerna som skall fatta beslut i egna angelägenheter. Därom råder inga delade meningar såvitt jag har kunnat finna under denna frågas behandling i utskottet och i andra diskussioner som vi fört.

Men vems angelägenhet är det att ansluta personliga åsikter till en viss politisk fälla? Den frågan gäller något helt annat än det som den s. k. utskottsmajoriteten har skrivit om. Den frågeställningen har man helt vandrat förbi – det är fullt tydligt.

Man får förmoda att den arbetsgrupp som inte hade så mycket att säga på den socialdemokratiska partikongressen i år, när det gällde att komma till rätta med den odemokratiska formen för partianslutning som kollektivanslutningen utgör, verkligen kommer till ett resultat som innebär att denna anslutningsform avskaffas. Det borde vara ett renlighetskrav i det socialdemokratiska partiet att se till att man i detta sammanhang städar upp utanför den egna dörren.

Med det anförda som bakgrund vill jag yrka bifall till reservationen 2 vid utskottets betänkande.

KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Frågan om kollektivanslutning av fackliga organisationer till det socialdemokratiska partiet återkommer årligen i riksdagen. Vänsterpartiet kommunisterna har vid flera tillfällen deklarerat sin uppfattning. Vår inställning har inte ändrats, och därför finns det ingen anledning till ett längre debattinlägg.

Men jag tycker det är att ta i när moderaterna i sina motioner kräver att kollektivanslutning till politiskt parti skall upphöjas till en grundlagsfråga. De kan ju inte räkna med att bli tagna på allvar, då de inte i andra sammanhang är intresserade av att grundlagsfästa demokratiska rättigheter för de arbetande på arbetsplatserna.

De borgerliga partiernas förslag syftar i stället oftast till att urholka de rättigheter som arbetarna under mångårig kamp kämpat sig till. Det finns många sådana exempel. Så sent som förra veckan diskuterades här flera arbetsmarknadsfrågor som gällde demokrati och inflytande för de anställda, men då var övriga partier eniga om att avslå samtliga vpk-motioner i den riktningen.

Herr talman! Fätalsvälde och demokrati kan aldrig förenas. Fätalsvälde betyder alltid begränsade rättigheter för de anställda. Även den kollektiva anslutning av medlemmar som socialdemokratiska partiet tillämpar strider mot demokratiska principer. Självfallet skall fackföreningsrörelsen utnyttja sina möjligheter att påverka för dess medlemmar viktiga politiska beslut. Det är ju inte bara i lönerörelser som arbetarnas levnadsstandard avgörs, utan det sker i stor utsträckning genom politiska beslut. Men påverkar politiska beslut gör man bäst inom en självständig fackföreningsrörelse utan politisk bindning.

Kollektivanslutning diskuteras inte bara i riksdagen. Även på fackföreningsmöten, resrepresentantskapsmöten och kongresser är det en återkommande fråga. Ledningen i det socialdemokratiska partiet borde lyssna på den växande opinion som finns inom fackföreningsrörelsen, avskaffa kollektivanslutningen och övergå till individuell medlemsanslutning till sitt parti.

Herr talman! Med hänvisning till mitt anförande i anledning av KU:s betänkande nr 11 föreslår jag att riksdagen, med avslag på motionen 1977/78:402, yrkandet 1, och motionen 1977/78:1422 samt med anledning av motionen 1977/78:924, gör följande uttalande.

Det socialdemokratiska partiet tillämpar, genom att motta huvuddelen av sina medlemmar genom kollektiv anslutning, ett system för medlemsanslutning som strider mot demokratiska principer.

Fackföreningarnas uppgift är att tillvarata medlemmarnas intressen. Denna uppgift fylls bäst av en facklig rörelse som behåller en organisatorisk självständighet gentemot politiska partier. Underkastelse under partipolitiska hänsyn hämmar rörelsens aktionsförmåga. Att fackföreningsrörelsen i skilda lägen stöder politiska organisationer är både nödvändigt och riktigt, men det bör ske på basis av organisatorisk självständighet och på fackföreningsfolkets egna villkor. Enligt riksdagens uppfattning är kollektivanslutning till politiskt parti i princip inte försvarbar.

Nr 43

Onsdagen den
29 november 1978

Förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti, m. m.

Onsdagen den
29 november 1978

Förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti, m. m.

När borgerliga politiker går till angrepp mot kollektivanslutningen är det dock inte av omtanke om fackföreningsmedlemmarna. De borgerliga har inget emot kollektivanslutning när de anser att den tjänar deras egna syften. Sålunda har länge ett flertal av de borgerliga ledamöterna slagit vakt om den religiösa kollektivanslutning som ännu påtvingas hela folket via statskyrkan.

Riksdagen har tidigare i fråga om kollektivanslutning till politiskt parti bl. a. uttalat att "nuvarande missförhållanden bör inte i första hand förändras genom lagstiftning utan genom åtgärder från partiernas egen sida" och samtidigt förutsatt att det genom opinionsbildning mot kollektivanslutningen skall visa sig vara möjligt att förmå det parti som tillämpar denna ordning att medverka till att kollektivanslutningen avskaffas, så att som partimedlemmar registreras endast personer som individuellt begär inträde i partiet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till det framlagda förslaget.

HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag skall ta upp fyra inslag i de föregående inläggen.

Låt mig börja med Esse Peterssons ironiska anmärkningar om den s. k. majoriteten.

Jag kan inte hjälpa att damer och herrar borgerliga i konstitutionsutskottet går på olika linjer. Och när så sker blir det en socialdemokratisk majoritet i utskottet. Den existerar faktiskt i utskottets protokoll, och sedan må Esse Petersson tycka att det är ledsamt att det förhåller sig på det sättet. Men jag tror det är klokt om Esse Petersson relativt tidigt blir medveten om att det inte alltid är folkpartiet som befinner sig i majoritet i utskotten.

Det andra jag tänkte ta upp är moderaternas svängningar.

Det fanns en tid då moderaterna motionerade om att kollektivanslutningen skulle förbjudas i lag. När sedan moderaterna kom in i regeringen väcktes det moderata motioner om ett sådant förbud, men moderaterna i konstitutionsutskottet avstyrkte motionerna. Det är mig inte bekant om de moderata statsråden under denna tid sökte påverka kollegerna för att regeringen skulle lägga fram ett förslag om lagstiftning på området och detta stötte på patrull. Den historiska forskningen får väl klarlägga detta så småningom. Nu har moderaterna ställts utanför regeringen, och då är de med en gång redo att kräva att fackföreningarna skall förbjudas att kollektivansluta sina medlemmar till det socialdemokratiska partiet.

De minnesgoda av oss erinrar sig säkert också att man från moderathåll ville ha ett tillkännagivande mot Olof Palme när han var statsminister därför att han inte gripit in på området. Kommer man nu från moderathåll att också göra erinringar i nästa års dechargememorial mot Thorbjörn Fälldin därför att han inte gripit in när han var statsminister? Och kommer man att göra det mot Ola Ullsten om han inte vidtar åtgärder under sin tid som statsminister?

Det tredje jag skulle vilja beröra är den diskussion som pågår inom fackföreningsrörelsen och det socialdemokratiska partiet om formerna för

samarbetet. Det har, som här tidigare nämnts, tillsatts en arbetsgrupp med uppgift att göra en översyn av de organisatoriska formerna för den fackligt-politiska samverkan. I den finns både anhängare av och motståndare till kollektivanslutningen. Även utanför arbetsgruppen pågår en viss diskussion. Men på tre mycket väsentliga punkter råder det enighet inom det socialdemokratiska partiet, och dessa meningar har en stark anslutning från fackföreningsrörelsens sida.

1. Man är angelägen att bibehålla banden mellan det socialdemokratiska partiet och fackföreningsrörelsen. Man betraktar inte samhörigheten som enbart historiskt betingad. Man finner det nödvändigt med ett organiserat, omfattande samarbete även i nuet på grund av de gemensamma intressena och idéerna. Därför håller man hårt på att de starka banden mellan det socialdemokratiska partiet och fackföreningsrörelsen bevaras, även om formerna för fackföreningars anslutning ändras.

Låt mig i detta sammanhang påminna om det uttalande som finns i bilagan till KU:s betänkande i denna fråga. Det är ett uttalande som gjorts av 1909 års LO-kongress och som slutar med förklaringen: "Kongressen betraktar för sin del Sveriges Socialdemokratiska Arbetareparti som den naturliga och själv-skrivna bäraren av den svenska arbetarklassens politiska strävanden." Det gäller fortfarande i mycket hög grad.

2. Det finns även en enighet om att eventuella reformer skall föregås av en bred debatt inom den fackliga och politiska arbetarrörelsen. Eventuella förändringar förutsätter medverkan och godkännande av de anslutna fackföreningarna. Man är alltså inte beredd att fatta eventuella beslut den dag Anders Björck anser att de besluten skall fattas.

3. Som följd av denna inställning råder det enighet även om att besluten skall fattas inom fackföreningarna och partiorganisationerna, inte av riksdagen.

Det fjärde jag skulle vilja ta upp är förhållandet mellan kollektivanslutningen och regeringsformen.

Jag har noterat att det i båda reservationerna förklaras att kollektivanslutningen strider mot grundlagens regler om de medborgerliga fri- och rättigheterna. I ingendera av reservationerna åberopar man någon paragraf i regeringsformen. I en av moderatmotionerna har jag funnit en hänvisning till 2 kap. 2 § regeringsformen. En liknande hänvisning förekom f. ö. i en moderatreservation till ett betänkande 1975. Denna hänvisning återkom dock inte i den moderata reservationen till KU:s betänkande 1976 om fri- och rättigheter i grundlag. Jag har också svårt att tänka mig att de nuvarande borgerliga ledamöterna i konstitutionsutskottet skulle bygga på denna paragraf i sina reservationer. Den gäller nämligen förhållandet mellan medborgarna och det allmänna, inte medborgarna inbördes eller medborgarnas förhållande till organisationer. Man kan sålunda inte med hänvisning till denna paragraf förklara kollektivanslutningen strida mot grundlagen. Under sådana förhållanden skulle det vara intressant om någon av reservanterna kunde göra en hänvisning till någon bestämd paragraf i grundlagen.

I detta sammanhang vill jag gärna erinra om att man från moderathåll har

Nr 43

Onsdagen den
29 november 1978

Förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti, m. m.

Onsdagen den
29 november 1978

Förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti, m. m.

gjort försök att i grundlagen få inskrivet ett förbud mot kollektivanslutning. Dessa försök har emellertid avvisats av riksdagen med stora majoriteter.

Även om man skall tolka reservanternas på det sättet att det är den allmänna andan i regeringsformen som gör att man kan påstå att kollektivanslutningen står i strid med grundlagen så bestrider jag reservanternas mening. Grundlagen bygger på åsiktsfrihetens princip. Om den slår vi alla vakt. Denna kränks emellertid inte genom kollektivanslutningen. Beslutar en fackförening att ansluta sig till en arbetarkommun, kan den enskilde ställa sig utanför denna anslutning utan att uppge något skäl för detta. Ingen tvingas bli socialdemokrat. Den enskilde har sin politiska frihet.

Till de politiska friheterna brukar vi räkna föreningsfriheten. Den håller vi sedan årtionden tillbaka mycket hårt på här i Sverige. Riksdagen skall inte bestämma arbetsformerna inom föreningarna. Det skall de göra själva. Såvitt jag förstår delas denna uppfattning av Karl Boo; det framgår av hans inlägg här i dag. Detta måste gälla även för de fackliga organisationerna. De har, som vi säger i utskottsbetänkandet, att fatta beslut i sina egna angelägenheter. Frågan om kollektivanslutning är en sådan egen angelägenhet. I den skall inte beslutas av riksdagen utan av de fackliga organisationerna. Därför avstyrker vi av principiella skäl motionerna.

Det är uppenbart att en lag mot kollektivanslutning innebär att riksdagen bestämmer. Även uttalanden från riksdagens sida betyder att riksdagen vill gå in och styra på detta område. Reservanternas försöker nu på olika sätt komma ur anklagelsen för denna inblandning, som strider mot svensk tradition. I centerpartiets och folkpartiets gemensamma reservation understrykes, att "ett riksdagens uttalande mot kollektivanslutning på intet sätt riktar sig mot fackliga föreningars rätt att själva besluta om egna angelägenheter". Så följer: "Däremot riktas uttalandet till det parti – socialdemokraterna – som registrerar som medlemmar andra än dem som individuellt sökt medlemskap i partiet." Detta måste vara motsägelsefullt. Å ena sidan får fackföreningar rätt att ansluta sig till det socialdemokratiska partiet, men å andra sidan får detta inte ha rätt att ta emot medlemmarna. Moderaterna förklarar kategoriskt att förbud i lag mot kollektivanslutning inte utgör ett ingrepp i föreningsfriheten, "då denna frihet ej kan innebära rätt att ansluta någon till ett politiskt parti utan vederbörandes samtycke". Inte ett ord till förklaring. Låt mig endast upprepa: Ingen behöver tillhöra det socialdemokratiska partiet utan sitt samtycke.

Förstår man då inte att man genom sina angrepp mot kollektivanslutningen öppnar dörrarna för en helt ny ordning här i Sverige, nämligen att staten går in och reglerar föreningarnas verksamhet? I dag gäller det fackföreningarna, en annan dag kan det gälla andra organisationer. Låt fackföreningarnas medlemmar bestämma i frågan och låt det socialdemokratiska partiet självt utforma sina stadgar! De skall inte ersättas av lagar som stiftas av riksdagen. Självfallet måste det innebära en inskränkning av föreningsfriheten, om riksdagen beslutar om formerna för anslutning till de politiska partierna.

Låt mig påminna om att fri- och rättighetsutredningen på sin tid föreslog att

Onsdagen den
29 november 1978

Förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti, m. m.

föreningsfriheten skulle få begränsas endast "för att motverka enskild verksamhet av militär eller liknande natur eller för att motverka förföljelse av folkgrupp av viss ras, med viss hudfärg eller av visst etniskt utsprång". Detta blev även riksdagens mening, och det är endast dessa begränsningar som får vidtas enligt 2 kap. 14 § regeringsformen. Det går inte att plocka in kollektivanslutningen i denna uppräkningslista av begränsningsmöjligheter.

Det är angeläget att hävda både enskilda personers och enskilda föreningars frihet. Dessa friheter kan komma på kollision med varandra. Men de gör det inte i det fall vi nu diskuterar. Genom reservationsrätten har den enskilde sin självklara frihet. Vi har emellertid också anledning att hävda organisationernas självbestämmanderätt. Därför bör vi låta diskussionen fortsätta inom fackföreningsrörelsen och det socialdemokratiska partiet om anslutningsformerna utan att riksdagen söker styra.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

KARL BOO (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte lägga mig i den formaliadiskussion som Hilding Johansson tar upp gentemot folkpartiet och moderaterna. Bakom utskottets förslag står flertalet av dess ledamöter, något som självklart blir följden när det som i detta fall finns tre olika uppfattningar inom utskottet. Jag har för min del inte försökt provocera fram något annat förslag från utskottet än det som flertalet av ledamöterna ställt sig bakom.

I den här diskussionen måste tydligen det påpekandet upprepas, att utskottets uttalande icke riktar sig mot de fackliga organisationer som fattar beslut om kollektivanslutning, utan uttalandet riktar sig mot det parti som registrerar andra som medlemmar än dem som individuellt har sökt medlemskap i partiet. Det är huvudfrågan för vår diskussion här i dag.

När jag för min del har redovisat att denna registrering kan tänkas strida mot grundlagens bestämmelser, så har jag tagit hänsyn till det allmänna syftet i grundlagens bestämmelser. Jag har också sagt att reservationsrätt inte på något sätt upphäver de bekymmer som de enskilda utsätts för, därför att de – och det underströk jag tidigare – som vill reservera sig mot medlemskap på ett eller annat sätt blir föremål för noteringar i avlöningslistor och liknande. Det blir faktiskt förhållandet genom att man tar ut en eventuellt reducerad avgift. Det är angeläget att också föra in den problematiken i sammanhanget. Jag och centerpartiet har hävdat att vi icke vill ha en lagstiftning beträffande politiska partiers verksamhet. Detsamma har vi hävdat beträffande folkrörelserna här i landet. Både partier och folkrörelser måste få arbeta utifrån sina egna villkor. Detta är avgörande för att vi i en demokrati som vår skall kunna få en fri, obunden, riktig och öppen debatt.

Herr talman! Jag vidhåller mitt tidigare yrkande.

ANDERS BJÖRCK (m) kort genmäle:

Herr talman! Har man en dålig sak att försvara så blir det också ett dåligt försvar. I den situationen tycker jag nog att Hilding Johansson befinner sig i dag. Det är ingen personlig kritik mot honom, därför att det gäller alla talare

Onsdagen den
29 november 1978

Förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti, m. m.

som försöker försvara kollektivanslutning. Jag har faktiskt aldrig hört något övertygande försvar för denna, inte ens från de skickligaste debattörer som denna kammare har kunnat uppleta. Hilding Johansson talar egentligen inte om det saken gäller, utan han talar om vissa av moderaternas ståndpunkter och försöker föra över debatten till dessa.

Våra ståndpunkter är mycket klara. Vi har sedan länge fört fram krav på lagstiftning. Förra året frångick vi den ordningen, och varför? Ja, skälet anges utomordentligt klart på s. 2 i betänkandet, där det står "att den debatt om kollektivanslutningens berättigande som på senare tid förekommit, bl. a. inom det socialdemokratiska partiet och den fackliga rörelsen, gjorde att utskottet hyste starka förhoppningar att frågan kunde komma att lösas inom en nära framtid". Den utredning som vi trodde skulle vara klar till den socialdemokratiska partikongressen för en tid sedan och som skulle leda till ett positivt resultat gjorde att vi, för att inte lägga ytterligare sten på börda, ville låta socialdemokraterna försöka klara ut det här själva. Men nu blev det ju platt intet av den rapporten. Det var bara en fint för att blanda bort korten – det framgår alldeles klart av det uttalande som Sten Andersson gjorde vid kongressen.

Det är självklart att när det visar sig att det inte finns någon möjlighet att gå fram med hjälp av allmänna uttalanden, då återgår vi till kravet på lagstiftning. Det är en i hög grad konsekvent linje från moderata samlingspartiets sida, kryddad med att vi försökte ge socialdemokraterna en chans att själva trassla sig ur situationen.

Här har frågats om vi nu skall försöka ta upp frågan i konstitutionsutskottet med andra statsministrar. Ja, det är ju en pikant sak att när vi försökte höra Olof Palme som statsminister och partiledare i konstitutionsutskottet för ett eller ett par år sedan, så motsatte sig socialdemokraterna detta. De ville inte ha Olof Palme till utskottet. Man ville inte att han skulle utfrågas om dessa tydligen känsliga saker, och det tycker jag är att beklaga.

Låt mig till slut ställa en fråga till herr Johansson: Om vänsterpartiet kommunisterna, som ju faktiskt har majoritet på sina håll inom fackföreningsrörelsen – socialdemokraterna befinner sig inte alltid i majoritetsställning – skulle börja ansluta människor kollektivt till vpk, är det då herr Johanssons principiella uppfattning att detta är helt okay?

ESSE PETERSSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar att Hilding Johansson stannade vid formalia i stället för att svara på de frågor jag ställde. Det kunde inte vara obekant för den som lyssnat på diskussionen här att jag redogjorde för hur utskottets majoritetsförslag hade tillkommit. Det är möjligt att man – medvetet tydligen – kunde missuppfatta en sådan redovisning. Vi är inte filosofie doktorer allesammans i den här församlingen, och det är kanske förklaringen.

Men jag återgår till de frågeställningar som jag tog upp. Den första var om reservationerna gäller för all framtid från det att beslutet är taget och till dess nytt beslut tas. Eller om det skall vara så, vilket förekommer ute i landet, att man årligen måste upprepa sitt ställningstagande för att inte efter hand

komma med i det socialdemokratiska partiet.

Andra frågan var om kollektivanslutning är en rent lokal angelägenhet, som det sägs i bilagan till betänkandet. Herr Johansson har möjlighet att ta avstånd från detta, om han tycker att saken har lite större betydelse än rent lokalt.

Den tredje saken gällde vems angelägenhet det är att avgöra och ansluta personliga åsikter. Är det ett avgörande som man fattar med enkel majoritet eller är det en sak som bygger på individuellt ställningstagande?

Sedan tycker jag att det är litet övermaga av herr Johansson att börja blanda bort korten med att tala om fackets rätt och rätten för socialdemokraterna att tillämpa en form av medlemsregistrering som vi av principiella skäl inte accepterar. Som jag framhöll i mitt tidigare anförande, finns det ju ingen som ifrågasätter fackets rätt att besluta i sina angelägenheter, men det är icke en facklig angelägenhet att ta ställning till enskilda personers politiska åsikt. Där är skillnaden.

Därför säger vi att här krävs ett uttalande, men man borde inom socialdemokratin kunna sopa rent framför den egna dörren utan att lagstiftning behöver tillgripas.

HILDING JOHANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först instämma i vad konstitutionsutskottets ordförande anförde i fråga om behandlingsordningen. Den var just, och det hoppas jag att även företrädarna för övriga partier anser. I annat fall är det en anmärkning mot den sittande ordföranden, nämligen Karl Boo.

Sedan behöver man inte vara filosofie doktor för att klara ut detta, man kan använda de allra enklaste räknesätten. För min del lärde jag mig dem i småskolan.

Det centrala här är emellertid att ingen i replik till mig har kunnat tala om vilken paragraf i grundlagen som kollektivanslutningen strider emot. Karl Boo anförde den synpunkten att det var den allmänna syftningen. Men i den paragraf som man brukar ta fram står det om förhållandet mellan det allmänna och medborgarna. Fackföreningsrörelsen och det socialdemokratiska partiet hör inte till det allmänna. Följaktligen kan man inte påstå att kollektivanslutningen är grundlagsstridig.

Däremot är man från moderathåll ute efter att få en undantagslagstiftning, riktad mot den svenska fackföreningsrörelsen. Den skall inte själv få avgöra kollektivanslutningen, utan det skall bli förbud. Det är självklart att om ett sådant förbud genomförs genom en majoritet här i riksdagen, så måste fackföreningarna följa det. Men det är alldeles uppenbart att man då har en undantagslagstiftning, riktad mot den svenska fackföreningsrörelsen.

När det gäller moderaternas ståndpunkt i övrigt måste jag säga att den utifrån moderaternas egna utgångspunkter är något ohållbar. Man menar att man inte skulle behöva lagstifta därför att det pågår en utredning. Denna utredning är nu inte avslutad. Vore man konsekvent, kunde man ju vänta tills denna utredning hade presenterats och diskuterats. Men jag sade förut att den dag som Anders Björck tycker är den riktiga betraktar vi inte som den

Nr 43

Onsdagen den
29 november 1978

*Förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti.
m. m.*

Onsdagen den
29 november 1978

*Förbud mot kollek-
tivanslutning till
politiskt parti,
m. m.*

som fackföreningsrörelse och parti skall rätta sig efter – och sedan må herr Björck sätta vilket betyg som helst på mig.

De frågor som Esse Petersson ställde till mig kan jag mycket snabbt svara på. När det gäller reservationsrätten skall reservation avgas vid varje beslutstillfälle. Att detta är en lokal angelägenhet är riktigt. Besluten fattas nämligen i varje fackförening för sig; det är inte Landsorganisationen som har anslutit sig.

Bakom detta ligger slutligen ett individuellt ställningstagande. Varje medlem har att själv avgöra om han vill tillhöra det socialdemokratiska partiet eller inte. Anser han efter beslutet att han inte skall göra det, då reserverar han sig och slipper tillhöra partiet.

ANDERS BJÖRCK (m) kort genmäle:

Herr talman! Moderata samlingspartiets inställning i den här frågan är i hög grad hållbar. När det gäller den utredning som vi trodde skulle leda till resultat förra året har vi nu fått besked av dess ordförande, det socialdemokratiska partiets partisekreterare Sten Andersson. Han har uttryckligen sagt ifrån i det material som har tillställts konstitutionsutskottet, nämligen kongressprotokollet på den här punkten, att det bara är den tekniska formen för en anslutning som det handlar om. Det står alltså i det material som utskottet haft att ta ställning till. Det står också att det bara är fråga om en eventuell reformering av denna tekniska anslutning, ingenting annat.

Det är väl ändå ett klart besked, herr talman, om att här spelar det ingen roll vad man tänker hos utomstående organ som riksdagen. Det blir bara en liten, liten försköning – möjligen – för att göra kollektivanslutningen litet smakligare.

Är det då att undra på att vi tröttnar, att människor som utsätts för detta tröttnar? När det rör sig om något så allvarligt som kollektivanslutning av människor till ett politiskt parti är det väl tämligen rimligt att vi då inte vill vara med längre utan återgår till det krav som vi har haft, nämligen att här måste till en lagstiftning.

Sedan är detta på intet sätt riktat mot fackföreningsrörelsen. Den lagstiftning som det handlar om är naturligtvis riktad mot en enda part, det socialdemokratiska partiet, som accepterar att man får majoriteten av sina medlemmar genom kollektivanslutning.

Om ni säger nej till detta, inte är det väl då så att fackföreningsrörelsen ändå kommer att fortsätta att böna och be på sina bara knän om att då och då få komma med en kontingent av medlemmar till er? Självfallet inte. Bollen är hos er. Men sparka den inte gång på gång vidare till fackföreningsrörelsen! Kryp inte bakom denna. Om ni vill säga nej kan ni också göra det.

När det sedan gäller grundlagen medger tiden inte att jag här går in i detalj, men grundlagens anda är väl ändå alldeles uppenbar i dessa stycken. Jag är övertygad om att Hilding Johansson, som sysslat så mycket med denna och har så goda kunskaper på området, ändå har detta helt klart för sig.

Till slut, herr talman, ber jag att av Hilding Johansson få svar på två frågor som jag tidigare har ställt:

1. Kommer ni att fortsätta att nonchalera de uttalanden som riksdagen gör?

2. Om ett annat parti, t. ex. vpk, skulle ta sig före att börja kollektivansluta människor till sitt parti, kommer ni då att acceptera detta såsom naturligt och riktigt?

KARL BOO (c) kort genmäle:

Herr talman! Hilding Johansson påstod i ett tidigare inlägg att det var motsägelsefullt att medge fackföreningarna rätt att besluta om kollektiv anslutning men samtidigt neka det socialdemokratiska partiet att öppna vägen för kollektivanslutning av medlemmar. Jag tycker inte att detta är något motsägelsefullt. Hela vårt uttalande är inriktat på att ett parti inte skall ta emot kollektivt anslutna medlemmar. Om detta blir klart för fackföreningsrörelsen, vet denna vilka premisser som gäller beträffande anslutning av medlemmar till det socialdemokratiska partiet.

Jag gör en annan bedömning än Anders Björck beträffande förutsättningar för att man inom det socialdemokratiska partiet skall göra förändringar i denna del. Kongressrapporten andas ändå bekymmer om det system som nu är rådande. Jag vill påstå att dessa bekymmer ändå måste ta sig uttryck i ett kommande förslag, där man hittar en annan lösning än den som nu finns. Självklart vill jag inte på något sätt förmäna fackföreningsrörelsen att ha goda kontakter med något visst parti. Men det är – även om det ligger mycket ideologi i det – en teknisk fråga på vilket sätt ett parti mottar medlemmar, om det gäller en individuell ansökan eller om det är fråga om en kollektiv ansökan.

ESSE PETERSSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte fortsätta den formaliadiskussion som Hilding Johansson främst vill ägna sig åt. Det är tämligen meningslöst, eftersom han gång efter annan polemiserar, inte mot vad som här har sagts utan mot vad han tycker sig uppfatta mellan vad som sägs.

Jag noterar att Hilding Johansson gick förbi den ena av de frågeställningar jag här tog upp. Därvidlag kan jag förstå honom; har man en sak som denna att försvara, kan det kanske vara skönt att inte behöva ta ställning till min fråga. Därför kan vi notera att det är angeläget att en anslutning sker på grundval av personliga åsikter genom ett individuellt ställningstagande. Det bör inte vara något som sker genom ett majoritetsbeslut. Jag tror att det är grundläggande att fastslå detta.

Sedan skall man också ha klart för sig vilka problem detta förfaringsätt med kollektivanslutning innebär för t. ex. invandrare och andra grupper som inte tillhör de mest flitiga när det gäller att besöka de möten, där sådana här beslut fattas. Dessa blir ändå anslutna och kommer in i en viss politisk fålla.

Sedan tycker jag nog att Hilding Johansson går litet väl långt. När man diskuterar de här frågeställningarna och de uttalanden som görs mot kollektivanslutningen, säger han: nu vill staten in och reglera föreningarna

Nr 43

Onsdagen den
29 november 1978

Förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti, m. m.

Onsdagen den
29 november 1978

Förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti, m. m.

och inskränka på föreningsrätten. Vi har tidigare diskuterat detta men något sådant är det inte fråga om. Här gäller det ett renlighetskrav som går ut på att man inte skall fatta majoritetsbeslut om människors åsikter.

Detta borde man också från socialdemokratisk sida kunna instämma i. Säg vad man vill om kongressrapporten, men i och med att man tagit upp detta i en arbetsgrupp inom socialdemokratien är det inte självklart att allt skall vara som det är i dag. När man lyssnar till Hilding Johansson här i kammaren får man nästan ett sådant intryck som att inget kan ändras. Här finns ett problem som man diskuterar djupt inne i de socialdemokratiska leden och som många även är djupt oroad av. Därför krävs det bara litet mera råg i ryggen så att man ser till att det blir en ändring på den här punkten så att människorna själva kan få ta ställning och besluta om vilken politisk organisation de vill tillhöra. Man kan rimligen inte fortsätta med majoritetsbeslut i denna fråga.

HILDING JOHANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har fortfarande inte fått någon hänvisning till någon paragraf i grundlagen. Man kommer inte ifrån att i reservationerna uttrycks på olika sätt tanken att kollektivanslutningen strider mot grundlagens regler om de medborgarliga fri- och rättigheterna.

Den paragraf som man brukar åberopa, 2 §, gäller förhållandet mellan det allmänna och medborgarna. Nu står flera moderattalare antecknade efter mig. Någon av dem bör kunna göra den grundlagsanalys som krävs för att man skall kunna slå fast att detta strider mot grundlagen. Jag har visat att så inte är förhållandet. Kom med ett motbevis på den punkten!

Det är uppenbart att denna lagstiftning har som adress både fackföreningsrörelsen och det socialdemokratiska partiet. Jämför jag Anders Björcks och Karl Boos inlägg står det klart att Karl Boo menar att fackföreningarna skall veta vad de har att rätta sig efter. Ja, detta är ett uttalande för riksdagen från hans sida. Från Anders Björcks sida är det fråga om en lagstiftning. Men även om man skulle tolka detta välvilligt till Anders Björcks förmån, så betyder det att han vill ha en särslagstiftning riktad mot det socialdemokratiska partiet. Detta strider mot den paragraf om föreningsfriheten som jag tidigare åberopat. Detta kan inte räknas in i de begränsningsmöjligheter som finns. Man går alltså hårt till attack mot föreningsfriheten här i landet.

Sedan säger man att detta är formalia. Ja, sysslar riksdagen med annat än formalia? Ställer man sig på min ståndpunkt, nämligen att det är fackföreningarna och det socialdemokratiska partiets organisationer som skall avgöra detta, är det vi som skall klara upp formalia, inte de. Vi skall klara upp om staten skall gå in här och styra eller inte, om staten skall lagstifta eller inte. Kalla det för formalia, men de som ställs under den ofrihet det skulle betyda att riksdagen här skulle stifta lagar uppfattar ingalunda detta som formalia.

Låt mig utifrån den utgångspunkten säga som ett svar till Anders Björck att om vpk till sitt parti ansluter en fackförening, kommer jag att bekämpa detta, men jag kommer inte att göra det i riksdagen.

Slutligen vill jag säga att man på borgligt håll alls icke begripit att det finns en samhörighet mellan fackföreningsrörelsen och socialdemokratin som lever oberoende av de anföranden man här håller från talarstolen. Där betraktar man detta på ett helt annat sätt. Men man iakttar också att ingen kan anslutas mot sin vilja och utan sitt eget samtycke.

ALLAN ÅKERLIND (m):

Herr talman! Hilding Johansson slutade sin senaste replik med att säga att ingen skall mot sin vilja kunna anslutas. Det är just vad det handlar om. Det är detta den här debatten handlar om, när vi motsätter oss kollektivanslutningen. Argumenten har genom tiderna varit skiftande. Argumentet från socialdemokraternas håll för kollektivanslutningen var i början på 1900-talet att arbetarna saknade rösträtt och föreningsrätt och att man därför behövde kollektivanslutningen. Det kanske var riktigt. Bl. a. hade Hjalmar Branting den synen på frågan att när arbetarna fick rösträtt och föreningsrätt skulle kollektivanslutningen definitivt upphöra. Ett annat argument framfördes 1967 vid debatten i riksdagen. Nils Kellgren sade då bl. a.:

”Frågan om kollektivanslutning är i mycket hög grad – det kan man aldrig komma ifrån – en fråga om finansiering av politisk verksamhet. Man bör därför se denna fråga i relation till hur de politiska partierna över huvud taget finansierar sin verksamhet.”

I slutet på samma anförande: ”Högern gör en stor affär av kollektivanslutningen som är ett sätt att finansiera politisk verksamhet.” Detta var Nils Kellgrens klara uttalanden 1967.

Det finns alltså olika meningar inom det socialdemokratiska partiet om varför man skall ha kollektivanslutningen. Men detta är ju ett intressant officiellt uttalande i riksdagen. När riksdagen i dag debatterar frågan har den socialdemokratiska delen av konstitutionsutskottet avvisat våra motioner med bara ett par meningar. Man har ingenting att säga, och har man ingenting att säga är det ju bäst att inte säga någonting.

Socialdemokraterna hävdar att kollektivanslutningen är en inre facklig angelägenhet, och det hävdas i konstitutionsutskottets betänkande också. Men det är det inte alls. Kollektivanslutningen är en politisk åtgärd och inte en facklig.

Reservationsrätten infördes i början på 1900-talet. För att förhindra att LO:s kongress 1909 bröt alla förbindelser i fråga om kollektivanslutningen beslöt 1908 års socialdemokratiska partikongress att tillåta att fackligt anslutna fick rätt att anmäla reservation mot kollektivanslutningen till det socialdemokratiska partiet.

Det är alltså från början ett socialdemokratiskt beslut på en partikongress att man skall tillåta kollektivanslutna att reservera sig mot medlemskap i det socialdemokratiska partiet. Reservationsrätten har alltså, konstaterar jag igen, införts av det socialdemokratiska partiet och inte av fackföreningsrörelsen.

Frågan blir då om en politisk organisation – i det här fallet socialdemokraterna – kan ålägga medlemmar i en facklig organisation att reservera sig mot

Onsdagen den
29 november 1978

Förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti, m. m.

en anslutning till ett parti som de inte vill tillhöra. Frågan blir vidare om medlemmar av fackföreningar är skyldiga att följa beslut som fattas vid en socialdemokratisk partikongress.

När fackföreningsmedlemmar som har borgerliga eller kommunistiska sympatier reserverar sig mot beslut om kollektivanslutning, sker detta inte på grund av stadgar i det förbund de tillhör utan genom beslut av den organisation, dvs. det socialdemokratiska partiet, som de inte vill tillhöra.

Det är också intressant att konstatera vad Ragnar Casparsson, inte okänd inom LO-området, har skrivit i sin skrift LO under fem årtionden. Han skriver att det kan förutses att fackföreningsrörelsen skulle råka i en mycket bekymrad situation, om andra politiska sammanslutningar skulle reflektera på att reformera sitt stadgeväsen i samma riktning. Det är intressanta synpunkter.

Enligt opinionsundersökningar sympatiserar ungefär en tredjedel av fackföreningsmedlemmarna med något borgerligt parti. Dessa blir ofta tvångsanslutna till socialdemokraterna. Jag har själv erfarenhet av det. Som moderat riksdagsman blev jag för några år sedan kollektivt ansluten till socialdemokraterna därför att jag tillhör en fackförening, Byggnads avdelning 25 i Uppsala. Det skedde utan min vetskap och utan att jag på flera månader fick reda på beslutet. Nu redovisas i propositionen att 768 000 socialdemokratiska medlemmar var kollektivt anslutna år 1977. Om man utgår från att var tredje fackföreningsmedlem röstar borgerligt kan denna siffra innebära att ca en kvarts miljon socialdemokratiska medlemmar röstar borgerligt. Är det inte generande för socialdemokraterna och för Hilding Johansson? Minst var femte socialdemokratisk partimedlem röstar borgerligt!

Nu säger Hilding Johansson att han är angelägen om att behålla bandet mellan det socialdemokratiska partiet och fackföreningsrörelsen. Ja, jag kan förstå det, särskilt med tanke på vad Nils Kellgren avslöjat om socialdemokraternas nutida krasst ekonomiska motiv för kollektivanslutningen.

Några av de uttalanden Hilding Johansson gjort i dag är ganska uppseendeväckande. Han säger: Ingen behöver tillhöra det socialdemokratiska partiet utan sitt samtycke. Vidare: Ingen tvingas bli socialdemokrat. Vidare: Varje medlem har själv att avgöra om han vill tillhöra partiet.

Tyvärr, herr Hilding Johansson, är detta inte sant. Vet inte Hilding Johansson hur det går till? De flesta fackföreningsmedlemmar får inte reda på ett beslut om kollektivanslutning. Det är i många fall bara representantens ledamöter och de medlemmar som dessa talar med personligen som har reda på beslutet, såvida representantens ledamöter nu tar upp denna fråga vid enskilda samtal med andra.

Och hur informeras invandrarna? Knappast alls!

Enligt en opinionsundersökning uppger bara 8 % av samtliga LO-medlemmar att de tillhör något politiskt parti. Många av dessa tillhör andra politiska partier än det socialdemokratiska. Detta är ganska avslöjande med tanke på att 40 % av fackföreningsmedlemmarna är kollektivanslutna. Detta visar ju hur många det är som känner till detta.

Menar Hilding Johansson att jag själv tillhörde det socialdemokratiska

partiet under flera månader med mitt eget samtycke? Nej, jag reserverade mig mot medlemskapet omedelbart som jag fick reda på beslutet. Det var andra som hade beslutat att jag skulle tillhöra ett parti som jag inte ville tillhöra.

För Hilding Johansson, som i allmänhet är en klok karl, måste det kännas hemskt att försvara en så sjuk sak som kollektivanslutningen är. Kollektivanslutningen strider mot FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna som säger att ingen må tvingas tillhöra någon organisation.

Hilding Johansson gjorde också ett mycket intressant påstående i en av sina senaste repliker, där han sade att en lagstiftning på detta område strider mot föreningsfriheten. Menar då Hilding Johansson att ett politiskt parti kan bete sig mot folk precis hur som helst utan att riksdagen har rätt att reagera? Det är skrämmande.

Vad är det för fel om alla människor i vårt land själva får besluta om de vill eller inte vill vara medlemmar i något politiskt parti och själva får ta ställning till vilket parti de vill tillhöra? Vi har många gånger ställt den frågan, men socialdemokraterna har inte svarat, därför att de inte kan svara. Om de nämligen svarar det som är självklart, nämligen att det inte är något fel att var och en själv får bestämma sin partitillhörighet, så har de också förklarat att kollektivanslutningen är felaktig. Därför kan inte socialdemokraterna svara på den frågan. Men trots det ställer jag frågan på nytt: Vad är det för fel att varje fackföreningsmedlem själv får avgöra sin partitillhörighet?

Riksdagen har vid tre tillfällen fördömt kollektivanslutningen. Socialdemokraterna har inte brytt sig om riksdagens beslut. När socialdemokraterna inte bryr sig om riksdagens beslut, måste riksdagen tillgripa lagstiftning. Vi kan inte acceptera att ens ett politiskt parti beter sig precis hur som helst och struntar i hur det behandlar människor.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 1 av Anders Björck och Lars Schött.

SIXTEN PETTERSSON (m):

Herr talman! Allan Åkerlind och jag har i motionen 402 yrkat att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till lag beträffande förbud för politiska partier att registrera medborgare som medlemmar, trots att dessa inte av egen fri vilja personligen ansökt om medlemskap. Denna lag kommer enligt vår uppfattning att stärka den enskilde medborgarens demokratiska fri- och rättigheter. Ingen medborgare skall i fortsättningen tvingas att bli medlem i ett politiskt parti genom ett majoritetsbeslut fattat av andra medborgare.

Lagen skulle reglera de politiska partiernas rätt att registrera medborgare som medlemmar. För att de politiska partierna skall ges rätt att registrera en person som medlem skall det fordras att denna person av egen fri vilja ansökt om medlemskap.

Detta är en princip som är den gängse i samtliga demokratiska partier – tyvärr dock ännu inte i det socialdemokratiska.

Riksdagen har tre gånger tidigare – 1973, 1974 och 1976 – ställt sig bakom ett uttalande med innebörden att de politiska partierna inte skall bevilja

Onsdagen den
29 november 1978

Förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti, m. m.

medlemskap till de medborgare som genom ett kollektivt beslut ansökt om medlemskap. Samtidigt betonas att denna fråga i första hand inte borde lösas genom lagstiftning. I stället borde det ske genom egna åtgärder från partiernas sida.

Det är beklagligt att det socialdemokratiska partiet nonchalerat riksdagens tre gånger gjorda uttalande. Mot bakgrund av att de i uttalandet föreslagna åtgärderna inte är vidtagna bör riksdagen därför garantera medborgarna deras demokratiska fri- och rättigheter även på det här området. En lagstiftning är därför nu nödvändig.

Den enskilda individens rätt att själv avgöra huruvida hon eller han skall tillhöra ett politiskt parti samt fritt välja mellan dessa är grundläggande för ett demokratiskt samhällssystem. Utmärkande för en demokrati är också att man väljer parti efter politisk övertygelse – inte efter t. ex. yrkestillhörighet. I Europarådet och genom att ansluta sig till FN:s deklaration angående de mänskliga fri- och rättigheterna har Sverige aktivt understött dessa principer.

I dag beräknas att närmare 40 % av samtliga LO-anslutna, dvs. drygt 700 000, har blivit registrerade som medlemmar i det socialdemokratiska partiet efter ett kollektivt beslut av den lokala fackklubben. Detta innebär att 7 av 10 socialdemokratiska medlemmar har erhållit sitt medlemskap genom detta förfaringsätt.

Ett fåtal av de tvångsanslutna har vetskap om att de blivit medlemmar i det socialdemokratiska partiet. Belysande för detta faktum är resultatet av en SIFO-undersökning som genomfördes bland de LO-anslutna för några år sedan. I undersökningen uppgav endast 8 % att de tillhörde något politiskt parti – trots att närmare 40 % var kollektivanslutna till socialdemokraterna. Ett antal har dessutom av egen fri vilja ansökt om medlemskap i något av våra olika politiska partier.

Genom tillkomsten av storavdelningar har kollektivanslutningen fått en helt ny och i vissa fall helt absurd dimension. Beslut om kollektivanslutning fattas i dag ofta på de olika avdelningarnas representantskap. Till dessa får de olika sektionerna sända representanter. Genom detta förfarande har den enskilde inte ens möjlighet att närvara när beslut fattas om hans eller hennes politiska hemvist. I stället avgör andra personer denna för demokratin så väsentliga fråga.

Om en LO-ansluten får reda på att han har blivit tvångsansluten finns det en formell möjlighet att avsäga sig sitt påtvingade medlemskap genom att skriftligt reservera sig. Socialdemokraterna inom LO försöker dock ofta sabotera detta, samtidigt som detta förfarande naturligtvis inte rubbar de grundläggande felaktigheterna i systemet. Trots att man reserverar sig – och därmed avslöjar sin grundlagsskyddade valhemlighet – får man inte tillbaka de medel som egentligen går till det socialdemokratiska partiet. I stället straffas man och får betala en högre avgift till facket än sina socialdemokratiska fackföreningskamrater.

Ett exempel på de svårigheter som kan möta dem som reserverar sig eller protesterar mot kollektivanslutningen är behandlingen av en Metallmedlem i

Trollhättan. Metallmedlemmen skrev tillsammans med 40 andra moderata LO-medlemmar under följande upprop med temat Avskaffa kollektivanslutningen:

"650 000 LO-medlemmar är via facket kollektivt anslutna till socialdemokratiska partiet. En liten grupp fackligt aktiva beslutar vilket parti en avdelnings samtliga medlemmar ska tillhöra.

Allt fler LO-medlemmar stöder något borgerligt parti. I förra valet röstade ungefär 600 000 LO-medlemmar borgerligt. Närmare 200 000 av dessa var samtidigt tvångsanslutna till socialdemokraterna!

Kollektivanslutningen strider mot varje människas demokratiska rätt att själv bestämma vilket parti han eller hon vill tillhöra.

Det sägs inte ett ord om kollektivanslutningen i vare sig LO:s eller dess medlemsförbunds stadgar. I stället är detta en fråga för det mäktiga socialdemokratiska partiet.

Socialdemokraterna måste godta grundläggande demokratiska principer. Medlem i ett politiskt parti bör endast bli som av egen fri vilja ansöker om medlemskap. Därför kräver vi:

AVSKAFFA KOLLEKTIVANSLUTNINGEN!"

Några månader senare fick denna medlem motta följande brev från Verkstadsklubben:

"Vid Verkstadsklubbens senaste medlemsmöte den 21 oktober 1976 behandlades, med krav från medlemmar, Din medverkan i den annonskampanj riktad mot vårt Förbund i samband med valrörelsen.

Annonsen, införd i bl. a. Aftonbladet, var vilseledande i det måttot att Du aldrig varit kollektivansluten till SAP. Aldrig heller tvingats att bli kollektivansluten som påstods i annonsen. Mötet beslutade, med stöd av 13 § i våra stadgar, att undertecknad skulle tilldela Dig en varning. Offentligt bör Du snarast ta tillbaka den vilseledande uppgiften.

Vid eventuellt upprepade stadgebrott kommer uteslutning att diskuteras.

Högaktningsfullt

AB Bofors-Nohabs Verkstadsklubb"

Detta skrevs alltså därför att denne medlem vågade säga att han inte ville ställa upp på kollektivanslutningen.

Det inträffade är ett bevis av många på de svårigheter som möter en enskild LO-medlem när han eller hon vill protestera mot kollektivanslutningen.

Men är man framträdande socialdemokrat inom LO så går det bra att säga sin mening. För det är väl ingen av oss som är församlade här i kammaren som tror att de 14 förbundsordförande som i nr 3 av LO-tidningen förklarade att de var motståndare till kollektivanslutningen kommer att varnas på samma sätt? Eller att de skulle hamna med namn på anslagstavlan, utpekade som osolidariska därför att de reserverat sig mot kollektivanslutningen? Detta har enligt pressen hänt en LO-medlem i Sydsverige. Jag har själv träffat den medlem som fick sitt namn på anslagstavlan därför att han hade reserverat sig.

I internationella sammanhang vill det socialdemokratiska partiet med Olof

Nr 43

Onsdagen den
29 november 1978

Förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti, m. m.

Onsdagen den
29 november 1978

*Förbud mot kollek-
tivanslutning till
politiskt parti,
m. m.*

Palme i spetsen framstå som de svagas förespråkare, mot politiskt förtryck och gentemot allt tvång, oavsett om detta tvång kommer från en hård diktaturregim eller från omänskliga arbetsgivare. Men borde inte den minsta konsekvens innebära att Olof Palme använde samma måttstock här hemma? Varför är inte Olof Palme beredd att vidta åtgärder mot det främsta politiska tvånget i vårt land – tvångsanslutningen till det socialdemokratiska partiet?

När skall socialdemokraterna myndigförklara den vanlige LO-medlemmen? När skall vi anses kapabla att själva avgöra vilket parti vi vill tillhöra?

Herr talman! Kollektivanslutningen är en central fråga för vår demokrati. Den rör demokratins kärna: rätten för medborgarna att själva få avgöra vilket parti de vill tillhöra. För att slå vakt om denna självklara demokratiska fri- och rättighet yrkar jag bifall till reservationen 1 av Anders Björck och Lars Schött.

LARS SCHÖTT (m):

Herr talman! Som tidigare mångårig motionär i fråga om kollektivanslutningen och som reservant i ärendet här i dag ber jag att få göra ett kort inlägg.

Kollektivanslutningen har sin historiska bakgrund, och den har kanske i gångna generationer framstått som förklarlig och rent av försvarlig. I våra dagar måste det emellertid betecknas som ett direkt groteskt förhållande att människor genom majoritetsbeslut, ofta vid möten där de själva inte har möjlighet att vara med, ansluts till ett politiskt parti.

Under årens lopp har det givits många exempel på hur ett fåtal medlemmar genom sitt beslut anslutit fackföreningar med stora medlemskadrer till det socialdemokratiska partiet. Vad det gäller är emellertid inte en kvantitetsfråga, utan en kvalitetsfråga – en fråga om kvaliteten på vår demokrati. Kollektivanslutningen måste för varje rättänkande framstå som osund och djupt odemokratisk.

Att försvara det med att medlem som ej önskar anslutning äger rätt att reservera sig går inte. Genom att tvingas anmäla reservation går vederbörande bl. a. förlustig den garanti för politisk rösthemlighet som vi anser att medborgarna bör ha. Det är ju också en bakvänd ordning, att den som ej önskar medlemskap skall anmäla detta. Här liksom på andra områden bör givetvis gälla den ordningen, att för medlemskap skall erfordras en positiv åtgärd från vederbörandes sida. Som medlem i ett politiskt parti bör givetvis registreras endast den som individuellt begär inträde i partiet.

Även i dag vill jag beteckna det som en skönhetsfläck i det svenska samhället – denna systematiska anslutning av en fackförenings samtliga medlemmar till det socialdemokratiska partiet.

Det är djupt beklagligt att socialdemokraterna, som i andra sammanhang kämpat för demokratins principer, inte velat lyssna på den kritik mot kollektivanslutningen som vuxit sig allt starkare och nu går djupt in i LO-leden och i det egna partiet. Många socialdemokrater ogillar i dag kollektiv-

anslutningen. Kommande generationer socialdemokrater kommer – det är min övertygelse – att vägra tro att deras meningsfränder ännu år 1978 frenetiskt försvarade detta odemokratiska system.

Då socialdemokraterna underlätit att respektera fyra riksdagars uttalanden mot kollektivanslutningen, har vi moderater funnit det nödvändigt att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagstiftning mot kollektivanslutning till politiskt parti. Detta är innebörden i Anders Björcks och min reservation i ärendet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till denna.

OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Tack vare en rad undersökningar vet vi nu ganska mycket om opinionen inom LO och socialdemokratin när det gäller kollektivanslutningen.

Genom Olof Petterssons stora vetenskapliga valundersökningar vet vi att andelen LO-medlemmar som röstar med socialdemokraterna på 10 år har minskat från 81 % till 61 %. Genom Leif Lewins undersökningar om fackföreningsrörelsen vet vi att en majoritet av LO:s medlemmar är motståndare till kollektivanslutningen till det socialdemokratiska partiet. En undersökning som TV-programmet Rapport hade beställt visade att också en majoritet av de socialdemokratiska väljarna var motståndare till kollektivanslutningen.

Leif Lewin har vidare visat att över 100 000 kollektivanslutna medlemmar som inte utnyttjat reservationsrätten röstar på andra partier än det socialdemokratiska. 100 000 socialdemokratiska medlemmar röstar alltså på andra partier än det parti de är medlemmar i. Jag vill fråga Hilding Johansson: Är det inte pinsamt för ett politiskt parti att ha 100 000 medlemmar som röstar på andra partier?

Som konstaterats i debatten har riksdagen fyra gånger uttalat sig mot kollektivanslutningen och uppmanat det socialdemokratiska partiet att göra som alla andra partier i det här landet, nämligen vägra att ta emot kollektivt anslutna medlemmar. Vpk-are, moderater, centerpartister och folkpartister säger: I vårt parti tar vi bara emot sådana medlemmar som själva begärt att få bli medlemmar.

Riksdagen har som sagt fyra gånger uttalat en uppmaning till socialdemokraterna att avstå från att kollektivansluta medlemmar. Detta har inte lett till någon reaktion från socialdemokratiskt håll. Rimligen är detta en viktig fråga för socialdemokraterna. Riksdagen fattar beslut i frågan på ett sätt som är nästan unikt, och partiet har 100 000 medlemmar som röstar på andra partier. Detta förhållande måste rimligen ha lett till omfattande diskussioner inom de beslutande socialdemokratiska organen. Man måste där ha frågat sig: Skall vi nonchalera riksdagens beslut eller inte? Hur skall vi förhålla oss?

Trots detta ser vi inga representanter för den socialdemokratiska partiledningen här i kammaren – ingen partiledare, ingen partisekreterare. Som enda debattör – om än en förträfflig sådan – går Hilding Johansson upp och försvarar socialdemokraterna i denna väldigt viktiga principfråga som gäller

Nr 43

Onsdagen den
29 november 1978

Förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti, m. m.

Onsdagen den
29 november 1978

*Förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti.
m. m.*

om man skall ta emot medlemmar som inte ansökt om medlemskap eller inte och om man skall nonchalera riksdagens beslut eller inte.

Jag vill fråga vad det är som skall till för att socialdemokraterna skall följa riksdagens beslut i den här frågan. Vad är det som skall till för att man skall vara beredd att följa fyra uppmaningar från riksdagen?

Till sist vill jag ta upp själva huvudfrågan, som Hilding Johansson debatterat förvånansvärt litet. Han har med moderaterna fört den tacksamma debatten om grundlagen och frågan om man skall ha lagstiftning eller inte, och han har försökt göra det hela till en teknisk fråga. Men huvudfrågan är ändå vilket själva skälet till kollektivanslutningen är. Alla respekterar att fackföreningsrörelsen och socialdemokratin har historiska band. Vad som inte respekteras – såsom redovisats av undersökningarna varken av en majoritet inom LO och socialdemokratin eller av riksdagsmajoriteten – är att människor blir medlemmar i ett parti utan att de begärt det.

Jag vill till sist fråga varför socialdemokraterna tycker att det är fel att beslut om medlemskap i politiskt parti skall fattas av den enskilde.

ROLF HAGEL (apk):

Herr talman! Låt mig i korthet lägga fram några synpunkter i den här diskussionen.

Jag skulle vilja fråga herr Sixten Pettersson, herr Åkerlind, herr Schött m. fl.: Hur upplever ni det kollektiva medlemskapet i statskyrkan? Vore det inte lämpligare och mera närliggande för riksdagen att diskutera den typen av medlemskap än att diskutera relationerna fackföreningsrörelse-politiskt parti?

Låt mig sedan gå in på den principiella frågeställningen. Först vill jag emellertid säga till Hilding Johansson att det inte är rätt att säga att ingen medlem har anslutits till SAP utan samtycke. Jag vill exemplifiera med mitt eget fall. Som bekant är jag medlem i arbetarpartiet kommunisterna men också kollektivt ansluten till SAP. Då kanske herr Johansson frågar: Men varför reserverar ni er inte då? Jag skall försöka att förklara. Jag reserverar mig inte mot ett medlemskap som jag aldrig någonsin har begärt och vill slå fast att jag anser att det kollektiva medlemskapet är felaktigt. Men jag vill också slå fast att det inte är någon angelägenhet för Sveriges riksdag att diktera de former som skall gälla beträffande förhållandet mellan fackföreningsrörelsen och arbetarrörelsens övriga organisationer.

Vi i arbetarpartiet kommunisterna kommer i fortsättningen att arbeta för att det skall uppstå en opinion inom den fackliga rörelsen som skapar en grundval för ett brytande av det, enligt min mening, mycket odemokratiska förhållande som det kollektiva medlemskapet trots allt innebär. Samtidigt vill jag säga att vi betackar oss för det sällskap som uppträder på den här fronten, ty sällskapet syftar icke till att stärka den fackliga rörelsen, som ett upphörande av kollektivt medlemskap onekligen skulle innebära. Jag anser nämligen att det ekonomiska bidrag som det kollektiva medlemskapet ger SAP ofta äts upp av den politiska prestigeförlust som följer med bidraget. Men sällskapet vill inte stärka den fackliga rörelsens organisationer och över

huvud taget inte stärka arbetarrörelsen. Inte minst de två senaste årens verksamhet ger ett klart belägg för varför arbetarrörelsen behöver stärka sina intresseband – och då även till den fackliga rörelsen.

Nr 43

Onsdagen den
29 november 1978

HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Riksdagen har i första hand att diskutera lagstiftningssidan. Riksdagen handlar inte genom att anta resolutioner utan genom att stifta lag eller bevilja anslag och i anslutning därtill ställa villkor.

Trots att flera moderata talare uppträtt har ingen av dem kunnat visa att kollektivanslutningen strider mot någon bestämd paragraf i den svenska grundlagen. Ingen från folkpartiet eller centerpartiet har heller kunnat peka på någon paragraf på vilken de kan bygga sitt uttalande. Ingen har heller kunnat visa att kollektivanslutning ingår i de grunder som anges i 14 § 2 kap. i regeringsformen när det gäller rätt att begränsa föreningsfrihet. Här talas det om att ingen skall tvingas in. Men det tvånget existerar inte. Sedan kan det hända att det av det ena eller andra skälet går som i Rolf Hagels fall. Han har emellertid rätten att reservera sig, men han har inte utnyttjat den.

Allan Åkerlind brukar ta sig själv som exempel och gjorde det också i dag. Han tillhör inte det socialdemokratiska partiet, därför att han har reserverat sig. Det visar hur det här fungerar.

Det avgörande är emellertid detta. Skall dessa frågor avgöras här i kammaren eller inom de fackliga organisationerna och arbetarkommunerna? När man talar om de opinioner som finns borde också dessa opinioner slå igenom i de organisationer som har att besluta, inte i riksdagen. Det är klart att bakom denna samhörighet ligger en intressegemenskap i nuet. Det är inte bara en historiskt betingad samhörighet. Den kom inte till uttryck enbart under rösträttskampens dagar. Också nu i kampen för ett tryggare och mer demokratiskt samhälle finns denna intressegemenskap. Det gör att det finns en sammanhållning och ett samarbete på den punkten.

Allan Åkerlind brukar fråga om det är något fel i att den enskilde själv avgör vilket politiskt parti han skall tillhöra, och om jag uppfattade Olle Wästberg i Stockholm rätt upprepade han denna fråga. I föl besvarade jag Allan Åkerlinds fråga, och jag kunde naturligtvis göra det lätt för mig genom att hänvisa till det svar som är infört i protokollet. Men jag skall i stället gärna upprepa vad jag då sade.

Det kan självfallet inte vara något fel i att den enskilde avgör vilken politisk åsikt han skall ha och vilket politiskt parti han vill ansluta sig till. Men den rätten existerar även med ett parti med kollektivanslutning. Även under detta system avgör i sista hand den enskilde om han skall tillhöra det socialdemokratiska partiet, moderaterna, folkpartiet, centerpartiet, vpk eller apk. Den rätten finns i detta fall och den respekteras, och därför kan man inte säga att vad som praktiseras strider mot FN:s stadga eller mot någon annan liknande stadga. I övrigt blir det en angelägenhet inom fackföreningsrörelsen och socialdemokratin att diskutera dessa frågor, och den diskussionen pågår också.

Jag måste kanske vara litet formell och säga – som jag har sagt så många

Förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti, m. m.

Onsdagen den
29 november 1978

Förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti, m. m.

gångar förr från denna talarstol – att det är ganska vettigt att utreda först och besluta sedan. Man tycker tydligen att man kan sätta sig över den utredning som nu pågår, men jag vill understryka att denna utredning bör avvaktas.

Låt mig till sist säga, herr talman, att jag förstår att en del hade velat diskutera med andra personer än med mig i denna fråga. Jag vill därför bara säga att jag ändå är vice ordförande i konstitutionsutskottet och att ärendet har handlagts där.

OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Det är mycket angenämt att diskutera med Hilding Johansson. Det intressanta är dock att det, trots att socialdemokratin fattat ett så centralt avgörande som att nonchalera fyra riksdagsbeslut – och det är ett avgörande som måste ha träffats i den socialdemokratiska partistyrelsen och dess verkställande utskott – inte går upp några representanter för den socialdemokratiska partiledningen i debatten. Det måste bero på att man antingen tycker att riksdagens beslut är av den arten att man inte behöver bry sig särskilt mycket om dem eller på att man är bekymrad för den här debatten.

För en liberal är det lätt att vara uppe i en diskussion mot kollektivanslutning till olika typer av organisationer. Vi är motståndare till den nuvarande formen av band mellan staten och svenska kyrkan och också motståndare mot kollektivanslutning till det socialdemokratiska partiet.

Hilding Johansson säger litet lättsamt att det väl kan hända att en och annan i ett eller annat fall inte utnyttjar reservationsrätten. Men nu är det enligt opinionsundersökningar mer än 100 000 människor som inte utnyttjat reservationsrätten men som ändå röstar på andra partier. Det är inte fråga om ett eller annat fall. Jag konstaterar att Hilding Johansson uppenbart inte tycker att det är pinsamt att hans parti har ca 100 000 medlemmar som röstar på andra partier.

Ingen förmenar socialdemokratin och fackföreningsrörelsen att ha ett nära samarbete. Vad denna diskussion handlar om är något annat, nämligen om man kan göra människor som aldrig begärt att få bli medlemmar i ett politiskt parti till medlemmar i socialdemokratiska partiet. Den frågan skall inte avgöras här i kammaren, säger Hilding Johansson, och det är riktigt. Riksdagen har tidigare sagt att detta skall avgöras av det socialdemokratiska partiet. Men partiet borde låta bli att ta emot andra än dem som själva begärt att få bli medlemmar i det socialdemokratiska partiet.

Vi kräver från liberalt håll ingen lagstiftning. Vi kräver bara detta enkla att socialdemokraterna, som alla andra partier i vårt land, avstår från att som medlemmar ta emot andra än dem som själva bett att få bli medlemmar i partiet.

ALLAN ÅKERLIND (m):

Herr talman! Hilding Johansson säger att mitt eget fall – att jag som moderat riksdagsman blivit kollektivt ansluten och så småningom reserverat mig – visar hur det går till. Ja, det visar det helt och fullt. Det dröjde flera

månader innan jag fick reda på det här beslutet, men jag reserverade mig omedelbart när jag fick reda på det.

Det är så det går till för många människor. Hur går det till för alla utlänningar som inte kan svenska språket? De kanske aldrig får reda på att de är kollektivanslutna.

När jag fick reda på det här kollektivanslutningsbeslutet från fackföreningen, ringde jag till socialdemokratiska arbetarekommunen och frågade om de hade mitt namn registrerat. Nej, blev svaret, vi får inga namn, vi får bara uppgift om antalet. Det är så det går till, och fackföreningen talar inte om för fler än dem som man till nöds kommer i kontakt med att så här har vi gjort. Sedan beror det på hur informationen går ut bland folket. En del får reda på beslutet, en del inte.

De siffror som har kommit fram och som visar att bara 8 % av de LO-anslutna vet att de är med i ett politiskt parti, trots att väldigt många är frivilligt anslutna, avslöjar hur orimligt det är.

På min fråga, om det är fel att den enskilde själv får besluta, svarar Hilding Johansson att den enskilde själv får besluta, att det är han som avgör till sist. Det svaret är helt orimligt. Det är meningslöst att diskutera med den som låtsas att han inte förstår hur det går till. Jag vägrar att tro att Hilding Johansson inte förstår sakläget. Men om det är så att Hilding Johansson inte vet hur det går till vid en kollektivanslutning, så ta då reda på det ordentligt till nästa års debatt om denna fråga.

ROLF HAGEL (apk):

Herr talman! Eftersom jag har den mycket bestämda uppfattningen att det inte är denna kammare som skall fatta beslut i den här frågan genom att bifalla yrkanden som reglerar den fackliga arbetarrörelsens verksamhet, skulle jag kanske ha avstått från att fortsätta debatten. Men eftersom jag vet att debatten här också uppmärksammas, finns det anledning att lägga fram några synpunkter på den här frågeställningen.

Jag vill till Hilding Johansson säga att jag är helt överens med honom om de tankegångar som han nyss anförde, att det inte är kammaren som skall bestämma. Men jag vill också gärna säga att jag tror det skulle vara till gagn för hela arbetarrörelsen om man gjorde klart för sig att den stora majoriteten av dem som i dag är kollektivanslutna aldrig på något sätt har givit sitt samtycke.

Hilding Johansson påpekar att jag inte har utnyttjat min rätt. Det har jag inte gjort därför att jag anser att det ligger så otroligt mycket av logik i detta att man inte går och begär utträde ur någonting som man aldrig har begärt inträde i. Jag har heller inte begärt utträde ur statskyrkan, därför att jag inte betraktar mig som medlem i den eftersom jag aldrig har begärt inträde. Jag tycker att detta är logiskt och konsekvent. Man måste arbeta för att komma fram till den situationen att denna församling så småningom tar ställning till statskyrkan och den fackliga rörelsen tar ställning till hur man skall ha det i sina relationer till SAP.

I debatten här har man ställt frågan hur det skulle bli om majoriteten på ett

Nr 43

Onsdagen den
29 november 1978

Förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti, m. m.

Onsdagen den
29 november 1978

Förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti, m. m.

fackligt möte beslutade om medlemskap i något annat parti – man nämnde bl. a. apk som exempel. Till det vill jag bara deklarera att i ett kommunistiskt parti, var man än söker det i världen, finns inte möjligheten att kollektivt ansluta sig. Jag tycker också att socialdemokratin borde lära sig något av det, för det är en förnuftig princip som reglerar relationerna inom arbetarrörelsen.

LARS SCHÖTT (m):

Herr talman! Debatten har pågått länge, och något nytt torde inte kunna tillföras den. Jag vill endast erinra om att när riksdagen fyra gånger har uttalat sig mot kollektivanslutningen har det skett med uttrycken:

”Individens rätt att fritt och självständigt välja politiskt parti är grundläggande för demokratin. Utskottet kan därför av principiella skäl inte acceptera kollektiv anslutning av människor till politiskt parti. Ett sådant system strider mot den åsiktsfrihet som nu gällande grundlag utgår ifrån — —.”

Detta må utgöra svar till Hilding Johansson. Jag vill inte ge mig in på något paragrafrytteri, utan det är andemeningen i vår grundlag som återopas.

Hilding Johansson hänvisade till pågående utredning. Anders Björck har tidigare svarat honom härvidlag och sagt att vad som har redovisats till konstitutionsutskottet från partikongressens sida inte tyder på något omtänkande hos socialdemokraterna utan bara på att man skall överväga att ändra på vissa tekniska detaljer.

Sedan erinrade Allan Åkerlind om att redan Hjalmar Branting menade att kollektivanslutning på sin tid var försvarlig men att det var någonting som i framtiden borde avvecklas.

Herr talman! Jag ber än en gång att få yrka bifall till Anders Björcks och min reservation.

HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Låt mig i en slutreplik konstatera tre saker:

Jag har inte här i kammaren tillgång till alla uttalanden av Hjalmar Branting – jag trodde inte att vi skulle ha något historiskt seminarium här – men jag känner tillräckligt mycket till hans allmänna tankegångar för att våga påstå att om någon skulle ha motsatt sig att riksdagen skulle avgöra dessa frågor, skulle det ha varit Hjalmar Branting.

Det andra jag ville konstatera är följande: För att en företeelse i samhället skall kunna strida mot grundlag måste den strida mot någon bestämd paragraf i grundlagen. Vi har inte det systemet här i Sverige, att man kan säga att den allmänna andan i grundlagen är av det slaget att företeelsen är grundlagsstridig.

Det tredje jag skulle vilja konstatera är att flera talare här har sagt att frågan skall avgöras av fackföreningsrörelsen och det socialdemokratiska partiet. Rolf Hagel har klart deklarerat detta, och fattade jag Olle Wästberg rätt menade också han att det skulle vara på det sättet. Ja, låt då fackföreningsrörelsen och det socialdemokratiska partiet få avgöra detta. Det betyder att man skall stödja utskottet i den här frågan.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 och 3

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till reservationen nr 2 av Karl Boo m. fl., 3:o) utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till reservationen nr 1 av Anders Björck och Lars Schött samt 4:o) det av Karin Nordlander under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Då Karl Boo begärde votering upptogs för bestämmande av kontraproposition i huvudvoteringen de återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Lars Schött begärt votering upptogs för bestämmande av kontraproposition i voteringen om kontraproposition i huvudvoteringen ånyo propositionerna under 3:o) och 4:o), av vilka den under 3:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Karin Nordlander begärde emellertid votering, varför följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den som vill att kammaran till kontraproposition i voteringen om kontraproposition i huvudvoteringen angående konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 11 mom. 2 och 3 antar utskottets hemställan med den ändring däri som föranleds av bifall till reservationen nr 1 av Anders Björck och Lars Schött röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaran till kontraproposition i förstnämnda votering antagit det av Karin Nordlander under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karin Nordlander begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 50
Nej — 14
Avstår — 235

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition för voteringen om kontraproposition i huvudvoteringen uppläst och godkänd:

Nr 43

Onsdagen den
29 november 1978

Förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti, m. m.

Onsdagen den
29 november 1978

*Förslag till lag mot
skatteflykt m. m..*

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 11 mom. 2 och 3 antar utskottets hemställan med den ändring däri som föranleds av bifall till reservationen nr 2 av Karl Boo m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleds av bifall till reservationen nr 1 av Anders Björck och Lars Schött.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars Schött begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 110
Nej - 47
Avstår - 141

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition för huvudvoteringen uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 11 mom. 2 och 3 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleds av bifall till reservationen nr 2 av Karl Boo m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 131
Nej - 153
Avstår - 14

Sixten Pettersson (m) anmälde att han avsett att rösta nej men av misstag nedtryckt ja-knappen.

§ 6 Förslag till lag mot skatteflykt m. m.

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1978/79:12 med anledning av motioner om förslag till lag mot skatteflykt m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1976/77:629 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen hos regeringen snarast begärde förslag om införande av en allmän skatteflyktsklausul,

1976/77:1032 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställt att riksdagen hos regeringen begärde att förslag till lag mot skatteflykt skyndsamt framlades i huvudsaklig överensstämmelse med de i motionen angivna principerna, och

1977/78:319 av Carl-Henrik Hermansson (vpk), vari hemställt att riksdagen hos regeringen begärde tillsättande av en snabbutredning med uppgift att lämna förslag hur skatteflykt och skattefusk effektivare skulle kunna bekämpas.

Utskottet hemställde

1. beträffande förslag till lag om skatteflykt att riksdagen skulle avslå motionerna 1976/77:1032 och 1976/77:629,

2. beträffande utredning om skatteflykt och skattefusk att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:319.

Reservation hade avgivits av Erik Wärnberg, Valter Kristenson, Tage Johansson, Rune Carlstein, Olle Westberg i Hofors, Hagar Normark och Curt Boström (samtliga s) som ansett att utskottet under I bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:1032 och med anledning av motionen 1976/77:629 hos regeringen begärde att ett förslag till lag mot skatteflykt utformat i huvudsaklig överensstämmelse med de i förstnämnda motion angivna principerna skyndsamt förelades riksdagen.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av andre vice talmannen Tage Magnusson (m) och Kurt Söderström (m).

ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! Vi har i vårt land en mycket ambitiös målsättning att skapa trygghet för landets medborgare på olika sätt. Det gäller socialpolitik, arbetsmarknadspolitik, regionalpolitik, skolpolitik och mycket annat. Om det totala utgiftsprogrammet råder i stort sett enighet mellan partierna, även om de prioriterar olika och inte vill ge samma pengar åt samma håll.

För att finansiera detta omfattande utgiftsprogram krävs det kraftiga inkomster för samhället. Skattevägen är den enda väg som samhället har att använda sig av för att få in pengar. Det är då ganska naturligt att vi har ett högt skattetryck här i landet. När jag i detta sammanhang talar om skatter menar jag alla slag av avgifter, det må vara socialavgifter, direkta eller indirekta skatter. Det totala skattetrycket är dock några procentenheter högre än det behöver vara på grund av att inte alla medborgare betalar sin del utan vältrar över delar av bördan på andra, som inte har lika rymligt samvete som fuskaren har eller som saknar möjlighet till fiffel. Vi skall också ha klart för oss att det finns hederliga människor kvar i vårt land även när det gäller beskattningsfrågor. Dem tycker jag att vi skall vara rädda om och göra allt för att hjälpa. För mig är detta än den största rättssäkerhetsfråga.

Skatteflykten kan delas in i två avdelningar. Dels har vi dem som gör sig skyldiga till kriminell handling genom att bryta mot gällande lagar, dels har vi

Nr 43

**Onsdagen den
29 november 1978**

*Förslag till lag mot
skatteflykt m. m.*

Onsdagen den
29 november 1978

*Förslag till lag mot
skatteflykt m. m.*

dem som kan undandra sig skatt på ett helt lagligt sätt, även om lagstiftarens mening varit en annan. Jag skall här uppehålla mig vid den senare typen av skatteundandragande, men det betyder inte att jag underskattar vidden av det egentliga fusket, som redan är kriminaliserat.

Företagsskatteberedningen, som arbetat sedan början av 1970-talet, fick i början av sitt arbete mera syssla med att täppa till skatteflyktshål än att utreda seriösa företagens skatteproblem, vilket var meningen. Anledningen till denna snedvridning av arbetet var dels att riksdagen skickade med en del sådana uppdrag, dels att man under arbetets gång upptäckte luckor genom vilka det rann ut miljardbelopp. Jag behöver bara erinra om handeln med vinstbolag – även förlustbolag, för den delen – och partsrederierna för att redovisa vart den första miljarden rann bort.

Företagsskatteberedningen lade fram inemot tio förslag till tätningar av skattesystemet inom sitt utredningsområde, och de flesta förslagen togs ograverade av den dåvarande regeringen och bifölls också senare av riksdagen.

Man upptäckte dock så småningom att man aldrig lyckades hinna i fatt dem som var på jakt efter nya skatteluckor. I akt och mening att skydda hederliga och seriösa företagare kunde inte lagarna göras alltför rigorösa. Likaså kunde speciella skattefavörer, som var avsedda för särskilda ändamål, också användas för att undgå skatt på icke avsett sätt av mindre nogräknade företagare och andra. Skaran av jurister och konsulter med arbetsuppgift att hitta kryphål i skattelagstiftningen har också ökat ständigt, och det är inte svårt att hitta sakkunniga hjälpare om man har råd att betala – och det har i regel sådana som önskar komma undan skatt.

Företagsskatteberedningen kom så småningom fram till att man aldrig skulle hinna i fatt filfarna utan att skaffa något slags allmän skatteflyktslagstiftning, där syftet med transaktionerna skulle vara avgörande och inte en skentransaktions civilrättsliga laglighet.

Till den delen uppdrog företagsskatteberedningen åt en speciell arbetsgrupp med stor juridisk kunskap under ledning av generaldirektören Walberg att undersöka möjligheterna att genomföra en allmän skatteflyktsklausul.

Arbetsgruppen lyckades med sin uppgift och överlämnade sitt förslag till dåvarande regeringen, som efter det att ärendet remissbehandlats utlovade en proposition till hösten 1976.

Valutgången förhindrade den planerade propositionen, men den nya regeringen lovade att återkomma med en proposition i ärendet omgående. Så har nu inte skett. Jag vet inte vad anledningen kan vara härtill, möjligen oenighet inom regeringen, som resulterade i att en ny promemoria gjordes upp, som också skulle remissbehandlas. Frågan har väl såväl i trepartiregeringen som i folktopartiregeringen bedömts ha mycket låg prioritet. På annat sätt kan man väl inte tolka dröjsmålet.

Det låg – efter vad jag kan förstå – en så gott som färdig proposition på regeringens bord 1976. Varken det förslaget eller något annat har kommit från regeringen trots att det i propositionsförteckningar getts löfte om regeringsförslag vid åtminstone två tillfällen.

Under tiden har skenransaktioner med skatteundandraganden kunnat ske i oförminskad takt. Vi läser ganska ofta om taxeringstjänstemännens rätt hopplösa kamp och hur åtalsmyndigheten förlorar mål där transaktioner förklarats lagliga även om huvudanledningen med transaktionen varit skatteflykt. Det är då kanske inte så underligt att åklagare tvekar att ta upp en del mål även om de vet att stora summor kommit undan beskattning.

Mot den här bakgrunden kan socialdemokraterna inte godkänna den tama skrivning som utskottsmajoriteten gjort över motionen 1976/77:1032 och för den delen också motionen 629 av samma årgång.

Skatteutskottet har flera gånger med skärpa vänt sig mot det legala och illegala skatteundandragande som förekommer. Därför tycker jag det är något av en antiklimax när utskottet nu nöjer sig med att konstatera att budgetministern har för avsikt att fullfölja beredningsarbetet och att regeringen kommer att ta ställning till frågan i vår.

Man vet alltså från utskottsmajoritetens sida inte ens om det urvattnade förslag som under lång tid nu varit ute på remiss kommer att leda till någon proposition, och man är heller inte beredd att ställa krav på att någon proposition skall lämnas trots att man vet att skatteflykten fortsätter.

Majoriteten skriver att enligt utskottets mening "kan en generalklausul mot skatteflykt, så utformad att den tillgodoser rättssäkerhet och rimliga effektivitetskrav, utgöra ett värdefullt komplement till specialregler mot skatteflykt". Trots detta uttalande – och trots att budgetministern vid olika tillfällen lovat förslag – är man inte beredd att begära förslag från regeringen.

I reservationen krävs att riksdagen gör en beställning hos regeringen för att få en proposition om en s. k. generalklausul. De motioner som ligger till grund för reservationen är av gammalt datum. De väcktes under allmänna motionstiden 1977 trots att löfte då förelåg om en proposition i ämnet. När nu ingen sådan kommit har motionerna ännu större aktualitet. Glidningar i uttalanden om en proposition till våren 1979 gör mig allvarligt orolig. Det är därför jag tror att en beställning från riksdagen nu är nödvändig. Det är naturligtvis heller inte ointressant hur en s. k. generalklausul ser ut. Enligt vår mening var den Walbergiska gruppens förslag ett bra underlag för en lagstiftning. Den skulle bli någorlunda effektiv och den skulle också tillgodose rimliga rättssäkerhetskrav.

Varför man tillsatte en ny arbetsgrupp som mjukade upp det tidigare förslaget vet jag som sagt inte. Alltnog finns nu också ett förslag som är mindre effektivt och som är mycket uttunnat.

Remissopinionen har varit i viss mån delad. Det skulle för övrigt ha varit underligt annars, så många olika intressen som finns i denna fråga. Majoriteten av remissorganen har accepterat huvudlinjerna i det Walbergiska förslaget, medan den såvitt jag kunnat bedöma ansett att förslaget från budgetdepartementet inte är så bra. Man har ifrågasatt om klausulen i dess nya tappning kan bli något verksamt instrument mot skatteflykt.

Reservanterna kräver därför att ett kommande förslag följer principerna i förslaget från de fyra juristerna. Detaljerna i det förslaget har utförligt

redovisats i den motion som jag tidigare talat om och som utskottsmajoriteten inte bemött i sak.

Med det här sagda ber jag att få yrka bifall till reservationen i utskottets betänkande.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Att skattefusk och skatteflykt förekommer i samhället och att sådan verksamhet har en mycket betydande omfattning torde inte vara obekant för någon. Men det kommer ideligen fram nytt material som visar hur nödvändigt det är att ta betydligt hårdare tag för att bekämpa skatteflykt och skattefusk på ett effektivt sätt.

I höstas anordnade exempelvis länsstyrelsen i Stockholms län en konferens, till vilken man hade inbjudit länets riksdagsmän, där man lade fram ett mycket utförligt material om uppbördsbrottsligheten. Det är på cirka 175 sidor, och jag skall inte utmana kammarens tålmod genom att föredra långa bitar ur det. Men jag vill nämna något som bakgrund till de krav som ställs i motionerna om mer bestämda åtgärder.

Ansvariga tjänstemän vid myndigheterna har exempelvis studerat metoden att använda sig av konkurser, ofta fingerade, för att slippa ifrån skatter och avgifter. Man utnyttjar då trögheten i skatte- och avgiftssystemet. Den metod man använder sammanfattar länsstyrelsens tjänstemän på följande sätt:

"Bygg upp skuld till staten.

Byt namn.

Överlåt inventarier och vissa betalningsansvar.

KONKURS ELLER LIKVIDATION.

Registrera nytt bolag i det förra bolagets namn (före namnbytet).

Bygg upp skuld till staten.

Byt namn.

Överlåt inventarier och vissa betalningsansvar.

KONKURS ELLER LIKVIDATION.

etc."

Man har lämnat konkreta exempel på de ekonomiska konsekvenserna av trögheten i systemet: Ett bolag som man kallar A fick först skatteackord med 600 000 kr. Bolag B fortsatte den förlustbringande rörelsen och gick i konkurs i mars 1976. Sammanlagda skulder till staten i form av skatter, arbetsgivaravgifter, mervärdeskatt, A-skatt, kvarstående skatt och B-skatt: 1 169 210 kr. Bolag C fortsatte samma rörelse efter överlåtelse av tillgångar och kunder och gick i konkurs i april 1978. Skulder till staten i form av A-skatt, mervärdeskatt och sociala avgifter: 1 160 022 kr. Sammanlagt hade de här tre bolagen – som var ett och samma företag – alltså en skuld på 2,8 milj. kr. Exemplet på detta kan mångfaldigas enligt länsstyrelsen i Stockholms län.

Antalet konkurser – om vi håller oss till den metoden att slippa undan skatter – har mer än tiodubblats under perioden 1957–1974. 70 % av konkurserna behandlas numera som s. k. fattigkonkurser enligt 185 § konkurslagen. De kännetecknas som helhet av relativt stora skatteskuldsandelar – nära 50 % som genomsnitt. Vidare nämns i samma material att enbart i Stockholms län har 1 miljard kronor i skatter och avgifter uppdebiterats hos länets kronofogdemyndigheter. Härav utgör f. n. utestående obetalda arbetsgivaravgifter ca 200 milj. kr. Motsvarande belopp avseende arbetsgivaravgifter uppgick 1970 till ca 50 milj. kr. Vi har alltså här en kraftig ansvällning under senare år av denna metod att smita undan skatter.

I väldigt få fall vidtas det effektiva åtgärder mot skattefusk och skattebrott. Inom Stockholms län har man gjort en sammanställning av påföljdernas preventiva effekt i dagsläget. Man tittar först på uppbördsbrott, där man hänvisar till 81 § uppbördslagen. Effekten är ringa, säger man, av de preventiva åtgärderna. Orsaken är låga böter, endast undantagsvis fängelse, åtalsunderlåtelse, preskription osv.

När det gäller skattebrott studerar man effekten av 7–9 §§ skattebrottslagen. Effekten av dem är ingen, säger myndigheterna. Orsak: lagstiftningen tillämpas ej.

Samma omdöme ger man om 10 § skattebrottslagen. Den har heller ingen som helst effekt. Orsaken är likaledes att den inte tillämpas.

När man tar del av konkret material är det alltså inget tvivel om att det behöver vidtas betydligt hårdare åtgärder för att bekämpa skatteflykt och skattefusk. Det är helt självfallet svårt att göra en exakt beräkning av hur mycket som varje år undandras från beskattning, men alla vet att det rör sig om storleksordningen tiotals miljarder kronor.

Från vpk:s sida har vi väckt två motioner, som behandlas i det här ärendet. Den ena gäller ett krav på införande av en allmän skatteflyktsklausul. Jag kan i den frågan instämma i den argumentering som den föregående talaren har gjort. Vår motion ligger också som en av de bägge som är grunden för den socialdemokratiska reservationen, för vilken vi kommer att rösta. Där erinras om en intressant sak, som visar hur långsamt det har gått att få till stånd åtgärder. Första gången en generalklausul mot skatteflykt aktualiserades var redan när skatteflyktskommittén avgav sitt betänkande 1963, alltså för 15 år sedan. Frågan har sedan upprepade gånger tagits upp här i riksdagen i interpellationer, frågor och motioner, men som vi vet har ingenting ännu hänt.

Nu står framför oss perspektivet att vi möjligen får en väldigt urvattnad generalklausul mot skatteflykt, som inte kommer att vara effektiv. Vi tycker också från vpk:s sida att det är nödvändigt i det läget att riksdagen markerar att förslag om en generalklausul skall komma snarast möjligt och ha en sådan utformning att det verkligen får avsedd effektivitet.

Den andra motionen från vpk innehåller krav på en snabbutredning med uppgift att lämna förslag om hur skatteflykt och skattefusk effektivare skall kunna bekämpas. Det har som bekant suttit en rad skatteutredningar under de senaste åren. Ett par av dem har suttit så länge som fem år. Jag var själv

ledamot av 1972 års skatteutredning. När jag från början tog upp frågan där om hur man på ett effektivare sätt skulle föra kampen mot skatteflykt och skattefusk, så sade majoriteten i utredningen: Ja, vi skall först skapa de regler som över huvud taget skall gälla i skattesystemet och genomföra nödvändiga förändringar. När vi är överens om det, så skall vi studera hur alla de hål som möjliggör skatteflykt och skattefusk skall kunna täppas till. På det viset sköt man hela frågan framför sig. När utredningen så småningom blev färdig och överlämnade sitt resultat, så fanns i den praktiskt taget ingenting om åtgärder för att bekämpa skatteflykt och skattefusk. Majoriteten i utredningen var helt enkelt inte intresserad av den frågan.

Det är en del av bakgrunden till det krav som jag har ställt, att vi skall tillsätta en särskild snabbutredning, som uteslutande tar itu med frågan om kampen mot skatteflykt och skattefusk. Jag tror att det är nödvändigt. En generalklausul är ett bra steg på vägen, men jag tror alla är överens om att enbart den åtgärden inte täcker hela det fält på vilket det är nödvändigt att statsmakterna är verksamma för att få bort de nuvarande avarterna och brottsligheten på skatteområdet. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till motionen 1978/79:319.

Jag vill bara tillägga ytterligare en fundering med anledning av den artikel som professor Gunnar Myrdal nyligen har publicerat i tidskriften Ekonomisk Debatt. Utgångspunkten för hans artikel är det nuvarande skattefusket och skatteflykten. Han diskuterar där åtgärder för att komma till rätta med dessa saker. Gunnar Myrdal menar att det är nödvändigt att på ett grundläggande sätt reformera hela skattesystemet för att få bort de möjligheter som nu finns till en reell skatteflykt via avdragssystemet och på annat sätt.

Jag noterar med intresse att Gunnar Myrdals huvudförslag att gå över till en företagsskatt, dvs. en skatt på produktionen, är identiskt med det förslag som har lagts av vpk och som också redovisas i vår reservation till 1972 års skatteutredning. Det är ett förslag som också har lagts här i riksdagen men som hittills har avslagits av de övriga partierna.

Även om det kan vara riktigt att reformera hela skattesystemet för att effektivt bekämpa skattefusk, kan man inte uraktlåta – och det är naturligtvis inte heller Gunnar Myrdals mening – att bekämpa det skattefusk och den skatteflykt som sker i dag. Man får alltså inte tolka Gunnar Myrdals artikel på det sätt som vissa tidningar har gjort, att det är fråga om en kapitulation inför svårigheterna att komma åt skatteflykts- och skattefuskproblemen. Gunnar Myrdal håller helt säkert med om att man i nuläget måste vidta mycket bestämda och hårda åtgärder för att på grundval av nuvarande lagstiftning komma åt den brottsliga skatteverksamheten.

NILS HÖRBERG (fp):

Herr talman! Som framgår av betänkandet, har utskottets majoritet och reservanter samma uppfattning när det gäller behovet av en generalklausul mot skatteflykt. Carl-Henrik Hermanssons exempel nyss illustrerar också på ett utmärkt sätt nödvändigheten av en sådan klausul. Skatteutskottet uppträdde enigt så sent som i september i år, då utskottet behandlade en

Onsdagen den
29 november 1978

*Förslag till lag mot
skatteflykt m. m.*

motion om åtgärder mot internationell skatteflykt. I betänkandet vid det tillfället redovisade utskottet bl. a. åtgärder som på senare tid vidtagits i skattelagstiftningen för att möta både speciella och allmänna skatteflykts- och skattefusktendenser. Sålunda pekade utskottet särskilt på:

1. Den effektivisering och rationalisering av taxeringsorganisationen som genomförs från 1979 och som bl. a. syftar till att intensifiera gransknings- och kontrollinsatserna när det gäller rörelseidkare och andra mera svårkontrollerade skattskyldiga. Beslut om skärpning av taxeringskontrollen har fattats 1975, 1977 och 1978, alltså både under regeringarna Palmes och Fälldins tid.

2. Bevissäkringslagen, antagen 1975, som ger det allmänna ett värdefullt processuellt hjälpmedel.

3. Propositionen om betalningssäkringslag, som förstärker det allmännas ställning såsom borgenär för skatter och som antas om någon vecka av riksdagen.

4. Skattebrottslagen, antagen 1971, som bl. a. innebär betydande skärpningar av straffen för falskdeklaration o. d.

5. Brottsförebyggande rådet fick 1977 regeringens uppdrag att göra en översyn av den organiserade och ekonomiska brottsligheten.

Betydande åtgärder av både speciell och allmän karaktär har alltså genomförts under 1970-talet för att förhindra skatteflykt, och som framgått av min redovisning har regeringarna Palme, Fälldin och nu Ullsten i lika mån bemödat sig om att möta den olustiga form av brottslighet som skatteflykt utgör och som drabbar de lojala skattebetalarna, vilket skatteutskottets ordförande Erik Wärnberg nyss starkt underströk.

Det finns ingen grund för farhågor att regeringen Ullsten skulle tröttnas i sin strävan att komma till rätta med skatteflyktsproblemen. Budgetminister Ingemar Mundebo, som f. ö. i dag medverkar i ett nordiskt finansministermöte i Köpenhamn och därför är förhindrad att närvara här, har genom sitt arbete både i regeringen Fälldin och i regeringen Ullsten visat, att han är personligen starkt engagerad i lösandet av denna fråga.

När Ingemar Mundebo tillträdde i oktober 1976 fanns ett propositionsutkast, som den avgångna regeringen Palme inte hade lagt fram. Detta och expertgruppens inom företagsskatteberedningen förslag från 1975 bearbetades inom regeringskansliet 1977/78, och en ny departementspromemoria gick ut på remiss 1978. Denna remissomgång har just avslutats, som skatteutskottet redovisar, och resultatet granskas f. n. inom regeringskansliet.

Enligt Ingemar Mundebo kommer regeringen att ta ställning till frågan i vår. Under denna ingående beredning anstränger man sig att finna en lösning som på ett tillfredsställande sätt beaktar kraven på rättssäkerhet och på rimlig effektivitet. Kan man finna en sådan lösning, kommer en proposition – kan man inte, så bör man inte lägga fram någon proposition.

Det är ju just i denna svåra avvägning mellan kraven på rättssäkerhet och rimlig effektivitet som problemet ligger. De hittillsvarande olika förslagen har av remissinstanserna fått både positiva och negativa omdömen just i fråga om

lösningen av denna svåra avvägning. Riksdagen kan vara övertygad om att ingen möda kommer att sparas inom regeringskansliet för att försöka finna en avvägning som tillgodoser båda de nämnda kraven om rättssäkerhet och rimlig effektivitet, krav som jag utgår ifrån att vi från alla partier i riksdagen ställer på den lagstiftning om skatteflyktsklausul som behövs.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 12.

ERIK WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hörberg har inte mildrat den oro som jag känner för att det inte kommer någon proposition till våren. Vi har tidigare fått två löften om propositioner, men det har inte kommit någon.

I början av vårt arbete i höst var det ganska klart att det skulle komma en proposition till våren. Det löfte som vi har fått i majoritetens skrivning och som herr Hörberg har givit i dag innebär att regeringen *tar ställning* till våren hur den skall göra. Om regeringen inte lyckas klara de problem som rättssäkerheten ställer upp, så blir det ingen proposition.

Vi för vår del har hävdat, liksom de flesta av remissinstanserna, att rättssäkerhetskraven är uppfyllda redan i den första arbetsgruppens förslag. Skulle man nu anse att inte heller den andra arbetsgruppen lyckats med att lösa de frågorna, då tror jag att det är den obotfärdiges förhinder och ingenting annat. Det är detta som gör att jag känner oro även i fortsättningen.

Herr Hörberg menar – och kanske också moderaterna som inte deltar i den här debatten – att rättssäkerhet är att i förväg veta hur lag skall tolkas. Jag kan naturligtvis hålla med om att det är ett viktigt rättssäkerhetskrav att man vet hur lagen skall tolkas. Enligt min mening är de förslag som har framlagts sådana att man vet i förväg i stort sett hur de skall tolkas. Men som jag har framhållit många gånger – och vill upprepa en gång till – finns det också annat som är rättssäkerhet. Jag anser exempelvis att hederliga skattebetalare måste ha en rättighet att inte betala 5 % för mycket i skatt därför att de som leker i lagens utkanter smiter ifrån dessa 5 %. Det är *en* rättssäkerhetsfråga som väl motiverar att andra, som tänker företa en tveksam transaktion i förhållande till den nya lagen, får begära ett förhandsbesked om vad som går eller inte går. Så får man göra många gånger redan i den lagstiftning som vi har på andra områden.

Jag tycker faktiskt att det här är fråga om den obotfärdiges förhinder.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag har aldrig lyckats få något svar på frågan varför det skulle vara så olämpligt med en särskild utredning om skattefusk och skatteflykt som skulle föreslå de åtgärder som är nödvändiga för att i möjligaste mån förhindra sådant.

1972 års skatteutredning, som jag erinrade om, har försummat att ta upp den frågan, och den har i betydande grad också försumrats av andra skatteutredningar som varit verksamma. Jag tycker därför att man har anledning att fråga skatteutskottets bägge talesmän – herr Wörnberg och herr

Hörberg – på vilket sätt de motiverar sin negativa inställning till en särskild utredning om åtgärder i kampen mot skatteflykt och skattefusk.

Det har aviserats och begärts en rad andra utredningar på skatteområdet som regeringen kanske kommer att tillsätta så småningom, men på den här punkten råder en total tystnad. Jag tycker alltså att man har anledning att begära svar om den negativa inställningen i denna fråga.

NILS HÖRBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Får jag först säga till Carl-Henrik Hermansson att jag tycker det är rätt onödigt att nu komma med ett krav på en särskild utredning för att åstadkomma en skatteflyktsklausul, när vi vet att arbetet pågår för fullt i regeringskansliet. Jag tycker också att det är orimligt att han beskyller både mig och herr Wärnberg för en negativ inställning i denna fråga. Vi har ett mycket starkt engagemang för frågans lösning. Liksom Ingemar Mundebo och Erik Wärnberg är jag mycket angelägen om att försöka finna en sådan lösning att de lojala skattebetalarnas intressen verkligen inte blir nonchaletrade i detta sammanhang.

Till Erik Wärnberg vill jag säga att orsaken till dröjsmålet är att herr Mundebo velat avvakta remissinstansernas yttranden över den PM som han hade sänt ut. Jag tycker liksom herr Wärnberg naturligtvis att man skall göra så när man bereder ett ärende. Remissyttrandena över expertgruppens betänkande var ju faktiskt inte så eniga. Ett flertal av remissinstanserna hade andra synpunkter än expertgruppen på bl. a. frågan om generalklausulens utformning.

Jag tycker därför att det är rätt rimligt att göra som herr Mundebo har gjort – att omarbeta förslaget och låta det gå ut på nytt till remiss. Remisstiden gick ut först i november, som vi vet. Tyvärr hade inte alla remissinstanser lämnat in sina svar till dess. De sista svaren har kommit helt nyligen, och sammanställningsarbetet pågår. Jag talade med herr Mundebo så sent som i början av veckan, och han försäkrade att man kommer att påskynda arbetet i departementet så mycket som man har möjlighet till. Detta är en av de frågor som man verkligen prioriterar inför vårens arbete i budgetdepartementet.

ERIK WÄRNBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror inte jag skall ta åt mig av vad Carl-Henrik Hermansson sade när det gäller olika utredningars sätt att behandla detta problem. Förtagsskatteberedningen lade verkligen ned ett kolossalt arbete under tre år på att utreda de skatteflyktshål som fanns inom utredningens område. Man kom då fram till att det enda man kunde göra var att klippa till med en generalklausul som tog med allt som rörde skatteflykt och gick utanför lagens mening. Jag tror alltså att det på det området har gjorts de undersökningar som behövs.

När det gäller den internationella skatteflykten sade vi i ett betänkande för en tid sedan, att i den mån det internationella arbetet inte leder till något resultat måste vi skyndsamt klippa till med svenska interna åtgärder för att förhindra den internationella skatteflykt som sker från Sverige.

Nr 43

Onsdagen den
29 november 1978

*Förslag till lag mot
skatteflykt m. m.*

Man kan nog säga att utredningar är bra, men jag tror att vi vet det mesta redan nu – vad man behöver göra är att klippa till med åtgärder. Blir det ingenting av dessa saker som vi har upprepat – det vi har begärt när det gäller den internationella skatteflykten och generalklausulen – måste vi lägga fram förslag om åtgärder. Jag tror alltså att vi redan nu vet var vi har skatteflykten.

Sedan vill jag till Nils Hörberg säga, att regeringen har tagit orimlig tid på sig för att titta på denna generalklausul. Det verkar på något sätt som om man inte ville föra fram den – annars skulle man under två år med trepartiregeringen och tiden sedan folkpartiet trädde till kunnat få fram denna. Nu är man inte ens säker på att den kommer till våren. Det är alltså en orimlig tid.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hörberg svarade inte på min fråga. Möjligen kan det ha föranletts av att det föreligger två vpk-motioner, av vilka den ena kräver införande av en generell skatteflyktsklausul, medan den andra kräver en snabbutredning för att behandla övriga delar av fältet som icke kommer att beröras i skatteflyktsklausulen.

Det var den andra utredningen jag frågade om, och då kan man rimligen inte svara att det möjligen kommer ett förslag om skatteflyktsklausul från regeringen efter 15 år, kanske någon gång under våren. Det är den andra delen av frågan som jag framför allt har talat om här, och jag vill veta varför skatteutskottet är motståndare till en utredning. Det torde väl vara på det sättet, att även om vi skulle få en skatteflyktsklausul av den modell som ursprungligen förespråkades, vilket jag hoppas, så kommer den ändå inte att vara tillräcklig. Den kommer inte att täcka alla de luckor och kryphål som finns. Det behövs ytterligare åtgärder för att göra detta. Det är dem jag tänker på i mitt krav om en särskild skatteflykts- och skattefuskutredning. Herr Hörbergs svar var alltså helt poänglöst och berörde icke den fråga jag hade ställt.

Jag vill till herr Wårnberg säga att min kritik av skatteutredningarna framför allt gällde 1972 års skatteutredning. Där hade jag själv tillfälle att se hur man helt enkelt försummade att ta upp de förslag som ställdes om effektiva åtgärder mot skattefusk och skatteflykten. Sedan lät man bara tiden rinna och ville inte eller kunde inte göra någonting.

NILS HÖRBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Till Carl-Henrik Hermansson vill jag säga att som vi ser det skulle en sådan snabbutredning vara helt onödig. Jag kan dels hänvisa till de åtgärder som jag pekade på i mitt inledningsanförande och som är vidtagna under 1970-talet av de olika regeringarna, dels tala om att det pågår ett intensivt arbete på budgetdepartementet, inte bara i fråga om skatteflyktsklausul utan även i fråga om andra åtgärder för att täppa till skatteflykts- och skattefuskhål, som Carl-Henrik Hermansson nämnde. Bl. a. kommer det enligt informationer jag har fått en proposition under våren med förslag om åtgärder för att motverka det fiffel som har skett, bl. a. i Göteborgstrakten

med grå arbetskraft. Jag tror att det arbete som en sådan snabbutredning skulle kunna åstadkomma till stora delar är i gång på departementet.

Beträffande Erik Wärnbergs inlägg vill jag börja med att instämma i vad utskottets värderade ordförande sade till Carl-Henrik Hermansson om utskottets intresse och insatser hittills i skatteflyktsfrågan. Jag har samma uppfattning som Erik Wärnberg på den punkten.

När det gäller Erik Wärnbergs påstående, att arbetet med att få fram någonting har tagit orimlig tid för regeringarna Fälldin och Ullsten, tycker jag inte att det är riktigt. Jag vill hänvisa till vad bl. a. Carl-Henrik Hermansson sade i sitt inledningsanförande, att redan 1963 väcktes tanken på att en skatteflyktsklausul, ett slags generalklausul, skulle införas. Det dröjde alltså ända fram till 1976 innan regeringen Palme hade kommit fram till ett propositionsutkast. Det tog alltså 13 år innan någonting hände på den punkten. Sedan Ingemar Mundebo tog över har han aktivt fortsatt det arbete som Gunnar Sträng påbörjat, och jag tycker inte att man kan klaga på Ingemar Mundebos insatser under den tid han haft ansvaret. Insatserna har tagit sig uttryck i utarbetande av nya promemorior och i remissomgångar i två etapper. Just nu pågår sammanställningen av vad som framkommit vid den senaste remissomgången, och därefter kommer Ingemar Mundebo att redovisa sin bedömning. Det har knappast tagit mera tid än vad som är nödvändigt för att utreda en så svår fråga som denna och för att göra den avvägning mellan rättssäkerhet och effektivitet som jag inledningsvis framhöll som så viktig.

Andre vice talmannen anmälde att Erik Wärnberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

ROLF HAGEL (apk):

Herr talman! Sverige är ett skatteparadis för dem som äger stora företag och har stora förmögenheter. Dessa gruppers andel av samhällets samlade skatteinkomster blir procentuellt mindre och mindre samtidigt som skatte-trycket på vanliga inkomsttagare blir allt hårdare.

Vårt land har f. n. världens högsta arbetarskatt och världens lägsta företagsskatt. För de arbetande människor som får sina lönebesked och som får betala skatt till sista kronan framstår vårt skattesystem som helt orimligt för det första därför att skattetrycket är alltför hårt, för det andra därför att fördelningen är alltför orättvis och för det tredje därför att de vet att skattesystemet ger så stora möjligheter för dem som har mycket att undandra sig sina skatteskyldigheter.

De åtgärder som skatteutredningen hittills har föreslagit har inte angripit de grundläggande bristerna i skattepolitiken och heller inte anvisat vägar för hur man skall kunna plocka fram de många miljarder som i dag undanhålls samhället. Arbetarpartiet kommunisterna har föreslagit åtgärder som i grunden skulle förändra vår skattepolitik och vilkas genomförande skulle försvåra skattefusk och skatteflykt. I avvaktan på en politisk enighet inom arbetarrörelsen som möjliggör införandet av en produktionsbeskattning och

Nr 43

Onsdagen den
29 november 1978

*Förslag till lag mot
skatteflykt m. m.*

ett hårdare skattetryck på de stora förmögenheternas innehavare måste man vidta skyndsamma åtgärder för att begränsa skojarnas marknad på skattepolitikens område.

Med detta vill jag deklarerat att vi kommer att stödja de av vpk och SAP framlagda motionerna som berör skatteklausulen samt vpk:s förslag om en snabbutredning för bekämpande av skatteflykt och skattefusk.

KURT SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! Skatteutskottets värderade ordförande inledde sitt anförande med att poängtera att vi har en mycket ambitiös målsättning när det gäller vår lagstiftning, särskilt när det gäller skattelagstiftningen och dess efterlevnad. Jag betvivlar inte detta ett ögonblick, och jag instämmer i vad herr Wärnberg sade. Men då måste man dra den slutsatsen att herr Wärnberg också anser att vi har misslyckats i våra ambitioner. Om vi inte har gjort det, skulle vi ju inte behöva ha den här debatten om att införa en generalklausul mot skatteflykt.

Den diskussion som nu förs har ju förts under flera år. Den visar att det finns delade meningar, vilket också herr Hörberg belyste i sitt anförande. Detta bestyrks också av utskottets skrivning när det gäller frågan om generalklausul. Utskottet säger att utformningen av en sådan klausul "kräver med nödvändighet ingående överväganden". Det uttalandet kan jag instämma i.

Inom moderata samlingspartiet har vi en principinställning, och det är att de lagar och förordningar som vi stiftar här i riksdagen skall vara så avfattade att människorna i vårt rättssamhälle skall kunna veta vad de innebär. Vi tycker att det från rättssäkerhetssynpunkt är tvivelaktigt om en s. k. generalklausul mot skatteflykt kan avfattas på ett sådant sätt att detta krav tillgodoses. Därför har vi inte velat ta ställning till denna fråga förrän remissyttrandena i sin helhet har redovisats. Detta har vi velat markera genom ett särskilt yttrande som fogats vid skatteutskottets betänkande.

Herr talman! Jag har i övrigt inget yrkande.

ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! Jag vill bara göra Kurt Söderström uppmärksam på att han nog har missförstått vad jag har sagt. Jag sade nämligen att vi har en mycket ambitiös utgiftspolitik, en mycket ambitiös vilja att ta hand om regionalpolitiken, socialpolitiken, skolpolitiken m. m. Däremot har jag aldrig sagt att vi har en enormt ambitiös politik när det gäller skatterna. I fråga om skattekontrollen måste jag nog säga att vi i stort sett har misslyckats. Att 5 % av skatterna i dag rinner genom luckorna i skattelagstiftningen betraktar jag som ett misslyckande. Därför är jag angelägen om att finna åtgärder som kan täppa till de där hålen. Det är det jag har åsyftat när jag propagerat för en allmän skatteflyktsklausul.

NILS HÖRBERG (fp):

Herr talman! Till Kurt Söderström vill jag bara helt kort säga att folkpartiet inte har den pessimistiska inställning som moderata samlingspartiet tydligen har, nämligen att det inte skulle gå att lösa problemet med avvägningen mellan rättssäkerhet och effektivitet när det gäller en generalklausul mot skatteflykt. Vi vet att det går, men vi är ännu inte på det klara med vilken av lösningarna som man bör välja.

KURT SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Hörberg att vår inställning inte är pessimistisk utan bara principiell.

Till herr Wärnberg vill jag säga att jag beklagar om jag har missförstått honom. Det är emellertid lätt att göra detta, eftersom vi enligt min mening har en mycket omfattande lagstiftning på skatteområdet. Herr Hörberg räknade ju för en stund sedan upp fyra fem ganska viktiga åtgärder, som vidtagits bara under 1970-talet, såväl av den socialdemokratiska som senare av den borgerliga regeringen.

Låt mig bara få fråga herr Wärnberg en sak: Kan herr Wärnberg garantera, att om vi får en generalklausul, uppnår vi det önskade resultatet och slipper all debatt av det här slaget i fortsättningen?

ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! Det kan jag inte lova, herr Söderström. Jag säger som det står i motionerna och i reservationen att det här är ett litet steg på vägen, att täppa till *några* av de hål som finns. Vi måste emellertid fortsätta arbetet på alla möjliga områden för att få ett effektivt kontrollsystem. Det här täpper till några av de hål som företagsskatteberedningen har funnit att den aldrig hinner klara – med tanke på alla de konsulter som hjälper skatteflyktingarna att komma undan. Vi måste därför ha någon form av övergripande lagstiftning. Rättssäkerheten i en sådan övergripande lagstiftning tycker jag är säkrad, eftersom de flesta människor nog kan tolka lagen. Dessutom finns möjligheten att få förhandsbesked.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag vill bara göra en kort reflexion. Om det är på det sätt som herr Wärnberg säger i sitt senaste inlägg – att införandet av en generell skatteflyktsklausul bara är ett litet steg på vägen och bara täpper till en liten del av de luckor som finns och som möjliggör skattefusk och skatteflykt – så har jag ännu svårare att förstå varför han och skatteutskottet ställer sig avvisande till mitt krav på en särskild utredning om kampen mot skattefusket och skatteflykten.

ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! Man täpper till stora delar av den legala skatteflykten, dvs. den skatteflykt som kan ske med lagens hjälp. När det gäller den stora strömmen av skatteinkomster som samhället förlorar har vi redan en

Nr 43

Onsdagen den
29 november 1978

*Förslag till lag mot
skatteflykt m. m.*

Onsdagen den
29 november 1978

*Förslag till lag mot
skatteflykt m. m.*

lagstiftning. Man fuskar helt enkelt. Därför behövs det i första hand kontrollåtgärder.

STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! Jag tror att samtliga partier är ganska eniga om att man här bör vidta alla tänkbara åtgärder för att hindra skatteflykt. Att det är en svår fråga framgår bl. a. av att den varit föremål för utredning och ställningstaganden alltsedan början av 1960-talet. Detta vittnar om att man har haft svårt att finna en utformning av lagen som ger resultat i kampen mot skatteflykten samtidigt som rättssäkerheten bevaras. Det är angeläget att vi försöker bevara enigheten om att åstadkomma effektiva åtgärder i denna fråga och inte låser oss i positioner med hänsyn till motsättningar som jag tror i verkligheten inte finns.

Att jag begärde ordet berodde närmast på att det tidigare i debatten framförts krav på utredningar och på åtgärder med anledning av de internationella skatteflyktsproblemen. Vi har inom brottsförebyggande rådet arbetsgrupper som sysslar med dessa frågor. I dessa arbetsgrupper ingår också samtliga de politiska partier som är representerade i styrgruppen.

Jag vill med anledning av talet om de internationella skatteflyktsproblemen säga att vi haft sammanträde i brottsförebyggande rådets styrgrupp i dag och att jag fått beskedet att om inget oförutsett inträffar kommer ett betänkande som behandlar det internationella skatteflyktsproblemet att framläggas redan någon gång i början av nästa år, förmodligen i februari månad. Jag har pekat på detta för att visa att man ingalunda ligger stilla i denna fråga utan på olika sätt försöker lösa de problem som jag tror att vi är överens om att man skall försöka komma till rätta med.

Jag måste ändå betona att svårigheterna att snabbt komma fram till resultat på denna väg har varit mycket stora. Som här har nämnts har också olika regeringar haft att behandla frågan vid olika tidpunkter utan att nå ett sådant resultat som vi innerst inne skulle ha önskat.

ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! Det har här hänvisats till året 1963 som den tidpunkt då vi startade ansträngningarna för att få en allmän skatteflyktsklausul. Det är angeläget att understryka att det utredningsförslag som den gången framlades inte hade någon bred förankring. Det förelåg ingen bred anslutning till tanken på en skatteflyktsklausul förrän omkring 1975. Då kom man till slutsatsen att det inte är möjligt att lösa detta problem på annat sätt, men fram till dess hade försök gjorts att nå andra lösningar. Jag tycker emellertid att man därefter tagit orimligt lång tid på sig för att komma fram till ett resultat.

NILS HÖRBERG (fp):

Herr talman! Jag vill inte förlänga debatten. Jag vill bara förklara att anledningen till att jag hänvisade till året 1963 helt enkelt var att det året nämns i reservationen vid utskottets betänkande.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Erik Wärnberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Erik Wärnberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarken bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 12 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarken bifallit reservationen av Erik Wärnberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Erik Wärnberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 156

Nej - 141

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 319 av Carl-Henrik Hermansson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Carl-Henrik Hermansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarken bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 12 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarken bifallit motionen nr 319 av Carl-Henrik Hermansson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Carl-Henrik Hermansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 283

Nej - 14

§ 7 Lag om namn och bild i reklam

Föredrogs lagutskottets betänkande 1978/79:6 med anledning av propositionen 1978/79:2 med förslag till lag om namn och bild i reklam jämte motion.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Det är den typ av politisk satirkonst som nu förhoppningsvis visas på bildskärmen som vi genom departementschefens uttalande i

Nr 43

Onsdagen den
29 november 1978

*Lag om namn och
bild i reklam*

propositionen om namn och bild i reklam befarade skulle förbjudas i en framtid. Nu tolkar jag emellertid lagutskottets skrivning som ett klarläggande på den punkten och således som ett avståndstagande från de här uttalandena. Jag uppfattar det så att yttrandefriheten kommer att bevaras också i den här delen när yttrandefrihetsutredningen så småningom lägger fram sitt betänkande. Jag tycker detta är mycket positivt och finner därför ingen anledning att yrka bifall till vår motion.

Skulle motsatsen vara fallet, förutsätter jag att någon i utskottet redan nu redovisar detta.

IVAN SVANSTRÖM (c):

Herr talman! Eftersom Eva Hjelmström inte hade något yrkande kan det förefalla överflödigt att utskottsordföranden går upp i den här frågan. Men jag kunde inte i förväg bedöma om det var på det sättet.

När det nu inte har ställts något yrkande, utan representanten för motionärerna anser att vad utskottet har skrivit är tillfredsställande, vill jag i alla fall understryka dels vad lagen gäller, dels hur vi har sett på de av vpk aktualiserade frågorna, som tangerar tryckfrihetsförordningen.

Vad gäller själva lagen har ju lagförslaget lagts fram därför att man har bedömt det som troligt att det kommer att dröja ganska länge innan det blir möjligt att behandla de här frågorna i ett större sammanhang. Det är då angeläget att få ett skydd för enskildas namn och bild i den kommersiella hanteringen. Det är alltså – det vill vi understryka – ett lagförslag som, liksom många andra lagar, är tillkommet för att skydda enskilda. Det är också därför som regeringen har valt att ansluta denna lagstiftning till den immaterialrättsliga lagstiftningen i övrigt, t. ex. beträffande upphovsmannarätten och patenträtten.

Det är tre saker som kommer att bli möjliga i händelse att näringsutövare överträder lagförslaget, nämligen:

För det första blir det möjligt för den som anser sig förfördelad att få ett skäligt vederlag för att hans namn eller bild utnyttjas.

För det andra är det så, att om näringsidkaren har, uppsåtligen eller av oaktsamhet, åstadkommit skada för den som har blivit omnämnd med namn eller bild i sådant sammanhang, kan denne efter talans förande också få ersättning för lidande och obehag.

För det tredje, slutligen, kan näringsidkaren åläggas att betala tryckning av dom i ett antal tidningar.

Vad gäller motionen hade den – förmodar jag – tillkommit med anledning av ett uttalande som departementschefen har gjort, där han säger: "Utvecklingen får visa om denna förhoppning" – han menar alltså att de värderingar som kommer till uttryck i lagstiftningen beträffande den kommersiella reklamen skall färga av sig också på andra områden – "infrias eller om det blir nödvändigt att gå vidare och låta det lagfästa integritetsskyddet omfatta även den ideella reklamen."

Nu har utskottet inte tagit upp den frågan, eftersom vi säger – och det har ju också motionären bekräftat här – att det inte gäller några ideella former, utan

enbart kommersiella.

Min korta taletid är väl nu i det närmaste ute, herr talman, och eftersom det inte har ställts något yrkande förut, skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan i det här ärendet.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8 Föredrogs

Utrikesutskottets betänkande

1978/79:2 med anledning av motion om svensk fartygstrafik på sovjetiska vattenvägar

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9 Nordiska rådets berättelse

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1978/79:3 med anledning av Nordiska rådets svenska delegations berättelse om rådets tjugosjätte session.

ALLAN HERNELIUS (m):

Herr talman! I fjol firade Nordiska rådet 25-årsjubileum. Detta föranledde utrikesutskottet att i motsvarande betänkande då ge en ganska fyllig redogörelse för Nordiska rådets verksamhet under årens lopp. Detta var samtidigt en inbjudan till debatt, och en sådan kom också till stånd.

I år har utskottet icke gjort något sådant fylligt yttrande – det är ju så kort tid sedan det skedde förra gången. Det föranleder mig nu att bara uttala att utskottets förhoppning i alla fall är att i fortsättningen Nordiska rådets yttrande skall ge upphov till en debattdag, eller i varje fall en stor debatt, i kammaren. I år har frågorna kanske inte varit så angelägna att de lämpat sig för ett sådant arrangemang, men vi vet att vi redan nästa år kommer att få en hel del viktiga frågor.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10 Föredrogs

Utrikesutskottets betänkande

1978/79:4 med anledning av motion om upprättande av diplomatiska förbindelser med Vatikanstaten

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 43

Onsdagen den
29 november 1978

*Nordiska rådets
berättelse*

Onsdagen den
29 november 1978

*Balters dubbla
medborgarskap*

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1978/79:5 med anledning av motion om balters dubbla medborgarskap.

OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Det finns tiotusentals medborgare i Sverige som inte har den svenska statens skydd under resor i öst. Det är framför allt de baltiska flyktingar som flydde den sovjetiska ockupationen av de baltiska staterna. Dessa människor är numera svenska medborgare, ofta sedan 30 år tillbaka. Men Sovjetunionen betraktar dem fortfarande som sovjetiska medborgare.

De som var medborgare i Estland, Lettland och Litauen och fanns i de länderna den 7 september 1940 räknas av Sovjet som sovjetiska medborgare. Det är dessutom så att barn i äktenskap där båda föräldrarna är sovjetiska medborgare enligt sovjetisk uppfattning räknas som sovjetmedborgare. Det innebär att barn som är födda i Sverige och där båda föräldrarna är svenska medborgare ändå kan räknas som sovjetmedborgare och därmed tar betydande risker vid resor i öststaterna.

Det som har hänt Laimons Niedre – även om han inte har dömts som sovjetisk medborgare – visar att de risker som baltiska flyktingar tar när de återvänder till sina forna hemländer är högst reella.

Den enda formella vägen för balter att bli befriade från det medborgarskap de aldrig har velat ha är att de ansöker hos Högsta Sovjets presidium om befrielse från sovjetiskt medborgarskap. En sådan ansökan innebär att de skall fylla i ett omfattande och kränkande formulär, där bl. a. äktenskapsförhållanden noggrant skall anges.

I utskottsbetänkandet behandlas en motion av Hans Lindblad och mig där vi yrkar att riksdagen hos regeringen skall hemställa om initiativ i syfte att åstadkomma ett bilateralt avtal med Sovjet om ett slopande av det dubbla medborgarskapet för i Sverige bosatta balter. Med anledning av detta säger utskottet att det utgår ifrån att regeringen fullföljer strävandena att få till stånd ett avtal av detta slag med Sovjetunionen. Utskottet säger vidare – med all rätt – att ett sådant avtal skulle vara till gagn för grannskapsförhållandet. Därmed är syftet med Hans Lindblads och min motion tillgodosett.

Det är inte omöjligt för ett land att få ett avtal med Sovjetunionen om slopande av det dubbla medborgarskapet. Detta har lyckats för Canada, och det vore uppseendeväckande om Sovjet förvägrar Sverige och de balter som är svenska medborgare att slippa det dubbla medborgarskapet.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

ALLAN HERNELIUS (m):

Herr talman! Till de plågor och lidanden som normalt följer med flyktingskap hör i de fall som här åberopats också ett dubbelt medborgarskap,

som uppkommer genom att det sovjetiska medborgarskapet kvarstår, det förvärvade svenska medborgarskapet eller ett nytillkommet medborgarskap för barn till trots. Utskottet har, som Olle Wästberg erinrade om, utgått från att ett avtal som undanröjer denna olägenhet och denna plåga skall kunna träffas och att regeringen gör ansträngningar härför. Jag kan för min egen del helt instämma i vad Olle Wästberg sade och i likhet med honom uttrycka den förhoppningen att ett sådant avtal måtte komma till stånd. Jag vill tillika uttala den synpunkten att det vore ganska märkligt om Sovjetunionen skulle vägra detta, när dess medborgarskapslag på området är färdig.

Jag vill beträffande det av Olle Wästberg åberopade fallet bara tillägga att uppgifter i dag om att domen ännu inte kunnat erhållas av de svenska myndigheterna är oroande. Det är det särskilt om vederbörande genom denna tidsutdräkt skulle förmenas den rätt som normalt står till buds att använda laginstanserna i det sovjetiska rättsväsendet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 12 Internationella åtgärder mot omskärelse av flickor

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1978/79:6 med anledning av motion om internationella åtgärder mot omskärelse av flickor.

KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! Jag skall ta kammarens tid i anspråk i 10 minuter för att tala om en s. k. operation, som det tar endast 20 minuter att utföra men som märker den opererade för resten av hennes liv. Det är ett ingrepp som utförs av kvinnor på kvinnor. Män får inte vara närvarande. Jag skall låta en kvinna som själv utsatts för denna s. k. operation berätta vad det handlar om. Så här skriver hon:

Så snart jag kom in i de gamla kvinnornas hydda överöste man mig med beröm, som jag inte kunde lyssna på. Så skräckfylld var jag. Jag var spänd i hela kroppen. Munnen var torr. Jag svettades, fast det inte var varmt. Det var tidigt i morgongryningen. Lagg dig där, sade plötsligt omskäreskan och pekade på en bastmatta på marken. Knappt hade jag sträckt ut mig på den så kände jag händer fatta om mina smala och magra ben, som de särade på. Jag lyfte huvudet. På båda sidor höll kvinnorna mig fast vid marken. Mina armar var också fasthållna. En hand tog tag i mina könsdelar. Det stack till i mitt hjärta. Jag skulle ha önskat mig tusen mil därifrån, men mitt i mina tankar på flykt återfördes jag till verkligheten av en skärande smärta. Man höll på att omskära mig. Blodet rann. Jag skrek, fast jag visste att jag borde ha tigit och varit modig. Jag svimmade. Sedan smorde man mig med en blandning av örter och smör, som skulle stoppa blodflödet. Så mycket har jag aldrig lidit.

Efteråt log de andra kvinnorna när de sade att nu är det över, nu kan du resa dig.

Herr talman! Jag har utelämnat en del för att inte bli beskylld för att göra skräckpropaganda i kammaren. Men detta är bara *en* kvinnas berättelse. Det finns miljoner kvinnor som utsätts för liknande tortyr. Offren – det är rätta ordet – har olika ålder i olika kulturer där omskärelse förekommer. De kan vara spädbarn, de kan vara 6 till 8 år eller, som den här kvinnan, i puberteten. Ceremonin äger rum utomhus och bevittnas av vuxna kvinnor i byn som också måste hjälpa till att hålla fast den plågade flickan. Ibland binds hon. Omskärelsen utförs av en äldre kvinna med en vanlig rakkniv eller slipad sten. Det finns också samhällen där man inte skär utan bränner med ett glödgat järn. Två till fyra veckor behöver flickorna för att återhämta sig, om de inte förblöder och dör. Operationerna förekommer tvärs över den afrikanska kontinenten. Följderna blir allt ifrån infektioner och förblödningar till vanskaphet, svåra smärtor vid samlag och frigiditet.

Herr talman! Det är en osed, en hälsofarlig, förödmjukande, motbjudande och förkastlig sedvänja – de adjektiven har jag hämtat ur utrikesutskottets betänkande med anledning av Linnea Hörléns och min motion. Själva använder vi där adjektiv som grym, omänsklig och intolerant. Det finns alltså många värdeomdömen som kan användas om det som på medicinskt språk kallas clitoridektomi, labiatomi, infibulation eller genitala mutilationer. I Sverige brukar vi kalla det kvinnlig omskärelse. Vad det under alla förhållanden handlar om är ett sätt att stympa människokroppen. Det är en sed – eller rättare sagt en osed – som än i dag är alltför vitt utbredd. Den har förekommit i ett par tusen år. Och orsakerna är naturligtvis många. Den främsta är nog enbart traditionen. Men tradition är inte något positivt i sig. När ren tortyr har blivit tradition, då är det om någonsin dags att reagera. Då kan man inte under hänvisning till internationellt samarbete och respekt för olika länders kulturer tiga eller säga: Det där skall vi inte lägga oss i. Då är det dags att reagera. Vi fördömer, med rätta, apartheid som något som är ovärdigt mänskligheten. På samma sätt borde vi uttala vår avsky mot clitoridektomi.

Därför, herr talman, är det mycket bra att utrikesutskottet har använt så pass starka ord som man inte brukar se i ett utskottsbetänkande. Det är bra att utskottet inte har tvekat att i likhet med oss tala ut och kalla denna tradition vad den är: en förkastlig sedvänja. Det är också bra att ett mer aktivt agerande från svensk sida nu tycks ha kommit i gång.

Nu är det bara viktigt att inte ge upp utan att fortsätta. Vi får nämligen inte vara så naiva att vi räknar med att en tusenårig tradition försvinner bara för att Sverige öppet har fördömt den i FN eller skickar en observatör till ett seminarium där frågan i bästa fall kommer att tas upp. Vi måste vara beredda att ständigt ta upp frågan och att göra det i olika sammanhang. När det gäller tradition är opinion viktig, men den opinionen måste också växa fram hos människorna själva. Vi kan göra en insats på många sätt i fråga om det också. I vår biståndspolitik kan vi prioritera utbildningsprojekt, för utbildning leder till upplysning. Det går också att komma åt frågan via hälsovården. De här

operationerna utförs av kvinnor som får betalt för dem. De är, precis som alla andra, måna om sitt levebröd, och de har också en viss status. Om de i stället fick utbildning t. ex. för att lära ut barnbegränsning skulle de kanske kunna behålla både sin inkomst och sin status. Ett annat sätt att gå till väga är via kvinnoorganisationerna. Där är nämligen inte kontakterna så högtidliga. Där kan samtalen föras på en mänsklig nivå. Där härskar inte diplomats stelbenta lagar. Där kan man sprida kunskap från människa till människa utan att det behöver verka förödmjukande.

Herr talman! Utskottet och vi motionärer är ense i sak, och det är bra. Jag kan därför yrka bifall till utskottets hemställan.

Jag vill bara till sist uttrycka en förhoppning om att Sverige, när frågan nu på nytt har blivit aktuell, fortsätter att driva den och inte ger upp så lätt som man tycks ha gjort i slutet på 1950-talet.

Det här är en fråga om förtryck, och vi brukar i andra sammanhang vara envisa och snabba i att motarbeta och fördöma förtryck. Då bör vi göra det också i fråga om kvinnlig omskärelse.

ALLAN HERNELIUS (m):

Herr talman! Karin Ahrlund har till riksdagens protokoll fogat en ytterligare motivering till utskottets betänkande, en mycket talande motivering. Jag tackar henne för det. Jag kan säga att vi alla i utskottet delar hennes förhoppning att arbetet måtte kunna gå vidare.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 13 Föredrogs

Utrikesutskottets betänkande

1978/79:7 med anledning av propositionen 1978/79:14 om godkännande av överenskommelse mellan Sverige och Tyska Demokratiska Republiken om avgränsning av kontinentalsockeln m. m.

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

1978/79:9 med anledning av motion om översyn av avtal med Norge om uttagande av sociala avgifter

1978/79:10 med anledning av motioner om vissa avgiftsfrågor

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

Onsdagen den
29 november 1978

Föredrogs socialutskottets betänkande 1978/79:16 med anledning av motioner om vissa allergifrågor.

Vissa allergifrågor

I detta betänkande behandlades motionerna
1977/78:292 av John Johnsson m. fl. (s),
1977/78:441 av Margareta Andrén (fp),
1977/78:626 av Marianne Karlsson (c) och
1977/78:1112 av Åke Wictorsson m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde tillsättandet av en parlamentarisk utredning för framläggande av ett program mot allergisjukdomarna och förslag till åtgärder för att förbättra allergikernas situation i samhället.

Utskottet hemställde

1. beträffande åtgärdsprogram mot allergisjukdomarna, m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:441 och motionen 1977/78:1112,
2. beträffande förbud mot användning av heltäckande textilmattor i offentliga lokaler m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:292 och motionen 1977/78:626.

MARGARETA ANDRÉN (fp):

Herr talman! Det här betänkandet från socialutskottet gäller flera motioner som behandlar allergifrågor. Trots att utskottet är helt enigt och trots att flera av motionerna fått en ganska positiv behandling – även om de naturligtvis blivit avstyrkta – vill jag göra några kommentarer.

Jag vill göra det mot den bakgrunden att de allergiska sjukdomarna ständigt ökar. Och jag tror att allt fler börjar förstå att vi nu måste ta ett samlat grepp om hela det här problemområdet för att försöka minska besvären och sjukdomssymtomen och framför allt orsakerna till dessa.

Eftersom vi här i kammaren tidigare vid några tillfällen haft ganska ingående debatter om förekomsten av allergi och orsakerna till dess uppkomst, skall jag inte nu gå in på den delen. Precis som i utskottsbetänkandet kan jag i stället bl. a. hänvisa till den interpellationsdebatt som jag och dåvarande statsrådet Ingegerd Troedsson hade i januari 1977.

Eftersom allergiproblemen på intet sätt minskat har jag i min nu aktuella motion, 1977/78:441, bl. a. föreslagit att en särskild nämnd för allergifrågor skall inrättas. En sådan nämnd borde underställas socialstyrelsen och ha till uppgift att leda det centrala informationsarbetet samt i övrigt handlägga de frågor som kan vara av betydelse för att förhindra allergiernas utbredning. Om ett särskilt statligt organ inrättas för att handlägga frågor om allergi kan det innebära att samhället erhåller en systematiserad planläggning, information och utbildning, som kan förhindra en av våra stora folksjukdomar.

Många astmatiska barn måste på grund av skolmiljön under längre eller kortare tid vara borta från skolan. Jag har exempel på att allergiska barn varit borta hela terminer på grund av ofullständig städning i lokalerna eller att det

funnits olämpliga textilier, växter eller djur. Det går i svåra fall inte att i samma klass ha t. ex. astmatiska barn tillsammans med barn som har djur hemma. Vi måste på alla sätt sträva efter att skolmiljöerna verkligen är så utformade att barn inte på grund av miljön hindras att delta i undervisningen. De barn som på grund av dåligt sanerade skollokaler får stor frånvaro får ju också lätt försämrade studieresultat. Tillsammans med redan befintliga allergiproblem kan en sådan dålig skolstart få svåra konsekvenser för hela livet.

Skolöverstyrelsen tycks inte riktigt vilja erkänna att frekvensen av allergiska barn skulle ligga så högt som bortåt 15 %. Men tyvärr är nog detta fallet, vilket bl. a. framgår av en undersökning som gjorts i Linköping, där man kom fram till att ca 15 % av alla sjuåringar redan hade allergiska besvär. Även Läkaresällskapet har konstaterat att allergiska sjukdomar hos vuxna är minst 10 % och att förekomsten är högre hos barn och ungdomar.

I varje skolklass finns det oftast något eller några barn som har allergiska anlag. Man bör verkligen ha detta i minnet när man planerar för skolmiljöerna. Och här kommer problemet med heltäckningsmattor också in. Tyvärr råder det fortfarande delade meningar i de olika kommunerna om heltäckningsmattor. Ett klart och snabbt ställningstagande från socialstyrelsen i den här frågan är därför mycket angeläget.

Med tanke på vad jag sagt om skolmiljöerna och förekomsten av allergi hos skolbarn tycker jag, att det finns skäl för att det inom skolöverstyrelsen borde finnas en befattning som hade till uppgift att handlägga just de här frågorna. Riksförbundet mot allergi är av samma uppfattning och framhåller i sitt remissyttrande, att det är synnerligen viktigt att t. ex. en allergikonsulent-tjänst inrättas inom skolöverstyrelsen.

Över huvud taget har de remissinstanser som yttrat sig över min motion – och det gäller f. ö. även Åke Wictorssons – sett positivt på flera av förslagen och tillstyrker också att åtgärder i motionens syfte sätts in. Socialstyrelsen framhåller ju sammanfattningsvis, "att motionerna innefattar många värdefulla synpunkter och förslag som bör beaktas i det fortsatta arbetet med att förebygga och behandla allergisjukdomarna och att ett samordnande program för samhällets insatser bör övervägas". Docent Lindholm i socialstyrelsens vetenskapliga råd framhåller, "att det över huvud taget fordras en enorm kraftsamling för att via alla olika kanaler finna ett nytt synsätt på hela allergiproblematiken och att detta är ännu mer aktuellt nu i en tid med knappa resurser, om kraven på sjukvård från allergipatienterna kontinuerligt kommer att öka".

Även Läkaresällskapet anser att det är synnerligen angeläget att en utredning kommer till stånd för ett program mot allergisjukdomarna. Likaså framhåller docent Sven Kræpelien – expert på allergisjukdomar – att det är angeläget att det görs en samordnad insats från samhällets sida för att penetrera allergikernas problem och för att minska allergisjukdomarnas utbredning.

Socialstyrelsen hänvisar i sitt yttrande över motionen till att förutvarande statsrådet Troedsson i juni i år beslutat att inom socialdepartementet skall

göras en kartläggning av samhällets nuvarande och planerade insatser för barn med allergiska anlag och besvär. Jag hoppas att statsrådet Hedda Lindahl skyndsamt kommer att fullfölja den kartläggningen, som skall ske i samråd med socialstyrelsen, skolöverstyrelsen, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet och Riksförbundet mot allergi. Det kan väl i och för sig vara riktigt som socialstyrelsen och även utskottet anser, nämligen att man bör avvakta denna kartläggning innan man tar ställning till en särskild nämnd eller parlamentarisk utredning. Utskottet stryker ju också under att denna kartläggning bör ske snabbt.

Till slut, herr talman, konstaterar jag med tillfredsställelse att man inom regeringskansliet överväger ett lagförslag med bestämmelser som syftar till begränsning av tobaksrökning i offentliga lokaler. Detta skulle ju få stor betydelse för allergiker, och som ledamot i den statliga tobakskommittén hälsar jag ett sådant förslag med stor glädje, eftersom det sammanfaller med kommitténs riktlinjer. Då jag trots avstyrkandet delvis fått gehör för mina förslag och synpunkter har jag inget annat yrkande än utskottets.

ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! I socialutskottets betänkande nr 16 föreslås avslag på bl. a. den av mig m. fl. undertecknade motionen 1112, där vi kräver en parlamentarisk utredning med uppgift att framlägga ett program mot allergisjukdomarna och förslag till åtgärder för att förbättra allergikernas situation i samhället.

Vårt krav i motionen har tillstyrkts av samtliga remissinstanser, innefattande Läkaresällskapet, Riksförbundet mot allergi, skolöverstyrelsen, socialstyrelsen och omgivningshygieniska avdelningen vid statens naturvårdsverk. Socialstyrelsen har dock ansett, att man bör avvakta resultaten av ett inom socialstyrelsen och socialdepartementet påbörjat utredningsarbete innan man tar ställning till på vilket sätt den fortsatta utredningen skall bedrivas. Socialutskottet har byggt sitt ställningstagande på socialstyrelsens yttrande och därmed skjutit frågan om utarbetande av ett samlat åtgärdsprogram mot allergierna på framtiden.

Det är beklagligt att socialutskottet inte ansett sig ha tillräckligt underlag för att ställa sig bakom uppfattningen att de allergiska sjukdomarna är ett så stort problem och har en så allvarlig karaktär att kampen mot dem bör bedrivas med det politiska medel som en parlamentarisk utredning utgör. I själva verket motsäger utskottet sig självt. Utskottet konstaterar nämligen att "kraftfulla insatser måste göras för att förbättra situationen för dem som har benägenhet för allergi eller som lider därav. Insatserna måste avse en rad områden av samhällslivet och bör därför grunda sig på ett samlat åtgärdsprogram." Det är verkligen förvånande att utskottet inte ansett att detta förutsätter den kraftsamling som en politiskt förankrad utredning kan ge.

Eftersom det är sannolikt att riksdagen följer ett enigt utskottsbetänkande innebär ställningstagandet i socialutskottet att kampen mot allergierna fördröjs. Det innebär, förutom onödiga lidanden för dem som drabbas av allergierna, också betydande samhällsekonomiska kostnader, då vi vet att

10–15 % av befolkningen i dag drabbas av allergier. Jag kan konstatera detta, eftersom jag vet att det kartläggningsarbete som hittills bedrivits i socialdepartementet har skett på sparlåga med begränsade personella resurser. Dessutom måste slutresultatet av arbetet i socialdepartementet, såvitt jag kan förstå, ändå innebära att vi måste förankra det framtida arbetet i politiska beslut, varför sannolikt den av oss föreslagna utredningen måste komma. Det framgår även av remissinstansernas yttranden, i vilka betonas dels att kampen mot allergierna fordrar insatser över praktiskt taget hela samhällsfältet, dels att det behövs en enorm kraftsamling för att insatserna skall få tillräcklig genomslagskraft.

Arbetarrörelsen drev en gång kampen mot folksjukdomen tuberkulos och förde den till ett lyckligt slut. På samma sätt måste det nu vara vår uppgift att gå till kamp mot denna nya folksjukdom: de allergiska sjukdomarna. Tuberkulosen var en sjukdom som i stor utsträckning var miljöbetingad och hade sin rot i fattigdom, trångboddhet och dålig hygien. För att komma till rätta med den sjukdomen fordrades därför en revolutionär förändring av hela samhället. De allergiska sjukdomarna beror också i stor utsträckning på miljöfaktorer, som dock är betydligt mer sofistikerade och svåra att spåra. Till en del synes dessa faktorer vara ett resultat av det moderna samhället. För en aktiv och medveten miljöopinion bör därför den här kampen vara en stor angelägenhet. Om orsakerna till allergier i samhället undanröjs, så blir samhällsmiljön hälsosammare också för dem som inte drabbas av allergier. Därför måste vi snabbt och målmedvetet mobilisera hela samhället i kampen mot de allergiska sjukdomarna.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen 1112.

KERSTI SWARTZ (fp):

Herr talman! Socialutskottet har ägnat stor uppmärksamhet åt de problem som Åke Wictorsson och Margareta Andrén tar upp i sina motioner. Utskottets starka skrivning visar väl också att vi verkligen ser allvarligt på den här frågan.

Vi betonar att kraftfulla insatser behövs. Likaså säger vi att dessa måste avse en rad områden i samhällslivet och därför måste grunda sig på ett samlat åtgärdsprogram. Men detta samlade åtgärdsprogram kräver onekligen förbättrande arbete, och en del är faktiskt redan i gång. Vi understryker att det utredningsarbete som pågår måste ske snabbt. I betänkandet säger vi också: "Beträffande utredningen inom socialdepartementet bör framhållas att fortlöpande samråd skall ske med bl. a. socialstyrelsen, skolöverstyrelsen, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet och Riksförbundet mot allergi." Vi anser att detta arbete måste slutföras innan vi tar ställning till de förslag som förs fram i Åke Wictorssons och Margareta Andréns motioner.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Onsdagen den
29 november 1978

Vissa allergifrågor

ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Socialdepartementet hade ett sammanträde om allergifrågorna den 30 augusti 1977. Vid det sammanträdet redovisades behov av insatser på en rad områden. Man kom då överens om att man skulle kontakta socialstyrelsen, utbildningsdepartementet, kommunikationsdepartementet, planverket, byggforskningen, Landstingsförbundet, Kommunförbundet, arbetsmarknadsstyrelsen, riks försäkringsverket, regionsjukvårdsutredningen och barnmiljöutredningen.

Det uppdrogs åt en mindre arbetsgrupp att ta dessa kontakter, och så bestämde man att det skulle hållas ett nytt sammanträde senast hösten 1978. I dag, den 29 november 1978, har den mindre gruppen endast haft kontakt med socialstyrelsen. I övrigt har det inte hänt särskilt mycket på departementsnivå, och något nytt sammanträde med den stora arbetsgruppen har självfallet inte kunnat hållas. Det är det här arbetet som socialutskottet sätter sin lit till och som utskottet räknar med skall ge snabba resultat.

Herr talman! Jag vill karakterisera socialutskottets förmodanden på den här punkten som någonting som snarast bör föras över till avdelningen för fromma förhoppningar.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen nr 1112 av Åke Wictorsson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15 Föredrogs

Socialutskottets betänkande

1978/79:17 med anledning av motioner om företagshälsovården, m. m.

Kulturutskottets betänkande

1978/79:15 med anledning av motioner om fritidspolitiska frågor

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

Onsdagen den
29 november 1978

Statsbidrag till Handelshögskolan i Stockholm

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1978/79:13 med anledning av propositionen 1978/79:15 om statsbidrag till Handelshögskolan i Stockholm jämte motioner.

I propositionen 1978/79:15 hade regeringen (utbildningsdepartementet) – efter föredragning av utbildningsministern Jan-Erik Wikström – föreslagit riksdagen att bemyndiga regeringen att ikläda staten de ekonomiska förpliktelser som följde av ett den 5 september 1978 träffat och till statsrådsprotokollet bifogat avtal om Handelshögskolan i Stockholm.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås att regeringen bemyndigas ikläda staten de ekonomiska förpliktelser som följer av ett avtal mellan staten, Handelshögskoleföreningen i Stockholm och Handelshögskolan i Stockholm.

Enligt avtalet skall ett indexreglerat statsbidrag utgå till högskolan vilket bidrag för budgetåret 1979/80 bör beräknas till ca 7 milj. kr. Avtalet, som ersätter ett tidigare avtal från 1954, avser tiden den 1 juli 1979–den 30 juni 1994 och förlängs om inte uppsägning sker minst två år före avtalstidens utgång.”

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1978/79:27 av Stig Alemyr m. fl. (s), vari yrkats

1. att riksdagen med avslag på propositionen 1978/79:15 beslutade bemyndiga regeringen att förlänga nuvarande avtal om Handelshögskolan i Stockholm att gälla fr. o. m. den 1 juli 1979 t. o. m. den 30 juni 1984,

2. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om en utredning om Handelshögskolans i Stockholm framtida ställning, och

1978/79:28 av Eva Hjelmström m. fl. (vpk), vari med avslag på propositionen 1978/79:15 yrkats

1. att riksdagen uttalade att nu gällande avtal mellan staten, Handelshögskoleföreningen i Stockholm och Handelshögskolan i Stockholm borde sägas upp snarast och inget nytt avtal ingås,

2. att riksdagen hos regeringen hemställde om åtgärder för att inordna Handelshögskolan i Stockholm i det statliga utbildningsväsendet och att därvid beaktades vad som i övrigt anförts i motionen.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande staten som part i avtal rörande Handelshögskolan i Stockholm skulle avslå motionen 1978/79:28 yrkandet 1,

2. att riksdagen beträffande inordnande den 1 juli 1979 av Handelshögskolan i Stockholm i det statliga utbildningsväsendet skulle avslå motionen

Onsdagen den
29 november 1978

*Statsbidrag till
Handelshögskolan
i Stockholm*

1978/79:28 yrkandet 2,

3. att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:15 och med avslag på motionen 1978/79:27 bemyndigade regeringen att ikläda staten de ekonomiska förpliktelser som följde av det den 5 september 1978 träffade avtalet om Handelshögskolan i Stockholm.

Reservation hade avgivits av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Roland Sundgren, Lennart Bladh, Torsten Karlsson och Egon Jacobsson (samtliga s) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

a) att riksdagen beträffande utredning om Handelshögskolans i Stockholm framtida ställning med bifall till motionen 1978/79:27 yrkandet 2 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförte,

b) att riksdagen med avseende på statsbidrag till Handelshögskolan i Stockholm med avslag på propositionen 1978/79:15 och med anledning av motionen 1978/79:27 yrkandet 1 bemyndigade regeringen att ikläda staten i förhållande till nuläget oförändrade ekonomiska förpliktelser för tiden den 1 juli 1979—den 30 juni 1984.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Jag skall fatta mig kort och vill i huvudsak hänvisa till motiveringarna i den motion som jag tillsammans med några partikamrater har väckt med anledning av propositionen 1978/79:15.

Riksdagens beslut om den nya högskolan häromåret innefattade också ett beslut om enhetligt huvudmannaskap för högskoleområdet. Uppenbarligen anser de borgerliga partierna att det endast skall gälla för primär- och landstingskommunala utbildningar, inte för de privata som fortfarande finns kvar.

Vänsterpartiet kommunisterna har alltid hävdade att all högskoleutbildning bör vara i samhällets regi. Det gäller självfallet också Handelshögskolan i Stockholm, under årtionden en utbildningsanstalt för administratörer åt storkapitalet, vars ideologi genomsyrat och genomsyrar hela högskolan. Det är i dag den enda ekonomutbildning som ligger utanför det statliga högskoleväsendet. De övriga har sedan länge inordnats, och det finns ingen som helst anledning att så inte skulle ske också med Handelshögskolan i Stockholm.

Jag vill därför yrka bifall till motionen 1978/79:28.

LARS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Socialdemokraterna i utbildningsutskottet har anmält reservation mot den borgerliga majoritetens förslag i mom. 3 i utskottets betänkande nr 13. Förslaget innebär att riksdagen skall bemyndiga regeringen att ikläda staten de ekonomiska förpliktelser som följer av ett den 5 september 1978 träffat avtal om Handelshögskolan i Stockholm.

Vi reserverar oss främst därför att propositionen inte redovisat några överväganden om Handelshögskolans framtida ställning i relation till den statliga högskoleorganisationen.

Vi erinrar om att propositionen 1975:9 om reformering av högskoleutbildningen framhöll att frågan om det framtida förhållandet mellan staten och Handelshögskolan fick prövas då avtalet löpte ut. Detta sades i propositionen i samband med en redovisning av att TCO i sitt remissyttrande över U 68 hade förordat att förhandlingar skulle tas upp med huvudmannen för Handelshögskolan om ett förstalligande av skolan.

Uttalandet i propositionen 1975:9 korrigerades inte i den borgerliga trepartiregeringens proposition 1976/77:59 om utbildning och forskning inom högskolan. Den propositionen var dagtecknad den 10 februari 1977. Vi ansåg oss från socialdemokratiskt håll kunna utgå från att uttalandet från 1975 stod fast, alltså att en prövning av förhållandet mellan staten och Handelshögskolan skulle göras i samband med att avtalsperioden löpte ut. Vi visste också att arbetet med propositionen 1976/77:59 hade fått bedrivas under stark tidspress. Det kunde därför vara förståeligt om man inte hann med Handelshögskoleproblematiken i den propositionen.

Det fanns emellertid en möjlighet för den borgerliga trepartiregeringen att senare under våren, före den 30 juni 1977, då avtalet skulle sägas upp, ta upp en diskussion om Handelshögskolans ställning. Men så skedde inte. Några överväganden om Handelshögskolans framtida ställning har således inte meddelats riksdagen.

Mot bakgrund av för det första uttalandet i 1975 års proposition, för det andra de utblivna övervägandena i den nu föreliggande propositionen och för det tredje att utredningen om huvudmannaskapsfrågorna, som f. ö. tycks ha anmärkningsvärt svårt för att ens utlysa ett första sammanträde, bara skall syssla med kommunala och statliga utbildningar, så anser vi att en utredning bör tillsättas om Handelshögskolans framtida ställning.

I det läget anser vi det inte motiverat att i det nya avtal som måste komma till stånd, eftersom det gamla går ut den 30 juni 1979, ikläda staten ökade ekonomiska förpliktelser. Vi anser det då inte heller nödvändigt med en så lång avtalsperiod som regeringen nu föreslagit, nämligen 15 år. Den utredning vi begär borde kunna klara av sin uppgift på så kort tid att avtalsperioden kan sättas till fem år den här gången.

Sedan vill jag göra ytterligare ett par kommentarer till något som kanske egentligen inte direkt skall beslutas av riksdagen men som ändå tas upp i propositionen, nämligen Handelshögskolans utbildning, som ju beröms i propositionen och i andra sammanhang från en del håll. Jag noterar att representanter för skolan vid förhandlingar om statsbidrag har redogjort för, som de säger, en översyn i syfte att på skilda områden förstärka utbildningen inom den offentliga sektorn. Jag har egentligen bara två kommentarer till detta. Den första är att huvudmannen tydligen själv bedömer att utbildningen i fråga om den offentliga sektorn inte är tillräcklig. Den andra kommentaren är att det borde skolans huvudman ha tänkt på litet tidigare, då man verkar i ett land där ändå den offentliga sektorn har växt avsevärt sedan 1909, då Handelshögskolan kom till. Men det kanske är på det sättet att det fortfarande känns förpliktande att beakta 1 § i grundstadgarna från 1909. Där står det:

Onsdagen den
29 november 1978

*Statsbidrag till
Handelshögskolan
i Stockholm*

”Handelshögskolan i Stockholm har till ändamål att genom vetenskaplig undervisning och forskning befrämja affärsverksamhetens höjande inom landet.”

Sett i dagens ljus är ju detta en ganska begränsad ändamålsparagraf, och det är därför förvånande att den skall vara kvar i det nya avtalet. Det borde kanske också de ha tänkt på som från samhällets sida förhandlar med huvudmannen i det här sammanhanget.

Herr talman! Jag skall nöja mig med detta och ber att få yrka bifall till den reservation som är fogad till utbildningsutskottets betänkande nr 13.

JÖRGEN ULLENHAG (sp):

Herr talman! Det nu gällande avtalet som reglerar finansieringen av verksamheten vid Handelshögskolan i Stockholm innebär i korthet följande. 275 studerande skall tas in i grundutbildningen vid Handelshögskolan. Inga elevavgifter skall utgå. Det statliga bidraget utgår årligen fram till den 30 juni 1979 med 39 % av kostnaderna – inkl. lönekostnadspålägg – vid en i avtalet angiven personalstat. Vidare bidrar Stockholms kommun med ett årligt belopp av 260 000 kr. under vissa förutsättningar. Kommunen upplåter dessutom kostnadsfritt tomt för Handelshögskolans byggnad. Handelshögskoleföreningen tillskjuter återstående medel för verksamheten.

Vid de förhandlingar som förts sedan avtalet sagts upp har företrädare för staten, Handelshögskoleföreningen i Stockholm och Handelshögskolan träffat avtal om Handelshögskolan. Förutsättningen är att regeringen godkänner avtalet sedan riksdagen fattat erforderligt beslut.

Det nya avtalet innebär en del förändringar. Bl. a. ökas antalet ledamöter i högskolans direktion från 8 till högst 12 genom att de anställda och de studerande får möjlighet att utse ledamöter. Avtalstiden blir 15 år, med förlängning om uppsägning inte sker. Statsbidraget ökar med ca 2 milj. kr. per år i nuvarande penningvärde, av vilket belopp ungefär hälften har beräknats för högskolans riksomfattande biblioteksverksamhet.

Bakgrunden till förslaget i propositionen är att högskolan väl har hävdat sin ställning bland universitet och övriga högskolor i fråga om kvalitet i utbildning och forskning. Det konstateras dessutom i propositionen att utbildningen har reformerats och moderniserats ”för att motsvara de krav som näringslivet och samhället i övrigt ställer på en ekonom”. F. n. pågår en översyn inom högskolan – Lars Gustafsson har varit inne på detta – som syftar till att förstärka utbildningen i fråga om den offentliga sektorn. Det statliga bidraget täcker närmare 40 % av kostnaderna för verksamheten vid högskolan. Det understiger kostnaderna för motsvarande antal examinerade med ekonomisk grundutbildning vid de statliga högskoleenheterna. Med hänsyn till detta blir föredragandens slutsats i propositionen att den träffade uppgörelsen från ekonomisk synpunkt är tillfredsställande för staten.

Utbildningsutskottets majoritet anser att man i avtalet uppnått en godtagbar lösning av frågan om Handelshögskolans fortsatta statliga bidrag. Utskottet tillstyrker därför att regeringen får det i propositionen begärda bemyndigandet.

*Statsbidrag till
Handelshögskolan
i Stockholm*

Två motioner har väckts med anledning av propositionen, och de har redan kommenterats från socialdemokratiskt och kommunistiskt håll. I båda hemställs att riksdagen skall avslå förslaget. I den socialdemokratiska motionen 1978/79:27 föreslås att en utredning skall tillsättas om Handelshögskolans framtida ställning och att oförändrade avtalsvillkor skall gälla t. o. m. den 30 juni 1984. I den motionen är man kritisk mot sammansättningen av Handelshögskolans direktion. Om detta kan man säga – jag var nyss inne på detta – att det allmänna har ett betydande inflytande i direktionen enligt avtalsförslaget genom att regeringen utser dels ordförande, dels ytterligare en ledamot. Det nya i avtalet innebär att representanter för de anställda och de studerande – liksom vid de statliga högskoleenheterna – skall ha rätt att utse ledamöter.

I den socialdemokratiska motionen tas också den föreslagna indexregleringen upp till en kritisk granskning. Nu bör man komma ihåg, att vi även nu har ett indexreglerat statsbidrag. Det tillkom under den socialdemokratiska regeringen genom ändring år 1974. Det innebär att statsbidrag utgår med 39 % av kostnaderna vid en i avtalet angiven fiktiv personalstat med statliga löner. Det nuvarande indexet har givit upphov till vissa tolkningsproblem. Det är därför det har skett en ändring i det nya avtalet i detta hänseende. Ändringen kan snarast sägas vara av teknisk natur. Utbildningsutskottet har alltså inte funnit att de invändningar som reses i den socialdemokratiska motionen är av den karaktären, att riksdagen skall avslå propositionen. Utskottet föreslår att motionen 1978/79:27 skall avslås.

Vpk-motionen 1978/79:28 utmynnar i ett förslag om att nu gällande avtal mellan staten, Handelshögskoleföreningen i Stockholm och Handelshögskolan i Stockholm bör sägas upp snarast och inget nytt avtal ingås. Som framgår av utskottsbetänkandet slår vpk-motionen här in en öppen dörr. Det nu gällande avtalet har redan sagts upp av en av de avtalslutande parterna och upphör därför att gälla med utgången av juni månad 1979. Självfallet kan riksdagen inte besluta i enlighet med ett sådant förslag. Vidare vill man i vpk-motionen, att Handelshögskolan i Stockholm skall inordnas i det statliga utbildningsväsendet och att innehållet i utbildningen skall ändras så, att skolan i sin undervisning företräder löncarbetarnas intressen. Genom de förändringar i avtalet som nu görs ansluter utbildningen vid Handelshögskolan till grundidéerna bakom högskolereformen. Det är inte heller, som man får ett intryck av i vpk-motionen och av Eva Hjelmströms anförande nyss, några privatkapitalismens lakejer man utbildar på Handelshögskolan.

Det är viktigt att det råder likartade yttre förutsättningar för att utbildningar skall kunna genomföras på lika villkor. Utbildningen vid Handelshögskolan kan granskas utifrån detta.

Det bedrivs en värdefull utbildning vid Handelshögskolan i Stockholm. Genom de förändringar som nu görs i avtalet demokratiseras direktionen vid Handelshögskolan. Såväl studerande som anställda bereds plats.

Av avgörande betydelse för rekryteringen av studerande är reglerna för behörighet. Det är viktigt att understryka, att likartade regler som för

Onsdagen den
29 november 1978

*Statsbidrag till
Handelshögskolan
i Stockholm*

högskolan i övrigt gäller för Handelshögskolan. Antagningen är f. ö. tekniskt samordnad genom UHÄ:s centrala antagningsenhet.

Ett samhälle är betjänt av väl utbildade ekonomer. Denna utbildning sker i dag genom universitetens och högskolornas ekonomutbildningar och den sker genom utbildningen på Handelshögskolan i Stockholm. Det är inte nödvändigt att alla ekonomer har precis samma utbildning. I dag kan man välja en ekonomisk utbildning med inriktning åt det konsumentekonomiska hållet, och man kan, om man så vill, välja en utbildning med internationell inriktning. Utbildningen vid Handelshögskolan i Stockholm har sin egenart. Ser man denna mångfald som värdefull är det lätt att vara med om ett beslut om ett nytt avtal för Handelshögskolan i Stockholm.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Jörgen Ullenhag uppehöll sig länge vid att man har säkerställt ett inflytande vid Handelshögskolan i Stockholm. Det bästa sättet att säkerställa ett inflytande är självfallet att Handelshögskolan inordnas under det statliga utbildningsväsendet precis som skett med de tidigare privata högskolorna i landet.

Sedan sade Jörgen Ullenhag att vpk med sin motion slår in en öppen dörr vad gäller avtalet. Desto bättre, för då kan man ju få den här förändringen än snabbare.

Jörgen Ullenhag tog också upp den kritik som vi riktat mot den utbildning som sker vid Handelshögskolan i Stockholm och som också Lars Gustafsson var inne på i och med att han citerade § 1 i de stadgar man där har, nämligen den att handelshögskolan är en plantskola för storföretagens proselyter. F. n. pågåren översyn som skulle innefatta att man i litet större utsträckning ägnar sig åt den offentliga sektorn, men också där gäller att bästa sättet att få ett inflytande och en förändring till stånd är att skolan övergår från att vara en privat högskola till att bli en samhällshögskola. Man kan ju titta på den sociala rekryteringen till högskolan för att se vilka som söker sig dit. Kärnfrågan här är vilken principiell uppfattning man har om högskoleutbildningen. Där var man väl tidigare överens om att all högskoleutbildning i princip borde vara i samhällets regi. Det är uppenbart att man från de borgerliga partiernas sida har ändrat uppfattning.

LARS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Först bara ett par ord om huvudmannaskapet. I propositionen från år 1975 sades att det var önskvärt att man syftade mot ett samlat huvudmannaskap för högskoleutbildningen och att man skulle ha en sammanhållen organisation. Där blev det emellertid så att den utredning som skulle syssla med huvudmannaskapsfrågorna bara skall syssla med de primärkommunala, landstingskommunala och statliga högskoleutbildningarna och deras relationer och inte med den kvarvarande privata högskoleutbildningen. Därför menar vi att det är önskvärt att någon annan tar hand om

denna uppgift, såvitt man inte kan låta den tillsatta huvudmannaskapsutredningen ta sig an denna uppgift. Men som jag sade verkar det vara trögt att få i gång denna utredning, varför det kanske inte är värt att man ger den ytterligare arbetsuppgifter. Igångkörningsperioden kan då komma att bli ännu längre än den tycks bli nu. Inom parentes sagt kunde det vara intressant att vid något tillfälle få en redovisning för varför utredningar som regeringen tillsätter inte sätter i gång inom rimlig tid. Men det är ju en annan affär. Vi menar att det är viktigt att även den här aspekten när det gäller privata högstskolor tas upp till genomlysning.

När det sedan gäller direktionens sammansättning, dvs. den som svarar mot högskolestyrelserna, är det riktigt att man ökar den från 8 till 12 ledamöter och att det blir ökad representation från de anställda. Om man nu talar om demokratisering och om att det är viktigt att vissa regelsystem görs någorlunda likartade, borde man vid dessa förhandlingar ha gått ett steg till. Relationen mellan allmänna och icke allmänna företrädare i den här styrelsen borde vara lika med den i de andra högskolestyrelserna. I detta fall skulle det ha blivit åtta resp. fyra, dvs. fyra allmänna och åtta icke allmänna. Nu är det tre allmänna och nio icke allmänna. Man borde ha kunnat ta steget fullt ut på en gång.

Några ord om indexregleringen. Det är riktigt att det finns indexregleringsmoment av en viss omfattning redan i det nuvarande avtalet, men indexregleringen föreslås nu också omfatta datortid och vissa arvoden. Man utökar alltså omfånget för indexregleringen i och med avtalet. Från vår utgångspunkt sett tycker vi inte att det finns någon anledning att göra detta, när vi vill ha en utredning om Handelshögskolans ställning.

Sedan kommenterade Jörgen Ullenhag ytterligare utbildningen i högskolan. Han strök under att det fanns kvalitet i denna utbildning och i forskningen och att man håller på med att reformera och modernisera. Jag vill stryka under att det är en ganska senkommen modernisering och reformering, i varje fall när man talar om den offentliga sektorn. Man kan fortfarande fråga sig varför den i så fall har dröjt så länge. Den lär inte vara färdig ännu, utan den pågår fortfarande. På den punkten borde man ha kunnat åstadkomma mycket mera. När man ändå gör sådana här saker kvarstår min fråga om varför samhällets representanter inte ser till att man får en annan ändamålsparagraf som ju är ingången till allt detta. Paragrafen om att man skall befrämja affärsverksamhetens höjande inom landet står kvar, och det tycker jag är en tämligen begränsad ändamålsparagraf i våra dagar. Det är möjligt att den var vettig 1909, men nu är det faktiskt snart 1979.

JÖRGEN ULLENHAG (fp):

Herr talman! Får jag först vända mig till Lars Gustafsson. Han tar upp vad som sades i 1975 års proposition om reformering av högskoleutbildningen. Det är viktigt att man då kommer ihåg att det enda som sägs i den propositionen, närmare bestämt på s. 506, är att frågan om det framtida förhållandet mellan staten och Handelshögskolan får prövas i samband med kommande förhandlingar. Något ställningstagande för eller emot ett förstat-

Onsdagen den
29 november 1978

*Statsbidrag till
Handelshögskolan
i Stockholm*

ligande togs alltså inte i den propositionen. Nu har regeringen prövat frågan och kommit fram till resultatet att den nuvarande ordningen med vissa betydelsefulla ändringar bör bestå.

Den andra fråga som Lars Gustafsson tar upp gäller indexregleringen, och jag upprepar vad jag tidigare sade att den föreslagna ökningen uppgår till 2 milj. kr. i nuvarande penningvärde och att hälften av den ökningen går till högskolans biblioteksverksamhet. Denna verksamhet har såväl studerande som forskare och myndigheter utanför Handelshögskolan stor glädje av.

Självfallet beror Eva Hjelmströms mycket starka aversion mot Handels- högskolan i Stockholm på att hon grundar sig på den kommunistiska ideologin. Några rader i vpk-motionen belyser detta: "Det privata kapitalet utbildar sina administratörer och beväpnar dem med sin ideologi. Därigenom vill man vinna medlöpare som skall tillgodose kapitalägarnas klassintressen på bekostnad av lönearbetarnas."

Man talar också i vpk-motionen om att de studerande som utbildas vid Handelshögskolan kommer att ha som huvuduppgift att beröva lönearbetarna frukten av deras arbete. Jag bestrider den karakteristiken. Det förhåller sig inte på det sättet. Studerar man utbildningen vid Handelshögskolan finner man att den strävar efter allsidighet och att den håller en god kvalitet. Vill man ha ett blandekonomiskt system är det viktigt att det utbildas bra administratörer för såväl privat, offentlig som annan tjänst. Goda administratörer i privata företag medverkar till att göra dessa företag starka, och det skapar sysselsättning för många människor.

LARS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Jörgen Ullenhag säger nu att regeringen har prövat förhållandet mellan staten och Handelshögskolan, och det är möjligt. Men det finns inte särskilt stora spår av det i propositionen, även om det är riktigt att man 1975 sade att frågan skulle prövas. Man skall emellertid observera, som jag sade förut, att den passus som Jörgen Ullenhag citerar ur propositionen från 1975 står i anslutning till ett referat av vad TCO föreslagit i sitt remissyttrande, nämligen att förhandlingar om förstatligande skall tas upp. Det måste alltså ha varit frågan om ett förstatligande, och problematiken omkring detta, som då skulle prövas.

Det är riktigt att det inte innebär ett beslut eller syftar i någon speciell riktning när man säger att en fråga skall prövas. Men därför menar vi att den nu borde ha prövats. Och har nu regeringen verkligen prövat frågan borde det på något sätt framgå av propositionen, så att man får veta vilka överväganden som har gjorts. I redovisningen av en prövning måste rimligen ingå mer än att man bara kortfattat meddelar resultatet av prövningen. Där borde också övervägandena ingå, så att man kan se vilka för- och nackdelar som har vägts mot varandra innan regeringen har kommit fram till det resultat den nu uppenbarligen har gjort. Det finns alltså väldigt litet av det i denna proposition.

Med risk för att bli tjatig måste jag säga, att om man verkligen har gjort en prövning av för- och nackdelar borde man med huvudmannen ha tagit upp

ändamålsparagrafen. Den har Jörgen Ullenhag inte kommenterat på något sätt. Jag vidhåller att det är en ytterligt begränsad ändamålsparagraf, och den borde kunna reformeras efter 70 år.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! *Självfallet* genomsyras vår motion av vår ideologi – konstigt vore det väl annars – precis som jag förutsätter att utskottsbetänkandet präglas av den borgerliga ideologin om stöd till storföretagen.

Jag drar inte alla som utexamineras vid Handelshögskolan i Stockholm över en kam, men följer man Handelshögskolans historia finner man att det är ett faktum att Handelshögskolan har startats av storfinansen, att den utbildning som har skett där i huvudsak inneburit att man på allt sätt skall främja det privata näringslivet till nackdel för lönarbetarna i landet. Poängen med mitt anförande tidigare var att vi vill få till stånd en förändring av utbildningen vid Handelshögskolan. Vi vill få till stånd en demokratisering, och en sådan är bara möjlig om man får högskolan i samhällets regi.

JÖRGEN ULLENHAG (fp):

Herr talman! Till Lars Gustafsson vill jag säga att vi tydligen är överens om att det inte finns någon beställning på ett förstatligande i propositionen om högskolan från 1975. Att det har skett en prövning tycker jag framgår av den proposition utskottet har behandlat. Man redovisar där den värdering man gör av Handelshögskolans nuvarande verksamhet och föreslår vissa förändringar för att denna verksamhet skall bli ännu bättre i framtiden.

Låt mig till sist, herr talman, säga ytterligare ett par ord om utbildningen vid Handelshögskolan. Går man igenom kursplanerna och jämför dem med situationen för ett antal år sedan, kan man klart konstatera att det har skett mycket viktiga förändringar. Alternativa ekonomiska system, arbetsrätt, medinflytande och ekonomisk-historisk analys finns med i utbildningen. Till och med Kinas ekonomi finns med som en alternativkurs i tredje årskursen. Om Eva Hjelmström tycker det är bra vet jag inte, men så förhåller det sig i alla fall. Aktuella forskningsprojekt rör bl. a. boendedemokrati, medbestämmande, organisationsutveckling och hushållet som produktionsorganisation. Nu genomför man alltså en översyn för att få in ytterligare bitar från den offentliga sektorn. Jag vet också att man har lärare som är inriktade inom företagsekonomi mot det konsumentekonomiska hållet. Jag påstår alltså inte att allt är välbeställt på Handelshögskolan, men jag påstår att det har hänt väldigt mycket i positiv riktning och att man är medveten om att det behövs ytterligare förändringar.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Det är ju inte bara fråga om vilka kurser som finns, utan det är också fråga om hur man lär sig använda de kunskaper man får. Det måste väl ändå Jörgen Ullenhag själv erkänna.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 43

Onsdagen den
29 november 1978

*Statsbidrag till
Handelshögskolan
i Stockholm*

Onsdagen den
29 november 1978

*Statsbidrag till
Handelshögskolan
i Stockholm*

Mom. 1 och 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 28 av Eva Hjelmström m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 13 mom. 1 och 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 28 av Eva Hjelmström m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 274
Nej – 15
Avstår – 2

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Stig Alemyr m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars Gustafsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 13 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Stig Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars Gustafsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 152
Nej – 139

Onsdagen den
29 november 1978

*Statligt stöd till
åtgärder mot över-
svämningar i Emån*

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1978/79:7 med anledning av propositionen 1978/79:10 om statligt stöd till åtgärder mot översvämningar i Emån jämte motioner.

IVAN SVANSTRÖM (c):

Herr talman! Översvämningarna i Emån är bekanta över hela landet. Ända sedan Gustav Vasas tid har de varit ett stort bekymmer. Det förekommer översvämningar över mycket stora arealer, och det har i olika sammanhang gjorts upprepade försök att komma till rätta med problemet.

För ett tiotal år sedan bildades på frivillighetens grund ett s. k. vattendragsförbund. I detta vattendragsförbund finns det representanter för jordbruket, industrin, kommunerna och länsstyrelserna i såväl Kalmar län som Jönköpings län. Jag har själv haft förmånen att vara ledamot av detta vattendragsförbunds styrelse, och som strandägare känner jag till förhållandena mycket väl. Under en 15-årsperiod har det skett ca tio översvämningar av varierande storlek. Därför har jag, herr talman, tagit till orda trots att ett enhälligt utskott tillstyrkt propositionen. Jag vill nämligen gärna säga att vi i den bygd som berörs av problemen är tacksamma mot den dåvarande jordbruksministern Svante Lundkvist, som en gång efter en uppvaktning lovade att göra en utredning om de här frågorna, och mot Anders Dahlgren som står för propositionen. Vi är även tacksamma mot jordbruksutskottet som enhälligt har tillstyrkt denna proposition.

I den motion som jag har väckt skriver jag också att det är mycket tacknämligt att vi nu har kommit så långt att det läggs fram ett förslag och att staten effektivt stöder tillkomsten av de anordningar som behövs för att i görligaste mån få slut på översvämningarna.

På en punkt har jag dock anledning att göra ett tillägg för att det inte skall råda något missförstånd mellan mig som motionär och jordbruksutskottet. Jag har i min motion understrukt att dessa åtgärder bör företas i två etapper. Den ena åtgärden gäller upprepning av ån i praktiskt taget hela dess lopp, i varje fall i den del av loppet som är berörd av översvämningar. Jag kan i det sammanhanget säga att jag ansluter mig till utskottets ställningstagande med anledning av en annan motion, nämligen att man om möjligt skall fortsätta nedströms om Fliseryd. Den första etappen gäller alltså årensning. Den andra etappen avser arrangemang med invallningar, vilka förutsätter pumpstationer och liknande anordningar som medför årliga kostnader för markägarna.

Jag har observerat att bland remissinstanserna både länsstyrelsen och LRF haft den uppfattningen att den första etappen av åtgärderna, årensningen, som blivit nödvändig på grund av bristande rening i åns övre lopp, helt skall bestridas av samhällseliga medel. Just denna tanke har jag framfört i min motion men inte fått gehör för den.

Eftersom jag inser det meningslösa i att framställa ett säryrkande mot ett enhälligt utskottsförslag vill jag bara framföra den förhoppningen att de

Onsdagen den
29 november 1978

*Statligt stöd till
åtgärder mot över-
svämningar i Emån*

åtgärder som utskottet föreslagit och som riksdagen troligen kommer att anta skall visa sig ha positiva effekter.

LARS SCHÖTT (m):

Herr talman! Emåns översvämningar i Kalmar län är sedan många år ett stort problem. Propositionen och betänkandet om statligt stöd till åtgärder mot översvämningar i Emån bygger på den senaste Emåutredningen. Låt mig i dag endast erinra om att den inte är den första i ämnet. För egen del minns jag i varje fall två föregående sådana utredningar, en från 1930-talet med dåvarande landssekreteraren i Blekinge län Josef Fröberg som ordförande och en på 1960-talet under ledning av tidigare ordföranden i riksdagens tredje lagutskott professor Hugo Osvald.

Även andra områden av Kalmar län har haft översvämningar, men Emådalen har alltid varit i särklass hårdast drabbad. Detta har naturligtvis föranlett olika framstötter från länet, inte minst från länsstyrelsen. För min del riktade jag redan på 1960-talet i dåvarande första kammaren en enkel fråga i ämnet till dåvarande jordbruksministern.

I dag vill jag endast uttala tacksamhet och glädje över att många års utredande och annat arbete äntligen burit frukt i form av ett enhälligt betänkande från jordbruksutskottet med förslag om ett värdefullt statligt stöd åt Emåbygden.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! När vi studerade den proposition som behandlar frågan om översvämningarna i Emån kunde vi på socialdemokratiskt håll konstatera att åtgärder beträffande nedre delen av ån inte var medtagna i förslagen. Den dåvarande jordbruksministern var inte beredd att ta ställning till den frågan. I remissyttranden avgivna av bl. a. Mönsterås kommun, inom vilken Fliseryd är beläget, och även av länsstyrelsen i Kalmar hade man emellertid framfört farhågor inför vad som skulle hända, om rensningar företas i den övre delen av ån utan att sådana genomförs i dess nedre del. Följden skulle kunna bli översvämningar i Fliserydsområdet.

Vid de kontakter som vi hade med ordsbefolkningen fick jag av en kommunalman det beskedet, att man om ingenting görs i Fliseryd i samband med att arbeten sätts i gång i åns övre lopp, kommer att dränka dem som bor i Fliseryd. Vi använde inte sådana ordvändningar i den motion som vi väckt, men det var i stort sett bakgrunden till att den kom till.

Vi kan nu med glädje konstatera att omfattningen av de åtgärder som föreslås i propositionen har breddats i utskottets förslag. Utskottet förutsätter att även den nedre delen av ån, dvs. den del där Fliserydsområdet ligger, skall komma att beröras av rensningsarbetena, och därigenom kommer såvitt vi kan förstå hela ån att regleras på ett sådant sätt att översvämningar inte kommer att ske, i varje fall inte på långt när i den omfattning som tidigare skett. Översvämningarna kommer både till sin omfattning och tidsmässigt att bli mindre besvärande än tidigare.

Onsdagen den
29 november 1978

*Statligt stöd till
åtgärder mot över-
svämningar i Emån*

Herr talman! Det är naturligtvis glädjande att på utskottets vägnar få ta emot de vänliga omdömen som här uttalats i kommentarerna till behandlingen av propositionen. Jag vill för utskottets del uttrycka förhoppningen att propositionen också skall leda till de effektiva åtgärder som både befolkningen i området och övriga intressenter har anledning att förvänta sig.

Dessutom skulle jag vilja säga att vi, liksom motionärerna, var litet fundersamma över att man i förslaget inte hade tagit med problematiken om hela flödet, och då kanske speciellt nedströms Fliseryd. Därför har vi också beslutat att göra ett tillkännagivande och uttrycka förhoppningen att dessa problem skall kunna lösas i sammanhanget och beaktas i planeringsarbetet.

Jag skulle sedan bara, med anledning av vad Ivan Svanström sade, vilja uttrycka förhoppningen att de förväntningar som han har uttalat här inte heller skall vara – som han uttryckte det – helt meningslösa. Ivan Svanström har uttryckt farhågor för att upprepningen, som bör ske mycket snart, i ett ingångsskede skulle kunna medföra risk för en fördröjning genom de bestämmelser som finns för vattenförbund. Jag vill då till det i övrigt förväntansfullt positiva utskottsbetänkandet lägga den bedömning som vi har gjort i utskottet, att den nya lag om vattenförbund, som vi fick en modern version av så sent som för två år sedan, skulle passa in i just ett sådant sammanhang och vara ägnad att förhindra de dröjsmål som Ivan Svanström uttrycker farhågor för.

Det är med ytterligare en förhoppning om att det skall fungera så som jag, herr talman, ber att få tillstyrka bifall till utskottets hemställan.

IVAN SVANSTRÖM (c):

Herr talman! Jag ber att få notera att jordbruksutskottets ordförande har den uppfattningen att man med hjälp av den relativt oprövade lagen om vattenförbund skall kunna få till stånd en snabbare igångsättning av markavvattningsåtgärder än med en prövning enligt vattenlagen. Det är också min förhoppning. Men ännu snabbare hade det självfallet gått om man hade följt förslaget från remissinstanserna i Kalmar län och mig som motionär och gått med på att också själva årensningen, som enligt allas mening – utredningens, departementschefens och jordbruksutskottets – skall företas i ett sammanhang, skulle kunna utföras som ett statligt arbete. Om vi får det här arbetet utfört som ett välbehövligt och angeläget beredskapsarbete, skulle vi inte behöva invänta en trots allt ganska omfattande process, som tar sikte på att dela den relativt lilla kostnad som faller på intressenterna.

Det är det sistnämnda, herr talman, som jag gärna vill understryka, eftersom jordbruksministern på s. 6 i propositionen säger: "Jag delar utredningens uppfattning att årensningarna bör genomföras i ett sammanhang för hela åsträckan och före övriga åtgärder. Som villkor för statsbidrag bör föreskrivas att åtgärderna skall vara påbörjade före utgången av år 1988." Han vill också "peka på möjligheterna att, när förutsättningar härför

Nr 43

Onsdagen den
29 november 1978

*Meddelande om
frågor*

föreligger, utföra de aktuella arbetena som beredskapsarbeten”.

Jag hoppas att det skall bli möjligt att göra det.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 18 Föredrogs

Jordbruksutskottets betänkande

1978/79:9 med anledning av motioner om hjortvård m. m.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 19 Anmälades och bordlades

Motioner

1978/79:169 av *Per Bergman m. fl.*

1978/79:170 av *Rolf Hagel och Alf Lövenborg*

1978/79:171 av *Lars Werner m. fl.*

1978/79:172 av *Sven Eric Åkerfeldt och Kerstin Andersson* i Hjärtum

med anledning av propositionen 1978/79:66 om lån för underhåll av
hyreshus

§ 20 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställts

den 29 november

1978/79:191 av *Ingegerd Troedsson (m)* till bostadsministern om bevarande av
Kronparken i Uppsala:

Kronparken i Uppsala utgör ett för norra Europa unikt tallskogsbestånd
med ett betydande inslag av 300-åriga träd. Ett stadsplaneförslag föreligger
som innebär att en trafikled skulle dras rakt igenom detta bestånd.
Stadsplanen, som till stor del skulle spolia detta, ligger i bostadsdeparte-
mentet för eventuell fastställelse.

Är statsrådet beredd att medverka till att den unika Kronparken räddas åt
eftervärlden?

1978/79:192 av *Rune Torwald (c)* till jordbruksministern om anmälningsav-
giften för återförsäljare av plantskoleväxter:

Enligt förordningen (1977:945) om plantskoleväxters sundhet, sortäktighet
och kvalitet är den som driver plantskola eller är återförsäljare av plantsko-
leväxter skyldig att anmäla detta till lantbruksstyrelsen. I § 8 i samma
förordning ges lantbruksstyrelsen i uppdrag att fastställa taxa för sin

tillsynsverksamhet efter samråd med riksrevisionsverket.

Efter vad jag erfarit skall minimitaxan vara 825 kr. per år och försäljningsställe. Då har man uppenbarligen inte alls beaktat att många handlare i glesbygden och mindre tätorter av serviceskäl brukar ta hem litet plantskoleväxter o. d. eftersom det är långt till närmaste plantskola eller trädgårdsmästeri. Totalintäkterna av denna försäljning uppgår i många fall inte ens till 1 000 kr. per år. Att då erlagga en avgift på 825 kr. för att få fortsätta med denna service är givetvis otänkbart. Om inte taxan snabbt ändras, kommer många människor att till våren gå miste om en service som de uppskattat och utnyttjat.

Mot denna bakgrund ber jag att få ställa följande fråga till jordbruksministern:

Vill statsrådet justera taxan för berörd registrering och kontroll på sådant sätt att glesbygdsbor m. fl. även i fortsättningen kan påräkna viss service i form av försäljning av plantskoleväxter m. m. genom de lokala handlarnas försorg?

1978/79:193 av *Carl-Henrik Hermansson* (vpk) till statsministern om åtgärder för att säkra Sveriges självständighet i handelspolitiken:

Det har avslöjats att USA fortsätter att söka styra svensk utrikeshandel genom sin embargopolitik. Jag vill mot denna bakgrund fråga statsministern:

Vad anser regeringen om USA:s försök att styra svensk export, och vilka åtgärder avser den att vidta för att säkra Sveriges självständighet i handelspolitiken?

1978/79:194 av *Eva Hjelmström* (vpk) till utbildningsministern om förekomsten av utländskt stöd till militär forskning i Sverige:

USA:s krigsmakt lägger ut forskningsuppdrag till svenska forskningsinstitutioner. Detta sker trots att universitetskanslersämbetet år 1970 utfärdade rekommendationer om att denna verksamhet borde upphöra. Enligt USA:s lagstiftning kan forskningsuppdrag läggas ut på detta sätt om forskningen är av intresse för USA:s försvar och inte kan uppskjutas.

Jag vill mot denna bakgrund fråga utbildningsministern:

Kommer statsrådet att vidta åtgärder för att stoppa fortsatt forskning vid svenska forskningsinstitutioner för USA:s krigsmakts räkning?

1978/79:195 av *Karl-Eric Norrby* (c) till kommunikationsministern om breddning av trånga vägportar:

För jordbrukare som har sina ägor så belägna att de måste passera väg eller järnväg orsakar de trånga vägportarna stora problem. En ombyggnad av dessa vägportar är därför mycket angelägen, varför jag till kommunikationsministern vill rikta följande fråga:

Ämnar statsrådet ta några särskilda initiativ för att lösa dessa problem?

Nr 43

Onsdagen den
29 november 1978

*Meddelande om
frågor*

Nr 43

§ 21 Kammaren åtskildes kl. 15.51.

Onsdagen den
29 november 1978

In fidein
SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert